

JUSTIFICACIÓ I EXIGENCIES D'UNA AFIRMACIÓ NACIONALISTA, AVUI

PRESENTACIÓ

Amb motiu de la Reunió de Pax Romana que sota el títol de "Els cristians i la construcció de la Comunitat Europea" va celebrar-se el juliol prop passat a Montserrat, el Centre d'Estudis Francesc Eiximenis va preparar unes comunicacions sobre la contribució que des de Catalunya pot fer-se a la construcció d'Europa. Aquestes comunicacions eren naturalment breus i no tocaven els problemes a fons, però varen obligar a un treball previ aprofundit i sobre diversos aspectes dels dos elements que les centraven: Catalunya i Europa. I aquest treball va posar de manifest una primera evidència, i és que per ajudar a construir Europa el primer que cal és ser. D'aquí va sorgir una primera línia de documentació i de pensament: la de la personalitat de Catalunya, la seva força, la seva capacitat d'integració i alhora de projecció, etc. Aquesta línia, continuada després del Congrés, va conduir a una reflexió sobre la realitat nacional de Catalunya, en bona part feta basant-se en textos ja existents i d'origens diversos. Per altra part, fruit d'aquesta reflexió han estat també alguns textos més. I ens ha semblat que del conjunt d'aquests escrits se'n desprenia quelcom de coherent i sòlid, que convé que sigui conegut i expandit per a que serveixi d'element de treball, de reflexió i de fixació de criteris clars i operants.

Tot això ens ha semblat especialment important en un moment de gran confusió en diversos terrenys, i concretament en aquest de la consciència de poble aplicada a Catalunya. És més: contra aquest sentit de país treballen tota una sèrie de forces i d'accions, dintre i fora de Catalunya. Forces i accions que no presenten cap alternativa i que per tant ens precipiten en la confusió, preludi de la indefensió.

Per això convé disposar sobre aquest tema d'elements de reflexió i d'informació com els que es recullen en aquest llibre. Elements que, com s'anirà veient, procedeixen de dintre i de fora de Catalunya, del camp catòlic, del marxista i del diguem-ne positivista. Tots ells tenen, això sí, un fet en comú, que és que pretenen adaptar-se a la realitat actual: alguns, els més vells, són dels anys 35 - 36, però gairebé tots han estat escrits recentment per homes molt vinculats a les coses concretes, a les necessitats dels homes concrets.

Abril 1968

I N D E X

Presentació	
Catalunya i la Construcció d'Europa	I
Presentació a "La consciència cristiana i els nacionalismes". Jordi Pujol	1
Pàtria carnal i Regne de Déu. F. Heer	10
El camí que em portà al leninisme. Ho Chi Min	18
Les minories de l'encíclica. J.M. Bardés	20
Imperi i internacionalisme. J.M. Domenach	29
"Una farsa". Joan Fuster	36
Nacionalisme i relacions internacionals. Pierre Hassner	41
Nacionalisme d'ahir i d'avui. V.L. Tapié	46
Elements de doctrina nacional catalana. (Anònim).	48
Aportacions sobre nacionalisme (fragment) "Construir Catalunya"	57
Els moviments d'emancipació nacional. Andreu Nin.	58
Acords del II Congrés (any 1937) de la Unió General de Treballadors a Catalunya. Edicions U.G.T.	64
Sobre el problema de la nacionalitat (Anònim)	66
Las realidades nacionales: una aproximación obrera y popular (Anònim)	72
Exigències del fet "poble". Jaume Nualart	81
Entorn de la immigració. Jaume Nualart	85
Per una doctrina d'integració (Anònim)	98
Moviment nacional i realitat social. "Construir Catalunya"	105
La comunitat nacional. J.M. Bardés	110
Notes sobre el nacionalisme. J. Ortells	128

JUSTIFICACIÓ I EXIGENCIES D'UNA AFIRMACIÓ NACIONALISTA AVUI

Catalunya i la construcció d'Europa (1)

Sobre aquest tema els catalans necessiten parlar, poden parlar i tenim dret a parlar. Necessiten parlar-ne, perquè a voltes l'europèisme és concebut i utilitzat en un sentit antinacionalista, i els catalans no poden renunciar al nacionalisme. Podem parlar-ne, perquè els catalans estem ficats de ple en una tasca de construcció comunitària, feta en condicions difícils, i per tant coneixem bé els obstacles amb que topa un esforç així. I finalment tenim dret a parlar-ne perquè Catalunya ha defensat i defensa una postura europea i europeista.

La contribució catalana a la construcció europea tindrà molt poc gruix si abans no es dona una clara afirmació i consolidació de la personalitat catalana. Aquesta afirmació i aquesta consolidació només seran possibles com a fruit d'un plantejament nacional del fet català (2). És per tant important referir-se a un cert clima antinacionalista que si bé pot estar justificat com a reacció contra determinades degeneracions racistes o hegemòniques del nacionalisme, no ho és en el cas d'un nacionalisme que aspira a enfortir una manera de ser, un instrument popular d'aglutinament i de formació dels homes.

Aquesta crítica de les actituds nacionals la fan tota una sèrie de gent, de tendències molt diverses. La fan homes que parlen des d'una òptica cristiana: el mateix Pau VI es refereix en termes crítics envers el nacionalisme a la "Populorum Progressio". La fan molts europeistes als quals exaspera el nacionalisme d'un de Gaulle i tenen el ressorgiment del nacionalisme alemany. En el camp marxista l'acusació de nacionalista és de les més tenudes, i ja ni es raona: simplement es deixa caure amb la seguretat de que en certs sectors ha de produir un efecte terrible i ha de deixar tothom esparverat. I les declaracions dels polítics nordamericans i dels polítics atlantistes sobre aquest tema també són crítiques.

Però com deien abans malgrat tot aquest clima, aquesta subvaloració i aquests atacs, nosaltres a Catalunya necessitem fer una afirmació nacional. Aquest és un primer punt a estudiar.

Un altre punt a considerar és que no solament podem fer aquesta afirmació i actuar en un sentit nacional i quan calgui nacionalista, sinó que podem fer-ho. És a dir, hem d'explicar perquè malgrat totes aquestes crítiques que van des de la Populorum Progressio fins als comunistes avui un determinat nacionalisme segueix tenint sentit. I com a conclusió d'aquesta nostra necessitat i d'aquesta possibilitat caldrà dir com pot ser i com ha de ser aquesta doctrina i aquesta actitud nacionalistes a l'Europa d'avui, és a dir, no basant-nos en esquemes passats o estrictes visions històriques, ni tampoc mirant d'aplicar al nostre cas plantejaments més propis del Tercer Món.

Es tracta, per tant, de fer una reflexió sobre el fet nacional feta avui des de Catalunya, que és un país desenvolupat i europeu.

Analitzen per quines raons es produïx aquesta confluència d'actituds contràries al nacionalisme, i comencen pel cas d'alguns catòlics. Creïen que en aquest cas concret juguen diversos factors.

N'hi ha un de primer, sens dubte el més positiu, que és que com el seu nom indica el catolicisme té una clara vocació universalista. El punt d'arrencada del catolicisme és d'un universalisme radical. Recordem només el "ni grecs ni romans", de St. Pau. Ara, amb el catolicisme ha passat el que per ~~qu~~ la Història veïen que passa amb tots els plantejaments de caràcter universalista, i és que a mesura que es van encarnant van essent influïts, més i més, pels aspectes particulars de les realitats en les quals s'encarnen. Aquesta evolució s'ha donat en el cristianisme i s'està donant, en una fase naturalment més inicial, en el comunisme.

La ideologia revolucionària francesa és un altre exemple clar d'aquesta evolució. En el seu plantejament inicial els pobles no comptaven, només comptava la gran Fraternitat universal. Després en canvi -i d'una manera relativament ràpida- ha produït plantejaments molt nacionalistes.

Aquesta evolució del cristianisme ha portat en alguna època històrica a l'extrem oposat de l'universalisme prinigeni: la dinensió universal del cristianisme ha estat de fet menyspreada -cosa més greu- ha estat utilitzat per països catòlics que n'han fet una arma imperialista. Aquest reclòiment i aquesta utilització s'han produït en un doble sentit: en el pla internacional i en el pla interior. En aquest segon pla això ha portat al faronisme, és a dir, a la utilització del fet religiós com un element social més al servei d'una concepció tancada, autosatisfeta, espiritualment autàrquica de la societat. El fet religiós, com el polític, el social, l'econòmic i el cultural, només és un component més d'un sistema que té l'home lligat per tots els costats.

Això ha passat en diferents èpoques i països. Espanya és en aquest sentit un exemple especialment negatiu.

Arriba un moment que aquests excessos provoquen una reacció que en principi hen de qualificar d'altament positiva. Però aquestes menes de reaccions prenen sovint la forma d'un moviment de pèndul exagerat i s'acompanya d'un sentiment de culpabilitat. Tot això pot fer perdre la noció del punt just i es pot passar d'un excés a un altre i d'una injustícia a una altra. Si a això afegim la prufja que en determinats sectors del catolicisme del nostre país se sent de ser més d'avantguarda que ningú ens troben que les actituds antinacionals a alguns els semblen obligades.

Centrem-nos però en el judici poc favorable que en un determinat punt de la Populorum Progressio Pau VI fa del nacionalisme. Centrem-nos-hi, perquè ens trobaren -ja ens hi troben- que als qui defensen actituds nacionals aquesta frase ens serà retreta pel dret i pel revés, i d'una manera certament abusiva. Crec que la millor manera de situar aquesta posició en el seu punt exacte i de fer veure que no se'n poden treure determinades conclusions és fer unes quantes preguntes als qui ens la refreguin per la cara, Preguntes com aquestes.

Creïeu que aquesta frase de la P.P. el St. Pare ataca el nacionalisme del Tercer Món? Que ataca el nacionalisme dels negres

de Rodèsia? O el del Sudan del Sur? Que ataca el nacionalisme algerí? L'Equador ha adoptat unes actituds netament nacionalistes perquè s'ha d'enfrontar amb el colonialisme econòmic dels Estats Units: condemna la P.P. aquest nacionalisme? Condemna el de Cuba, on el lema de revolució fou "Patria o muerte"? És que la P.P. s'enfronta amb el nacionalisme del Vietnam, que és el mòbil inicial del seu combat actual, com sap tothom que coneix el pensament del Vietcong i de Ho-Xi-Minh? (3).

Canviem de Món. Condemna la P.P. l'actitud nacionalista dels romanesos en enfrontar-se amb un intent de russificació o amb un intent de desmembrament de l'Estat i de la Nació romanesos? Condemna la P.P. el fort contingut nacionalista que va tenir la revolució hongaresa de 1956 i del que varen participar plenament gent com Nagy i Maletar? I donat el caràcter ambivalent del nacionalisme romanès -defensiu enfront de Rússia, opressor a Transilvània-, condemna la P.P. l'actitud netament nacionalista de la minoria hongaresa que es defensa contra la política d'assimilació de l'Estat romanès? O bé, remuntant-nos més lluny, condemna la P.P. aquella voluntat d'independència que l'any 1939 per les armes i el 1948 per acció política i de pressió popular va impedir que Finlàndia passés a ser una simple república soviètica?

Tornem a canviar de Món. Ataca la P.P. la política de defensa que enfront de l'hegemonia nordamericana comencen a practicar alguns països europeus? Ataca el nacionalisme d'un país com el Quebec, amenaçat d'asfíxia en un món massivament anglosaxó, diferent per llengua, costums, religió i concepció del món?

És evident que la P.P. no ataca res de tot això, i que per tant segons quines conclusions se'n treguin seran superficials i errònies. I en bona part això passarà, en el grau que passi, degut a la imprecisió amb que és emprat el terme de nacionalisme. (4)

Un altre sector des del qual s'ataca sovint el nacionalisme és el comunista i també altres comorencions del pensament marxista. És sabut que la "desviació nacionalista" és un dels pecats més greus de que pot ser acusat un comunista i una acusació que fa tremolar a molts marxistes no comunistes. Tot això a hores d'ara està una mica depassat: dintre del mateix marxisme comencen a produir-se algunes actituds nacionalment més positives. Per altra banda, històricament s'ha vist que marxisme i nacionalisme s'han fos més d'un cop en un únic pensament i una única acció. D'això n'hi ha una regallera llarga d'exemples. Però malgrat tot el cert és que aquesta actitud contrària al nacionalisme es dona en extensos sectors comunistes. Per què?

En primer lloc hi ha el fet de l'internacionalisme proletari que afirma que els canvis d'ordre econòmic i social que el comunisme es proposa només es podran aconseguir a través d'una estratègia mundial. Per altra banda hi ha, com a fet històric innegable, la marginalització del món obrer dintre de l'Estat burgès del segle XIX, que el va fer sentir-se deslligat de molts problemes no específicament obrers, i concretament del nacional. Probablement això no va ser tan accentuat com sembla (i la prova és que normalment en els moments de crisi la classe treballadora va formar, malgrat l'explotació a que l'havien sotmesa no la pròpia nació, però

si els posseïdors del poder dintre de l'Estat nacional). Però bàsicament és cert que aquesta marginalització va existir.

De fet s'ha d'admetre que en el pensament de Marx els fets nacionals varen ser poc tinguts en compte. Avui als marxistes els cal adaptar-se a un desvetllament nacionalista que es produeix arreu i d'una manera especial en els països comunistes, i per això diuen que Marx ja havia tingut en compte aquest fet. Però si bé és cert que espigolant aci i allà es poden trobar frases o fins i tot algun article que es refereixen al tema nacional, la veritat és que aquest fet a Marx se li va escapar. Això es comprèn perfectament donades les característiques personals i ambientals de Marx, jueu nascut a Renània i que de fet va viure sempre a París i sobre tot a Londres. Com a jueu -i més encara com a jueu anterior al sig nisme- Marx era home d'una mentalitat relativament poc encarnada o arrelada a una realitat nacional. Possedia el sentit místic universal molt propi dels jueus. Per altra banda, ni Londres ni París eren llocs gaire adients per a que el seu sentit observador es fixés en la força i la realitat del fet nacional. El cert és que la problemàtica nacional és molt poc present en l'obra de Marx, i quan surt sovint en parla en funció de la seva explotació tàctica. En aquest sentit els dos exemples més típics són la seva posició davant el fet nacional polonès i de l'irlandès. Marx donava la raó al nacionalisme polonès, perquè era enemic d'una autocràcia, la russa. En canvi condemnava l'irlandès, perquè entenia que anar contra Anglaterra, que ell en el fons admirava molt, era anar contra el progrés. Però més tard es va adonar que el nacionalisme irlandès, amb la seva força parlamentària que li conferia un pes a voltes decisiu en els comuns i la capacitat d'agitació popular de que disposava, podia ser el tascó capaç d'obrir el procés de canvi en aquella societat victoriana, molt rígida, molt tancada i difícilment alterable. Es pot parlar per tant, d'aprofitament tàctic d'un fet nacional, però no de doctrina nacional.

Fins aquí la descripció d'uns quants fets -l'internacionalisme proletari, l'experiència històrica, el propi pensament de Marx-. Però a aquests n'hem d'afegir un altre -aquest clarament negatiu-, i que és la utilització que la Unió Soviètica ha fet de l'internacionalisme proletari i de la vocació universalista del marxisme. De cara als polonesos, romanesos, txecs, eslovacs, etc...., i també de cara als partits comunistes que no ocupen el poder, aquest plantejament internacionalista ha facilitat el control per part de la Unió Soviètica de tots els partits i de tots els Estats comunistes. La recent evolució policentrista del comunisme ha posat de manifest aquest fet, que presenta unes característiques molt similars a les que es donen en un altre procés simètric de lluita contra una hegemonia, que és el de determinats països radicats a l'àrea d'influència nordamericana. Tant en un cas com en l'altre, veiem com la gran potència cap de fila reclama la submissió dels països més petits en nom dels interessos generals i d'uns criteris ideològics que ella defineix i que naturalment presenta com el camí millor per assolir la pau, la llibertat, la justícia i el progrés. Enfront d'això arriba un moment que els països més petits es veuen obligats a reaccionar a fi de no perdre la pròpia autonomia quan no és la pròpia identitat. Així veiem com és en nom del socialisme que la Unió Soviètica ha mediatitzat Romania, se n'ha annexionat la Bucovina i darrerament ha intentat dividir l'Estat romanès i incloure'n una part dintre d'un conjunt supranacional que de fet haurien controlat els russos. I és en nom de la sobirania nacional i fent

palanca sobre les dissensions internes del camp socialista que els romanesos s'hi han oposat. Els russos han titllat els romanesos de cínicos, d'egoistes i de maniobrers i els romanesos han acusat els russos d'hipocresia, d'imperialisme i d'abús de força. (5)

Hi ha un quart tipus d'home que fa una crítica constant del nacionalisme. Són per una banda nordamericans i per l'altra la gent que a Europa segueix molt d'aprop la seva política.

En el cas dels nordamericans això pot explicar-se pel fet de l'evident inclinació imperialista dels Estats Units, tendència que en bona part és inevitable donada la seva potència econòmica i la conjuntura mundial. Pot explicar-se també per la visió planetària que els nordamericans tenen de les coses, que fa que passin per sobre, sense ni adonar-se'n, de tota una sèrie de realitats que ells troben petites.

Per altra part, determinats sectors polítics europeus de filiació atlantista, preocupats sobretot per a aconseguir el màxim possible d'unitat enfront del bloc comunista, consideren també que tota manifestació clara i decidida de voluntat de ser és un estorb i fins i tot un perill.

Aquí es repeteix aquella situació suara descrita en parlar de com a través de la utilització d'una ideologia amb pretensions d'universalitat el país cap de fila d'una coalició mira d'assegurar el seu domini. Els Estats Units no diuen, naturalment, que volen ser els amos -això no es diu mai-, sinó que mira de donar a la seva política hegemònica un vestiment ideològic, de defensa de grans valors. Per això parla de defensa de la civilització cristiana, de defensa de la llibertat, de defensa de l'Occident. I d'aquí ve que tot plantejament nacionalista dintre de la seva àrea d'influència, és a dir, de reivindicació de la pròpia llibertat nacional, sigui acusat de fer el joc als enemics de la llibertat, dels valors tradicionals de l'Occident, dels valors cristians. (6)

Ja que repassem les actituds que han contribuït a donar mala premsa al nacionalisme és convenient assenyalar un fet de caràcter psicològic que juga en aquest mateix sentit, i és que els nacionalismes dominadors i ben establerts poden actuar molt silenciosament i sense ser considerats com el que són, és a dir, com a nacionalismes imperialistes. En canvi els nacionalismes de defensa o d'afirmació tenen necessitat de manifestar-se d'una manera molt més oberta, més descarada, a voltes físicament més violent. Això fa que sovint passi desapercebut que la crítica a les actituds d'afirmació nacional de pobles petits equival a una defensa o a un deixar lliure el camp a l'acció d'un altre nacionalisme ofensiu i hegemònic. Quan arran de la publicació de la P.P. una personalitat política canadense va fer notar als "quebecois", que com és sabut són majoritàriament catòlics, que fins i tot el St. Pare expressava crítiques envers el nacionalisme, apart d'interpretar superficialment i abusivament el text pontifici, el que feia era fer el joc al nacionalisme opressor anglosaxó. Però això s'explica -a més, sovint, per la mala fe-, perquè com dèiem suara al nacionalisme opressor amb els anys hom acaba habituant-s'hi (i més si té l'habilitat d'actuar

silenciosament, cosa que des del Poder és factible).

En canvi el nacionalisme dels petits es veu obligat a fer estropicis. Per a defensar-se d'un atac que la Unió Soviètica justifica en nom dels interessos internacionals del socialisme, Romania ha de trencar la unitat del món socialista, ha de fer la gara-gara amb els xinesos, ha de denunciar la hipocresia de la política soviètica i ha de prendre actituds que hom pot titllar d'egoïstes. Tot això pot resultar antipàtic. En canvi l'imperialisme soviètic, ja molt ben establert i per tant silenciós, no es nota, forma part de l'ambient, es respira naturalment, de la mateixa manera que la penetració nordamericana a Europa s'està produint silenciosament, sense que ningú no la noti, només per la força dels fets i de les circumstàncies. (7)

Fa poc a Catalunya hi ha hagut la protesta del nomenament d'un bisbe castellà a Barcelona. Aquesta protesta ha estat un acte netament nacionalista, doncs ara conseqüència de veure en aquest bisbe un instrument de la política descatalanitzadora de l'Estat espanyol. Ara, això fou violent i penós pels homes que varen fer aquesta protesta, puix eren catòlics i era difícil exercir tota aquella violència sense ferir el sentiment catòlic del poble creient català. En canvi, l'acció de l'embaixador d'Espanya al Vaticà, i les accions de captació que el Govern espanyol fa sobre el Nunci a Madrid, i les pressions que el Govern exerceix sobre determinats eclesiàstics, i en general el josefinisme de l'Estat espanyol, tot això resta desconegut o, pels que ho arriben a conèixer, pren tota l'aparença de normalitat. És una violència discreta, elegant i que ja no escandalitza. Però és una violència. (8)

Però totes aquestes crítiques no treuen força a un fet que nosaltres hem de valorar per damunt de tot, i és que els catalans necessitem, avui, adoptar una actitud nacional clara i forta. Altra ment no tindrem defensa davant de la política descatalanitzadora de l'Estat espanyol. Per altra banda ja hem vist que moltes d'aquestes crítiques són poc consistentes o molt conjunturals, apart d'interessar des algunes d'elles, i que en darrer terme, fins i tot les que han de ser preses en consideració, no lleven validesa a la idea i a la realitat nacional. Ara, al que aquestes crítiques obliguen és a fer un plantejament molt seriós i molt basat en realitats de base, no en pures abstraccions o en sentimentalismes.

Ja fa anys que a Catalunya es varen fer evidents les insuficiències d'un plantejament nacional de tall purament historicista o bé estrictament lingüístic o cultural, o basat en consideracions de caràcter general i abstracte. D'aquesta constatació en varen sorgir unes primeres formulacions de doctrina nacional personalista (9), és a dir, basades en les necessitats i en les aspiracions profundes de l'home, de l'home concret. El nacionalisme deixava de ser un culte a la llengua o als avantpassats o a una idea més o menys mística de la comunitat per a esdevenir un humanisme. (10)

Les coses han evolucionat molt durant aquests darrers anys i també els conceptes i les idees. Una prova d'aquesta evolució és que aquell mateix plantejament nacionalista personalista, que era de neta inspiració espiritualista, avui substancialment ha estat reprès per alguns marxistes com després es veurà.

El nacionalisme personalista busca el seu fonament en les necessitats i exigències profundes -avui diríem en les exigències estructurals de l'home concret. Tots els altres elements a base dels quals tradicionalment s'ha justificat la nacionalitat -raça, història, cultura, llengua, tradició en comú, voluntat, ...- són vàlids pel que tenen de valor humà, és a dir, pel que representen de necessitat per l'home. Per tant, tot i que aquests elements, tots o alguns d'ells, es donen en un poble, aquest no s'ha de definir bàsicament en funció d'una llengua o d'una història o d'una missió, sinó en funció de l'home. La nacionalitat i els seus ingredients, com són la llengua, la història, la cultura, les formes polítiques o socials peculiars, etc. ... només tenen valor en el grau que són elements que l'home concret necessita. Per tant, repetim, és en funció d'aquest home concret que el poble ha de ser definit.

El poble és un instrument de formació i de definició dels homes. A través d'ell, a través de tota una sèrie d'elements de creació de la personalitat profunda, de l'estructura personal, el poble exerceix una funció d'educació de l'home, entenent per educació aquella acció que imprimeix uns hàbits, que fa arrelar unes conviccions, que dona una mentalitat, és a dir, que porta l'home a la conquesta de la seva personalitat bàsica. El poble és un medi generador de l'home -i la seva generació humana no és un simple fet físic, sinó també espiritual, psicològic, i social.

Es molt important per l'home ser quelcom de definit. Poder ser moltes coses, però no ser-ne cap de concreta equival a l'estereotipitat. Els homes, en principi indeterminats, necessitem ser alguna cosa, definir-nos, prendre unes formes concretes. Ho necessitem per tal de no viure sempre en l'ambigüetat que lleva força i capacitat creadora en tots els ordres, per tal de no viure dominats pel dubte i la imprecisió interiors. Aquesta "conquesta en profunditat de la identitat" és pels homes, pels homes concrets, una absoluta, una imperiosa necessitat.

Ara, la satisfacció d'aquesta necessitat no pot fer-se en un terreny individual. L'home necessita tenir-la en comunió amb d'altres. Necessita que aquesta personalitat tingui una dimensió col·lectiva. Sense ella l'home quedaria amputat en la seva essència d'ésser social i privat de tota possibilitat de projecció.

Per tant, en l'ordre personal la nació exerceix una doble funció: una primera funció interior i delimitadora, una funció de definició, i una segona funció de preparació dels elements necessaris per al llançament, per a la projecció, per a la comunicació de la persona. I com després veurem, un plantejament nacionalista personalista exigeix que aquestes plataformes de llançament que són la identitat i la comunitat nacionals permetin una projecció que vagi molt més enllà dels límits estrictes del propi fet nacional.

La nació no és l'únic element de dimensió comunitària capaç d'exercir aquesta acció de definició i alhora la projecció de l'home. En un terreny molt més restringit i íntim la família exerceix aquesta mateixa funció. Però apart d'aquestes dues les altres -la classe social, la generació...- semblen molt menys fortes i profundes, molt més parcials o molt menys permanents. Queda la religió com un fet que exerceix una extraordinària influència, però en darrer terme la religió per actuar ha hagut d'encarnar-se en realitats concretes, bàsicament de caràcter nacional.

La necessitat per l'home de disposar d'una estructura interior que el vertebrï i de que aquesta estructura no sigui ell sol a tenir-la, és a dir, que no el tanqui en la seva estricta persona, i el fet de que aquesta estructura en bona part sigui el fruit d'acció que demunt d'ell, d'una manera profunda -que vol dir d'una manera espontània, natural, i no només intel·lectual- exerceix la comunitat nacional, són els que confereixen un valor al fet nacional, que el fan imprescindible. És a dir, és perquè la comunitat nacional és capaç de donar als homes -no a un sol, no a un nucli aristocràticista, sinó a molts homes de tota mena i de tot nivell- un conjunt de formes, de conviccions, de mecanismes mentals i d'actituds psicològiques, comuns a molts, és a dir, és perquè és capaç de donar-los alhora uns elements bàsics de definició i de projecció, és per això que la comunitat nacional és una necessitat per l'home i té per tant un dret a existir i a desenvolupar-se.

Aquesta primacia de l'home fa que aquest nacionalisme no pugui ser un fetitxisme de la nació, el fetitxisme de quelcom d'abstracte i místic. És a dir, al mateix temps que afirma d'una manera radical la necessitat de la nació en rebutja d'una manera també radical el fetitxisme i el caràcter de valor absolut.

El caràcter personalista d'aquest plantejament nacionalista comporta tota una sèrie de conseqüències ineluctables. Val la pena d'esmentar-ne dues. Per una banda, conseqüències en el camp econòmic, en el camp social i en darrer terme de cara a la promoció de l'home. Un dels primers objectius del nacionalisme ha de ser la conquesta de tots aquells elements de poder polític, econòmic i social que han de permetre el màxim possible de promoció i de llibertat pels seus homes.

Una altra conseqüència molt important i molt positiva és que el nacionalisme personalista per definició, és a dir, per exigència intrínseca del seu propi plantejament, queda obert cap a l'internacionalisme. És un nacionalisme conscient de les seves limitacions, puig surt de la base que no té més raó de ser, que no té més dret a existir i a afirmar-se i a defensar-se que en el grau que està al servei de l'home. Ara, hi ha una sèrie de necessitats de l'home que el nacionalisme -tant si s'encarna en un país petit com gran- no pot resoldre. Això fa que precisament com a conseqüència d'una afirmació nacional plantejada en aquests termes s'ha d'anar a una nova afirmació comunitària, en una escala més ampla.

Darrerament plantejaments molt similars a aquests han estat fets des d'una angle marxista. Això és important, perquè si bé fins 1939 els intel·lectuals marxistes i en general els partits polítics d'aquesta inspiració varen ser favorables al plantejament nacional del problema català i de molts d'ells es pot dir que foren netament nacionalistes, després de la guerra hi hagut temporades llargues en que el nacionalisme català ha estat sistèmicament bandejat per molts intel·lectuals marxistes. (11)

La terminologia i en alguns aspectes fins i tot el punt d'arenada d'aquest plantejament marxista és distints del suara descrit. És un plantejament centrat en el concepte d'alienació. Això

li dona una presentació nova i potser més ben dibuixada, més precisa.

En aquest plantejament marxista els components clàssics del fet nacional són tinguts plenament en compte: territori, llengua, cultura, tradició històrica, consciència nacional. Se surt de la base, també, de que un home no pot arribar a produir-se plenament si no és dintre d'una comunitat nacional. I és a partir d'aquí que introdueixen el concepte d'alienació -concepte de clara filiació marxista, però que avui ja té una acceptació general. Vénen a dir que la validesa d'una afirmació de signe nacional és indiscutible des d'un punt de vista marxista, perquè donat que a tot home cal, per a realitzar-se plenament, formar part d'una comunitat nacional, si la seva comunitat nacional està sotmesa a una altra, els homes de la nacionalitat sotmesa queden presos per un mecanisme que fa que del seu treball, que del seu esforç de creació, que de totes les seves aportacions a la pròpia comunitat, qui realment en treu profit és la comunitat opressora, és a dir, justament la que fa que el seu país no pugui donar allò que ell necessita per a desenvolupar-se i realitzar-se plenament. "Pel mateix moviment essencial dirigit a participar en la vida de la societat, es troba negat com a membre de la comunitat, com a membre de la pròpia comunitat: quan vol identificar-se amb la comunitat, aquesta se li presenta com estranya, li proposa uns valors que no són els seus i que neguen els seus, se li presenta com una comunitat que no és la seva i que nega la seva. L'individu es troba obligat a acceptar com a pròpia la mateixa comunitat que el nega com a ser comunitari, com a ser social. Es troba obligat a acceptar com a valors comunitaris propis els valors estranys, com a cultura pròpia la cultura estranya, com a història pròpia, la història estranya, com a forma de vida i de mentalitat pròpia, la forma de vida i mentalitat estranya, com a missió col.lectiva pròpia, la missió col.lectiva estranya, etc.; ben entès que l'acceptació de tots aquests factors d'integració en la comunitat estranya equival a una negació dels mateixos factors d'integració en la comunitat pròpia, en la qual l'individu, malgrat tot, continua inserit. En aquesta situació, la pressió d'integració realitzada per la comunitat majoritària o dominant sobre els individus de la comunitat minoritària, porta a aquests a considerar com a necessària la negació de la pròpia comunitat (com a tal comunitat diferenciada) en benefici de l'existència d'una comunitat major, que en realitat no és altra cosa que la nació dominant que absorbeix a la dominada. La suposada "unitat en la diversitat" que s'imposa com a ideologia als individus de la nació dominada no és altra cosa en realitat que una unitat en l'absorció, una unitat en la negació de la nació dominada, una identificació en els valors de la nació dominant: una forma perfecta d'imperialisme, més radical i més profunda que l'imperialisme que reconeix la situació colonial de les nacions dominades. Es tracta, d'un imperialisme total, perquè intenta arribar, i arriba, a la dominació dels individus, a la dominació de les intel·ligències i les voluntats". (12)

També en un altre aspecte aquesta formulació marxista del problema de la nacionalitat segueix molt les petjades del plantejament personalista abans descrit. Aquest aspecte és el de la distinció entre el nacionalisme agressiu xovinista i imperialista, i el que ells en diuen el nacionalisme del poble, l'únic objectiu del qual és la defensa del dret a l'existència i al desenvolupament de la pròpia comunitat nacional en igualtat de drets i en col.laboració amb els altres pobles. (13)

Es curiós i probablement significatiu observar que aquesta nova actualitat de la problemàtica nacional en el camp marxista es produïx just en el moment que per una banda sembla que l'empenta expansionista i imperialista de la Unió Soviètica ha quedat esmorçada i que per l'altra una sèrie de dificultats internes han trencat la unitat monolítica del món soviètic.

Abans hem fet notar com el nacionalisme personalista comporta d'una manera obligada situar l'home i situar la nació en un pla més ample, en un terreny més universal. L'home per a realitzar-se necessita la nació, però també necessita poder-ne depassar els límits, no quedar-ne presoner. En aquest sentit Europa juga en el cas concret de Catalunya un paper importantíssim. La vocació europea de Catalunya, històrica i actual, és d'un gran pes i d'una gran operativitat.

Sense aquesta projecció europea Catalunya corre el risc de veure's tallada del que ha estat un dels seus elements constitutius més importants, i que segueix essent-ho. Es difícil entendre Catalunya -la d'avui i la de sempre- si no es té en compte que el seu origen és un contat carolingi i si es nenysvalora la seva constant necessitat i alhora voluntat de lligam amb Europa. D'una manera implícita això podria significar que Espanya no és Europa. Això no seria exacte, però sí que és cert que n'és molt menys que Catalunya, i que sobretot vol ser-ne molt menys. Espanya respecte a Europa ha adoptat històricament, i adopta encara malgrat certs canvis i certes aparences una actitud separatista. En canvi Catalunya desitja integrar-s'hi. Ho desitja i ho necessita.

Una altra línia de projecció catalana és l'espanyola, en certs aspectes fins i tot més que l'europea. Però aquí aquesta projecció ve molt viciada pel procés alienador. El català forçosament i naturalment, per mica que actui en qualsevol camp, ve obligat a participar en la vida de la societat espanyola i del mateix Estat, però és aquest mateix moviment de participació que de fet és inseparable de tota forma de projecció que vulgui prendre, el que l'aliena. Espanya és per tant una línia de projecció i d'obertura, però també de negació i d'alienació. Contra això no hi ha més remei que donar a aquesta projecció, a aquesta dimensió espanyola del fet català, un sentit precís, reivindicatiu per una banda i de construcció espanyola per l'altra. Però tant en un aspecte com en l'altre el component d'afirmació catalana ha de ser dominant, puix només ell és desalienador.

Aquesta doble línia de projecció obliga Catalunya a participar en la tasca de construcció d'Europa i d'Espanya, a tenir un programa de cara a això, a mirar de dur-lo a terme en el que es pugui. Però abans necessita aquesta definició clara, forta i ben defensada de la pròpia identitat nacional, sense la qual la seva acció a escala espanyola és alienadora i, d'una altra forma, a escala europea també.

Ja ha quedat clar perquè la projecció catalana cap Espanya és alienadora. Respecte a Europa també per ser-ho degut a la influència de la mentalitat jacobina, diguem-ne liberal i individualista, del tot desconixedora del Dret natural, i per la qual només compta la llei positiva que el Poder, és a dir, que l'Estat ha elaborat i

imposat. Es un esperit que no solament informa la política de molts Estats de l'Europa occidental, sinó que fins i tot en molts aspectes ha modelat una institució com la O.N.U. Pel jacobinisme només compten els individus, desconeix la dimensió comunitària. Pels catalans, mancats de personalitat nacional reconeguda, la participació en una tasca de construcció europea podria esdevenir un element més de frustració i d'alienació del que només poden salvar-nos, també aquí, gràcies a una afirmació plena de la pròpia identitat nacional.

El plantejament que hem fet del nacionalisme personalista no deixa de ser teòric, i necessita poder ser traduït pràcticament.

La primera traducció és de signe negatiu, i seria molt clara i convincent si no fos per l'hàbit que una situació d'alienació permanent arriba a produir. És evident que Catalunya és un país marginalitzat, carent de poder polític i al qual no és reconeguda cap personalitat, i que això té conseqüències negatives de cara al seu desenvolupament en tots els ordres i de cara a la promoció dels seus homes. Però l'hàbit fa que molts ni se n'adonin, o que si se n'adonen no ho atribueixin a un fet de dependència catalana respecte a l'Estat espanyol. Cal per tant fer notar no solament aquesta situació, sinó també les seves causes, els seus orígens.

La segona traducció del plantejament teòric ha de ser de signe positiu, i ha de consistir en la definició i aplicació d'una praxis nacionalista. Es tracta d'enfortir i de donar medis d'acció a la comunitat nacional catalana per a que pugui dur a terme sobre els homes de Catalunya la funció de formació, de creació d'una identitat profunda de la personalitat.

L'aspecte positiu i el negatiu d'aquesta traducció pràctica del plantejament teòric van estretament lligats en un doble sentit. Per una banda és important subratllar el fracàs radical d'Espanya de cara a la formació de la personalitat de l'home català, tant individual com en la seva dimensió col·lectiva. Aquest fracàs tant es dona a nivells material, tècnic i d'organització de la societat com a nivells cultural, polític, religiós i, sobretot, a nivell de l'encaixament i de la promoció personals i de la consciència col·lectiva. Aquest fet d'esperència -d'una experiència secular i que s'ha donat en d'altres situacions similars a la nostra- invalida tota proposta de desnacionalització de Catalunya i de la seva assimilació a Castella. Per altra banda la situació de dependència i d'interferència en que la nació catalana es troba dins de l'Estat espanyol li lleva la possibilitat d'actuar plenament i en un sentit positiu sobre el seu poble. Aquest és un punt que cal subratllar amb força perquè una vegada més la rutina i l'anàlisi superficial fan arribar a conclusions errònies. S'arriba a oblidar que Catalunya no té poder polític ni autonomia en cap sentit, i que per tant no pot actuar com caldria i com se li podria exigir si disposés de llibertat. D'aquí neixen una sèrie de crítiques injustes, quan no són masoquistes, que porten a més a carrerons sense sortida: tot sovint ens acusen, o ens acusen, de no fer allò pel que no tenim mitjans ni poder de decisió per a fer.

La Història, també la més recent, ens diu que Espanya ha de ser per nosaltres un camí de projecció, d'integració i de coopera-

ció, però que no pot ser aquella realitat comunitària que tot home home necessita per a realitzar-se plenament. En aquest sentit ja hem dit que Espanya és un instrument d'alienació. I Catalunya només serà aquesta comunitat eficaç que els seus homes necessiten si és construïda, si a través del que en diem una praxis nacional arriba a posseir el contingut i a disposar dels instruments que li calen per a ser un país efectiu. Per tant no ens queda més caní que el d'un esforç molt enèrgic de cara a fer que Catalunya arribi a ser aquest país efectiu que necessitem.

No ens queda més caní que el de la construcció de Catalunya, que el de la construcció de l'únic element comunitari que pot arribar a ser eficaç en un sentit de servei integral, més enllà de circumstàncies concretes, a l'home català.

Podrien atacar el tema de que pot ser avui una praxis nacionalista a Catalunya. Però potser aquest no és el moment d'entrar en el detall de l'acció que ara i aquí és possible. Potser n'hi ha prou amb afirmar que aquesta praxis existeix, que n'hi ha més d'una versió i amb reconèixer amb tot que li falta vigoria i també més definició. En un altre indret i un altre moment caldrà explicar almenys una versió d'aquesta praxis, el seu plantejament i la seva realitat.

En canvi, tornant a un terreny menys condicionat per l'ara i l'aquí, a un terreny més de conceptes generals, el que cal definir són les condicions mínimes, les exigències mínimes de poder que Catalunya necessita per a poder dur a terme la seva funció comunitària de defensa de formació i de projecció de l'home català. Aceptat que la comunitat nacional s'explica i es justifica pel servei, pel servei insubstituïble, que fa als homes, ella té dret a disposar dels mitjans imprescindibles per a dur a terme aquesta funció. Quins són aquests mitjans? Amb això entrem de ple en el camp polític.

En termes generals la resposta és fàcil i ja ha estat donada: necessita tot allò sense el qual la comunitat nacional no podrà actuar eficaçment sobre els seus homes. Ara, a l'hora de concretar ens trobem que la resposta es diferent en cada cas. Cada país necessita fórmules diferents. Un país en el que per exemple el fet religiós pesi molt necessitarà que això tingui una traducció política, necessitat que en canvi no existirà tant entre un altre cas. Per tant, en el nostre cas concret quins són els mitjans d'acció, quines són les funcions que Catalunya necessita per a poder complir la seva missió per a poder satisfer els compromisos que té contra amb els seus homes?

Cal dir per endavant que Catalunya necessita disposar de poder i precisament de poder polític. Necessita poder de decisió a nivell polític. Això vol dir que necessita disposar de sobirania. Necessita disposar d'Estat. Això no vol dir que li calgui la independència absoluta ni la sobirania absoluta. Parlem d'Estat i de sobirania en un sentit partitiu, és a dir, parlem d'una part d'Estat, d'unes determinades funcions estatals. Hi ha uns punts concrets en els quals Catalunya necessita disposar de poder de decisió, que en alguns casos haurà de ser únic i total, i en d'altres parcial i compartit. Necessita disposar de plena sobirania en tot el referent a

llengua, cultura i a ensenyament. Necessita igualment poder el.laborar i practicar una política de població, tant pel que fa a la immigració i a la seva integració com pel que fa a natalitat, sense més limitació que l'obligació de no tancar les portes a l'entrada de la gent que immigra a Catalunya per motius socials i econòmics (si en canvi pot oposar-se, si cal, a immigracions degudes a altres motius). Necessita que siguin funcions de l'Estat català tota una sèrie d'aspectes jurídics, entre ells la legislació laboral. En el camp econòmic Catalunya necessita igualment disposar d'un ample poder de decissió, que caldrà fer compatible, cas d'haver-n-hi, amb la planificació econòmica general de l'Estat espanyol. En el camp religiós Catalunya no té cap reivindicació especial a fer, llevat de la seguretat de que l'Església no serà utilitzada en sentit des-nacionalitzador -a través de les ordres religioses, de la immigració de capellans o del nomenament de bisbes. Aquesta seguretat ha de ser reconeguda en el pla institucional. Finalment cal que totes aquestes funcions puguin ser realment exercides, i per tant cal que els ingressos de l'Estat català siguin suficients.

Si repassem les funcions de govern que reclamen per Catalunya -i encara més si ens fixem en les que no reclamen- veiem que el que es demana és tenir poder de decissió en aquells camps que d'una manera més directa serveixin per a conformar la personalitat individual i col·lectiva dels homes. És a dir, el que es demana és disposar dels elements de decissió i d'acció imprescindibles per a dur a terme aquella funció que és pròpia de la comunitat nacional: crear un marc que ajudi l'home concret a definir-se i a projectar-se d'una manera que no representi ni una alienació ni una pèrdua de dimensió col·lectiva. De cara a això l'exigència de decissió pel que fa referència a llengua, cultura i ensenyament és clara. També ho és en el cas de la immigració (14) i en el de les garanties que es demanen en el camp religiós, o més exactament eclesiàstic. És lògic igualment que es reclami un poder de decissió en el camp del dret, donat que és un fruit de la mentalitat col·lectiva. Però sobretot és important poder decidir en el camp de la legislació laboral: Catalunya ha de fer un gran esforç per tal de crear unes condicions de vida i de convivència que facin possible la incorporació del món obrer en la societat catalana. Si es pot, això s'haurà de fer a través d'una reforma de les estructures socials i econòmiques que representi una modificació radical de la relació de forces socials a Catalunya. La conquesta del poder per part de la classe obrera a través d'unes forces polítiques que es facin plenament responsables de la tasca de construcció nacional de Catalunya seria, alhora, la millor solució al nostre problema nacional i al nostre problema social. Si no es pogués arribar a aquesta solució més radical caldria que almenys l'Estat català disposés dels mitjans per a fer accedir i fer participar plenament del poder la classe obrera catalana. (15)

Finalment, donada la incidència gran de l'activitat econòmica en el conjunt de la vida social, i donat el caràcter relativament modern i desenvolupat de la nostra economia, l'Estat català no pot renunciar a la responsabilitat del seu control i de la seva impulsió. Tampoc pot renunciar a la possibilitat d'orientar les realitats econòmiques en un sentit el més democràtic possible: ho exigeix la seva funció de creador de comunitat.

Totes aquestes funcions requereixen uns òrgans polítics propis i representatius, tant a nivell legislatiu com a nivell d'acció i d'enquadrament polítics. La necessitat d'òrgans legislatius propis és tan evident que no necessita ser subratllada. I sense forces polítiques pròpies -és a dir, de base de direcció catalanes, i per tant no sucursalistes- el poder polític català seria una pura ficció.

NOTES

- (1) Com es diu en la presentació d'aquest llibre, el treball "Justificació i exigències d'una afirmació nacionalista avui" és un extracte una mica selectiu d'una comunicació presentada a uns col·loquis sobre tema europeu. No ha d'estranyar, per tant, que en el text es facin de tant en tant referències al tema europeu, que en el context general del llibre poden resultar poc adients o innecessàries.
- (2) Sobre la necessitat d'un plantejament doctrinal del nacionalisme, veure els apèndix n.ºs. 1 i 20: Presentació de J. Pujol al llibre "La consciència cristiana i els nacionalismes", i les "Notes sobre el nacionalisme", de J. Ortells.
- (3) Vegeu a l'apèndix n.º 3 el testimoni del mateix Ho-Xi-Minh.
- (4) Sobre la darrera doctrina pontifícia sobre les minories nacionals vegeu "Les minories en l'encíclica (Pau a la Terra) apèndix n.º 4. També Gaudium et Spes nos. 53 i 59. L'aportació més sistemàtica al problema per part del clergat català és sens dubte la del Dr. Carlos Cardó. Trobareu una excel·lent síntesi de la seva doctrina a La Comunitat Nacional, Josep M.ª Bardós, apèndix n.º 19. Vegeu, també, una altra visió del fet nacional des d'un angle religiós en l'apèndix n.º 2 (F. Heer: Pàtria carnal i Regne de Déu).
- (5) Vegeu l'apèndix n.º 5, Domenach: Imperi i internacionalisme.
- (6) Vegeu un brillant anàlisi de l'antinacionalisme, per Joan Fuster a Indagacions Possibles, Biblioteca Raixa, n.º 28, Palma de Mallorca, 1958. El text reproduït a l'apèndix n.º 6 és del 23-IV-1956.
- (7) Vegeu la ressenya de l'article de Pierre Hassner: "Nacionalisme i relacions internacionals" de la Revue Française de Sciences Politiques, a l'apèndix n.º 7.
- (8) Sobre la problemàtica Església-moviments nacionalistes del segle XIX, vegis el text de L. Tapió, apèndix n.º 8.
- (9) Cal advertir que l'adjectiu personalista no s'identifica aquí amb el personalisme d'Emmanuel Mounier, sinó que s'utilitza en oposició a un culte a la "nació" com entitat abstracta, com es desprèn del context. Per a desfer l'equivoc no trobem cap substitutiu adequat, el que és característic d'aquesta postura és

el centrar-se en la persona, com a veritable i únic subjecte de drets i deures.

- (10) Com a mostra d'una primera formulació de doctrina nacional personalista us oferim el text anònim que comença "Anem a definir", probablement del 1956 ó 1957. Apèndix nº 9.- En un altre fragment del 1964 veiem plantejar-se noves exigències en una línia evolutiva de la mateixa tendència. Apèndix nº 10.
- (11) Cal fer notar, en canvi, que una de les contribucions més importants i positives a la comprensió de la personalitat nacional catalana és obra d'un marxista no català. Ens referim a l'obra de Pierre Vilar "Catalunya dins l'Espanya Moderna". Com a mostra de l'afirmació del text respecte abans del 1939, veieu el prefaci d'un llibre d'Andreu Nin (apèndix nº 11) i fragments de les conclusions d'un congrés de la UGT, ja en plena guerra (apèndix nº 12).
- (12) Vegis l'apèndix nº 13: Sobre el problema de la nacionalitat.
- (13) Aquest aspecte està molt clar en el text d'origen basc: "Las realidades nacionales" (una aproximació obrera i popular), (apèndix nº 14).
- (14) La qüestió de la immigració requereix un tractament a fons. En el cas concret de Catalunya la comunitat nacional ha d'estar concebuda i construïda de forma que els immigrants puguin integrar-s'hi plenament i de manera que aquesta incorporació representi una autèntica promoció per a ells. Sobre aquest punt veieu els apèndix nús. 15, 16 i 17.
- (15) Vegis l'apèndix nº 18: Moviment nacional i Realitat social.

=====

En plena Europa tenim un exemple grandios i terrible del que encara podria passar demà: de la profunditat de la desesperació en què estava el seu poble, es drogà un monjo. Creà, en la coblera i la tristesa, furiós i trasbalsat, injuriat i cantant incessantment, un nou llenguatge per al seu poble, el llenguatge d'una nova pietat: Martí Luter. L'alemany és l'únic, entre totes les llengües literàries europees que ha servat per al sacerdot la forma llatina del mot "pare" i que ni l'ha traduït. Aquell qui es preocupa seriosament del problema de l'arrelament (Simone Weil) del cristianisme en el món d'avui i de demà no hauria de perdre de vista Martí Luter. Si els pobles no europeus no tenen la possibilitat d'arrelar-se en el cristianisme d'una manera que els sigui pròpia, inimitable i única, no seran pas cristians, o bé romandran estèrils o bé pertanyeran a sectes cristianes fora del catolicisme. Però, del costat europeu, hom creu amb una mica d'ingenuïtat i d'orgull que l'època del colonialisme s'ha acabat perquè el colonialisme "exterior", almenys europeu, s'encamina cap a la seva fi. El colonialisme "interior" és molt més perillós perquè és més inconscient, més irreflexiu i perquè no se'n veu tant el perill: es tracta d'un cert imperialisme espiritual per al qual allò que importa no és pas conquerir el país del petroni, sinó precisament guanyar les ànimes a la pròpia manera de pensar, la pròpia mentalitat, la pròpia pietat, etc. Contra aquest imperialisme espiritual, els pobles que es desvetllen reaccionen almenys amb tanta espror i violència com contra l'imperialisme de les armes: és de témer que, en un futur pròxim, s'arribarà a grans malentesos i a lluites amagades. Ja que les concessions que, del costat europeu, hom està disposat a fer als pobles no europeus són tal volta massa mínimes per a construir un cristianisme indígena i, per tant, per a establir les bases d'un patriotisme sa, d'un cos ètnic sa dins un arrelament cristià.

Nosaltres, cristians d'Europa, ens ocupem sempre una mica massa de qüestions de tàctica o d'estratègia, de les tècniques d'acomodació, mentre que la realitat exigeix imperiosament de nosaltres uns sacrificis ben diferents: un de total i una presència que facin possible una creixença lenta, un arrelament de la llavor cristiana dins aquestes estructures ètniques no-europees.

L'avenir pertany als pobles, a les nacions d'aquesta terra que és Una. Paral·lelament a una certa unificació, a una certa conformitat de fetes possibles gràcies a les comunicacions de la civilització industrial i tècnica, es desenrotlla un procés de diferenciació: els homes tenen un desenvolupament comú i es distingeixen alhora en noves formes i nous tipus de vida.

L'avenir pertany, doncs, a les nacions. Tal volta a un nacionalisme que, d'una manera o d'una altra, assajarà de crear societats tancades. Però potser també a un patriotisme que es beneficiarà i que farà que els altres pobles es beneficiïn dels valors vinculats a la seva pròpia creixença espiritual. El patriotisme és obert; els patriotes de tots els pobles són capaços de formar aliances autèntiques. El nacionalisme és tancat, és un provincanisme, una monomania i un egocentrisme. Els nacionalistes són, sens dubte, capaços de formar bandes per a pillatges en comú, per a expedicions bèl·liques -en aquest sentit podem modificar la paraula ben coneguda de sant Agustí que anomena els imperis "magna latrocinia", però no són capaços de constituir veritables aliances, aliances cordials per a la vida de l'esdevenidor.

Ara bé, de cara al futur, es tracta de la gran aliança cordial: la unió de tots aquells, europeus i no-europeus, cristians i no-cristians, que són els veritables servidors de la seva pàtria. Aquí, Europa pot posar a disposició del món un gran tresor d'experiència: tot el que en ella ha estat realitzat en més de mil anys: vida, energia i vitalitat intel·lectuals i espirituals, fecunditat i força, aquesta irradiació enorme no és cap altra cosa que un fruit, el fruit de les relacions més íntimes entre la pàtria carnal i el regne de Déu.

A Europa, en les seves nacions, el cristianisme s'ha arrelat a unes tals profunditats, precisament, que fins i tot els esperits no-cristians més actius i més dinàmics serien impossibles de concebre si l'estructura de la seva existència, del seu pensament i de la seva sensibilitat no fos deguda a un procés mil·lenari d'integració cristiana. "Déu és més a prop teu que no pas l'artèria del teu coll". Aquesta afirmació ben coneguda de Mahoma també és vàlida per a l'existència intel·lectual i espiritual dels nostres pensadors, dels nostres poetes, les vides fecundes dels quals, a voltes, han estat anticristianes de la manera més decidida. Pels seus silencis, per la seva ommissió del nom de Déu, pel seu refús absolut de servir-se expressament de motius cristians revelen sovint la fondària a què han penetrat en ells mateixos les llavors d'origen cristià. Per això un cristianisme europeu que es comprèn bé ell mateix hauria de fer valer avui incessantment aquesta idea als seus propis ulls i als dels seus companys fora d'Europa: ser cristià, ser home a Europa, és en una certa situació històrica, és arrelar-se profundament en la terra del propi poble i, al mateix temps, a partir d'aquesta terra, llançar-se amb impuls cap al cel.

El cristià, el catòlic europeu, és un catòlic francès, espanyol, polonès, irlandès, anglès, croat, alemany, italià, o no és res. L'alliberament de la vitalitat espiritual està estretament i íntimament vinculada a la força original que es desvetlla a la terra natal. La flama ha de ser treta de la roca dura d'una pàtria i es nodreix fins a la fi de la sang d'un poble particular per tal que pugui després ser portada per atxers, per missatgers de la fe cristiana: la gran missió cèltica, anglo-saxona o irlandesa de principis de l'Edat Mitjana, les grans ordres religioses de l'Alta Edat Mitjana, de sant Benet, Claraval, premonstratesos, els moviments franciscà i dominic neixen de condicions específicament cèltiques, gal·liques, franceses, italianes i només poden aclimatar-se a altres zones si aconseguixen arrelar en el terror més profund del poble. Francesc d'Assís és, en cos i ànima, una aliança feliç de caràcter provençal i italià. Ignasi de Loyola no pot aprendre, en tota la seva vida, a parlar i a escriure correctament l'espanyol i l'italià; roman, dins la força primitiva de la seva naturallesa, un home de la roca basca original: en la lluita que ha de donar a la Societat la seva fesomia, els jesuïtes espanyols i italians s'enfronten amb les seves diferències notament mercades. Berulle, Condren i Pascal, per citar només tres grans noms dels cristianisme europeu, són totalment i absolutament francesos, així com són francesos els profetes i els apòstols que prenen rostre en el portal de les catedrals franceses.

Grandesa i misèria de l'home: tota grandesa i tot límit, tota vitalitat i tota feblesa del nostre cristianisme catòlic d'Europa vénen precisament d'això: només hi ha un catolicisme romà a Europa en la mesura que hi ha catòlics francesos, italians, polonesos, espanyols, alemanys, hongaresos, etc... El qui no ho vol comprendre comet un error. El qui vol saltar més enllà de la seva ombra s'equivoca amargament: "Expulseeu el natural, i torna el galop". L'internacionalisme, l'universalitat, l'acció universal pressuposen l'arrelament dins les venes més profundes, dins els corrents subterranis, dins la sang del propi poble, dins el destí espiritual, dins la història interior de la pròpia nació.

L'experiència europea mil·lenària ensenya que el cristianisme es torna ideologia, banalitat, verbositat, quan l'existència cristiana no es nodreix constantment a les arrels del seu sòl natal; és cert que, com que ve de les arrels, aflueix alhora tot el que la terra conté de verins i de dons. Què seria Dante sense l'odi de l'estrusc, sense la riota mordaç dels toscans! I què seria Péguy sense el seu París, el qui fa retret a Dante que només havia recorregut l'infern com a turista?

La problemàtica d'aquestes relacions europees íntimes entre pàtria carnal i Regne de Déu és manifesta d'ençà del segle XVIII quan tots dos, pàtria i Regne de Déu, es veuen arrossegats a crisis i fonèmens penibles de decadència. Hom ja no creu ni en el cel ni en la terra: en la terra com a pàtria, en el cel com a país matern. L'eclipsi de Déu es produeix quan la cara del Pare, de Déu Pare, es fa invisible, ja no és digna de fe. L'eclipsi de l'home es produeix quan l'home ja no és capaç de veure l'home el rostre del seu germà.

El 1755, any del terratrèmol de Lisbon, que revela la crisi de la fe en tot Europa, la intel·ligència europea pregunta: ¿com és que Déu, que és Pare, pot permetre que una ciutat bella, rica i cristiana, sigui engolida per les onades i la mort en l'espai d'una nit? Aquest mateix any 1755 el reverend Coyer fa sentir la seva veu en les seves "Dissertacions per a ser llegides", la primera sobre la vella paraula "pàtria", la segona sobre "la naturalesa del poble" ... El reverend Coyer està alarmat pel fet que el vell mot "pàtria" sigui quasi oblidat en la conversa quotidiana. Ara, però, ressuscitarà! Coyer predica: els soldats han d'aprendre a morir pel "bé comú"; els sacerdots han d'aprendre que pertanyen de primer al seu país, les mares han d'aprendre que posen els fills al món per la pàtria; la societat ha d'instaurar el culte a la pàtria mitjançant corones, estàtues, monuments funeraris, mitjançant solemnitats patriòtiques, litúrgiques. Coyer troba a França un eco immens. El 1764 apareix "l'Orfrena als altars de la pàtria", de Roustan: el poble rep l'educació adequada per a fer d'ell una nació en armes, reneix sobre els camps de batalla.

Així, uns quinze anys abans de la gran revolució, el nacionalisme modern europeu neix entorn de Coyer, i neix d'una gran angoixa: el pobre poble desemparat sucumbeix sense defenses davant el Maligne, perquè aquells qui eren els seus pares, els reis i els caps, els sacerdots i les autoritats, els amos del món feudal de l'antiga Europa han esdevingut visiblement febles i desemparats.

Cal comprendre exactament el fenomen estrany i torbador que ha portat, des d'aleshores i fins a l'època present, els sacerdots populars i els prínceps de l'Església a ser els patrocinadors del nacionalisme dels pobles europeus. Han mancat tants pares que aquests pares espirituals consideraven com un deure construir, establir, guardar per als seus pobles sense protecció una casa paterna que els fos pròpia: aquesta casa, en el si de l'Església materna, fou la "nació". Aquest fenomen és particularment visible al segle XIX i al XX, quan sacerdots i prínceps de l'Església assumeixen el paper de protectors de la nació, precisament en els pobles oprimits des de l'exterior i en grups ètnics molt petits: a Polònia i a Hon- gria, a Croàcia i a Irlanda, o també al Tirol meridional on el clergat indígena havia de combatre la política d'italianització del règim feixista. Pel fet de la defecció dels antics mestres i de les antigues autoritats, i de la necessitat de representar pel seu poble una paternitat digna de fe, un cert clergat europeu es "poli- titzà" d'aquesta manera tràgica. Avui sabem, després de dues gue- rres mundials i de moltes altres experiències fallides, que aques- tes temptatives per patrocinar el nacionalisme europeu modern i aixoplugar-lo dins l'Església han estat un fracàs. En efecte, les forces alliberades d'aquesta manera en les masses s'han revelat més grans, més dinàmiques, més poderoses i més violentes que no ad metien de primer aquests patrons eclesiàstics del nacionalisme, so- vint venerables personalment: el vi novell no cabia dins les botes velles i les feia rebentar. El catolicisme nacional i nacionalista dels catòlics europeus havia de renunciar al seu paper de dirigent en tots els casos greus: crisis, guerres, o catàstrofes; només podia donar ajut i protecció, no era capaç de conquerir el paper de cap de la nació.

Ara bé, les experiències avortades del segle XIX i del se- gle XX fan veure la necessitat urgent de repensar des del costar cristià, catòlic, europeu, les relacions íntimes i apassionants entre la pàtria carnal i el regne de Déu, i de donar-los una forma nova. Si el nostre catolicisme europeu no és capaç de col.laborar a la creació i al manteniment en els nostres pobles d'un patriotis- me sa, vigorós i obert, serà sempre l'apèndix d'un nacionalisme exacerbant i no podrà assistir les nacions germanes dels altres con- tinents amb vista a un nou arrelament del cristià en les dues esfe- res: la pàtria terrestre i el Regne de Déu.

Dialòticament, cada un depèn de l'altre des de múltiples punts de vista. La pàtria no és pas idèntica al Regne de Déu, però és una cèl.lula, una cèl.lula de creixença per al Regne de Déu. El Regne de Déu roman flotant, es fa ideologia, fantasma, cel insípid, sense gust, si els homes que hi tendeixen no es nodreixen de tots els fruits de la terra. D'altra banda, els nutrients terrestres es fan malbé, es podreixen, es corrompen si no són enriquits i trans- formats des de dalt: amb el pa i el vi transsubstanciats. Des del punt de vista humà, tot el catolicisme no és altra cosa que el tre- ball i els esforços per transsubstanciar el pa i el vi de cada país, de cada individu. Se'n deriven, és cert, problemes difícils quan el pa té forma d'arròs...

Si és, doncs, veritat que el Regne de Déu esdevé un cel insípid, una revista de fantasmes, una bombolla d'aire, quan la dolça terra de França, per exemple, amb els seus jardins, les seves vastes planúries i les seves colines blaves no li comunica el seu alè i el seu somriure, la pàtria carnal corre el risc per la seva banda de tornar-se un infern on tot por ser tècnicament perfecte, des de la pols radioactiva escampada pels camps, la fecundació artificial del bestiar i dels éssers humans, des del make up de les llimones fins al make up de les pin up girls en el mercat humà. La pàtria carnal esdevé comodament una mónada sense finestra que entra dins la mort tot somrient i que, per aquest motiu, empoïna també els vells i els morts; esdevé un infern, tècnicament, sense el Regne de Déu, sense la comunicació constant amb el corrent de la gràcia, dels sagraments, de les forces de salvació, que anomenem, una mica maldestrament, el món sobrenatural. De la mateixa manera que el cos i l'ànima constitueixen una unitat més gran, impenetrable, de la mateixa manera, des del punt de vista humà, la pàtria carnal i el Regne de Déu es fan malbé si no estan units pel gran corrent de sang que hi circula, pels intercanvis vitals que els transformen. Tots dos sucumbeixen a una decadència quan se'ls vol aïllar. És, doncs, un deure pel catòlic, si és que estima la seva pàtria amb lucidesa i en qualitat de membre dels dos dominis, pàtria i Regne de Déu, controlar constantment la seva relació personal amb l'un i l'altre. Pràcticament, hi haurà sovint desequilibri; fugir del món, buscar el món; no és rar que el cristianisme titubeï entre aquestes dues actituds. Aquest titubeig, aquest vertigen, aquesta feblesa no hauria d'espantar-nos pas massa; sempre val més, i això durant tota la vida de cadascú, estar-se sovint en una gran inquietud i sota el pes d'errors que ens pertanyen íntimament, a nosaltres i a la nostra nació, de la mateixa manera que ens pertanyen les seves virtuts, que no pas assegurar-se per reposar definitivament dins una llotja del cel, dins el ghetto d'una Església únicament espiritual o dins el ghetto d'una nació armada que es digereix ella mateixa, satisfeta i contenta de si.

Aquest titubeig, aquesta tensió entre la pàtria carnal i el regne de Déu és precisament el procés d'una vida sana que només pot afermar-se en la creixença i l'evolució, mai en la fixació. Tota fixació de la pàtria en fa un infern, tota fixació del regne de Déu en fa un cel en el qual no podem creure. La realitat, tota la realitat, és infinitament simple; tota l'esplendor del Regne de Déu ja és present aquí, a la terra, a la pàtria, però jo no me'n puc apoderar, no puc prendre'n possessió. Però, també, tota grandesa, tota dignitat, tota bellesa, tot honor de la pàtria es fan cendra quan no són abrigats i transformats en l'esfera del Regne de Déu. Per això confiem els nostres morts a la terra benfida i les nostres banderes a les nostres esglésies. Els uns i les altres tenen necessitat de renaixença, de purificació.

La glòria de la nació necessita, igual com el cos d'un mort estimat, renéixer en la glòria de Déu. Precisament perquè ho sap, el catòlic estima la seva pàtria amb tanta inquietud i amb tanta passió: com més s'arrela en ella, més violentament la planteja.

Però, com més el cristià s'arrela fonament dins la seva terra natal, més descobreix la riquesa del seu llinatge. Discernim el grau de maduresa d'un ésser humà gràcies als avantpassats que ell coneix. El catòlic europeu és un ésser que reconeix en la seva pàtria carnal els seus avantpassats espirituals. És possible de percebre una correspondència particular entre certs avantpassats segons la carn i certs avantpassats segons l'esperit. Entesa des del punt de vista cristià, una nació és afaïçonada per aquesto doble llinatge: així, França és una comunitat milenària entre les races i els pobles que es trobaren aquí i les grans famílies espirituals de la descendència de sant Benet, dels grans ordes de l'Edat Mitjana, dels ordes i congregacions d'origen més recent o molt recents. Són aquests avantpassats espirituals els qui estableixen la comunicació interior amb la comunitat dels altres pobles.

Actualment constatem a tot el món la revolta de joves irats contra els vells pares aparentment afeblits. Sembla sovint com si aquests fills s'haguessin conjurat en poderosa associació contra les velles nacions d'Europa, contra la seva antiga mare, l'Església.

Qui, doncs (i aquesta és la darrera pregunta de l'Antic Testament que és també la de l'esdevenidor) acostarà els fills als pares i els pares als fills? La primera exigència de l'Antic Testament és aquest retorn dels uns cap als altres. Qui arrelarà els pobles de la terra en un veritable patriotisme, en el si d'una gran comunitat on tots reconeixeran uns avantpassats comuns?

Aquests avantpassats van néixer de les profunditats de la terra, de la carn; de la terra i de la roca de la seva pàtria; per això són els únics que poden restablir la comunió amb els homes arrelats en esferes totalment diferents: així homes com un pare de Foucauld, com un pare Lebbe, com un reverend Monchanin. Tal volta un home com Teilhard de Chardin, que ha cantat, al desert de Gobi, el seu càntic a la creació, s'ha arrelat tan profundament en aquesta terra. Una pel fet que, quan era infant, va estrènyer en els seus braços la pedra, el ferro i la terra del seu país d'Alvèrnia.

Això ens sembla, doncs, que representa de primer les possibilitats d'un patriotisme catòlic a Europa: arrelar-se tan profundament, tan apassionadament al sòl del propi país i del propi poble que el cos i l'ànima prenguin contacte amb la xarxa subterrània dels corrents vius que formen el cos únic de la pàtria, molt per sobre de les estructures i de les muntanyes de la superfície. L'esdevenidor pertany a aquell qui solca prou profundament en el Sàhara de la humanitat Una. ¿El nostre catolicisme europeu gosarà solcar prou lluny el sòl dels seus propis pobles per tal que sigui restablerta la unió en les seves capes profundes amb els altres pobles més enllà del nostre continent?

Tot depèn d'això. Les comunicacions exteriors, els viatges, la ràdio, els films, els discursos separen avui més que no pas uneixen. La comunicació espiritual que fa que el nostre germà, el Crist, aparegui en el rostre d'un home diferent, s'establirà si el cristià europeu, en la seva qualitat de francès, d'alemany, d'espanyol, de polonès, gosa retornar als seus avantpassats més personals, tornant a posar les coses en dubte mitjançant interrogacions radicals i tot pregant. Si insisteix suficientment a prop d'ells, els sants del seu país no refusaran pas de respondre. Tal volta no

parlarán, potserino apareixeran en visió, però seran els nostres companys, sempre que gosem realment cercar per nous camins els nostres germans de les altres pàtries i dels altres espais. Farem de grat una descoberta sorprenent, una veritable confirmació d'un patriotisme autèntic, obert i catòlic: els nostres sants, els sants del nostre país, ja ens han passat al davant. Avui ja són allà on nosaltres tal volta no arribarem si no és molt més tard, allà baix a les Índies, a l'Àfrica de l'Islam, a Xina ens esperen.

Així passa amb aquesta noia, tan totalment francesa que finalment ha trobat avui a tot el món l'Hanoi d'Indo-Xina que mai no va poder assolir quan vivia: Teresa de Lisieus, patrona de França i de Rússia, de Mèxic i de la Missió Mundial de l'Església una i santa.

EL CAMÍ QUE EM PORTA AL LENISME

Ho Chi Min

1960

Després de la primera guerra mundial, vaig anar a viure a París, treballava ara com a retocador a casa d'un fotògraf, ara com a pintor d'antigüetats xineses (fetes a França!). Vaig distribuir octavetes denunciant els crims comesos pels colonialistes francesos al Vietnam.

En aquell temps, jo era favorable a la Revolució d'Octubre només instintivament, sense donar-li tota la seva importància històrica. M'agradava i admirava Lenin perquè era un gran patriota que alliberava als seus compatriotes; aleshores encara no havia llegit cap dels seus llibres.

La raó per la qual vaig afiliar-me al Partit Socialista Francès, era que aquests "Senyores i senyors" -que és com jo anomenava els meus camarades aleshores- havien demostrat la seva simpatia envers mi, envers la lluita dels pobles oprimits. Però jo no comprenia ni que era un partit, ni que era el socialisme o el comunisme.

Hi havia discussions acalorades en el si del Partit Socialista sobre la qüestió de si el partit devia o no continuar dins la Segona Internacional, sobre si havia de fundar-se una Segona i mitja Internacional o bé si havia d'incorporar-se a la Tercera Internacional Lenilista. Jo assistia a les reunions regularment, dues o tres vegades a la setmana i escoltava atentament les discussions. Primer no aconseguia entendre-ho del tot. Per què les discussions eren tan acalorades? Si amb la Segona, la Segona i mitja o la Tercera Internacional, la revolució podria ser sostinguda, per què calia discutir? I amb la Primera Internacional, què havia passat?

El que jo més desitjava saber -i precisament això no es discutia a les reunions- era: quina Internacional estava al costat dels pobles dels països colonitzats?

Vaig posar aquesta qüestió -la més important a parer meu- en una reunió. Alguns camarades respongueren: és la Tercera i no la Segona Internacional. I un camarada va donar-me el llibre de Lenin "Tesi sobre les qüestions nacional i colonial" publicat per "L'Humanité" per a que el llegís.

Hi havia termes polítics de comprensió difícil en aquesta tesi. Però després de llegir-la un cop i un altre, finalment vaig poder capir-ne la part més important. Quina emoció, entusiasme, perspectiva i confiança em va conferir! Esclatava d'alegria. Tot i estant assegut sol a la meua cambra, cridava en veu alta com si m'adreçés a grans masses "Màrtirs, compatriotes! Això és el que ens cal, aquest és el camí vers el nostre alliberament!

Després d'això tenia confiança plena en Lenin i en la Tercera Internacional.

Abans, en les reunions del Partit, només escoltava les discussions, i tenia una vaga creença de que tot era lògic, i no podia discernir fins a on arribava el bon camí i on començaven els errors. Però des d'aleshores, també vaig intervenir en els debats, discutint amb calor. Tot i que estava mancat de paraules franceses per a expressar tots els meus pensaments, desfeia totes les argumentacions que ataquessin Lenin i la Tercera Internacional. El meu únic argument era: "Si no condemnem el colonialisme, si no estem al costat dels pobles colonitzats, quina mena de revolució estem fent?".

No solament prenia part en les reunions de la meva branca del Partit sinó que anava a les altres branques a fer conèixer la "meva posició". Ara hauria de dir altre cop que camarades com Marcel Cachin, Vaillant Couturier, Monmousséau, i molts altres m'ajudaren a eixamplar els meus coneixements. Finalment, al Congrés de Tours, vaig votar amb ells per la nostra incorporació a la Tercera Internacional.

En primer lloc el patriotisme, no el comunisme, em va portar a tenir fe en Lenin, en la Tercera Internacional. Poc a poc, mentre lluitava, estudiant el marxisme-leninisme i participant paral·lelament en activitats pràctiques, gradualment vaig arribar a la certesa de que només el socialisme i el comunisme poden alliberar les nacions oprimides i el poble treballador de tot el món de l'esclavatge.

Hi ha una llegenda, al nostre país i també a la Xina, sobre el miraculós "Llibre del Savi". Quan has de fer front a grans dificultats, l'obres i trobes un camí de sortida. El leninisme és no solament un miraculós "Llibre del Savi", una brúixola per a nosaltres revolucionaris del Vietnam i per a tothom; també és el sol radiant que enllumena el nostre camí vers la victòria final, vers el socialisme i el comunisme.

LES MINORIES EN L'ENCICLICA

Josep M. Bardés i Huguet, pvr. c.
 Qüestions de Vida Cristiana 18 (separata)
 Ed. Estela, Barcelona, 1963

COMUNITAT POLITICA I COMUNITAT NACIONAL

L'encíclica Pacem in terris, sense definir-les, distingeix d'una manera ben clara la comunitat política de la comunitat nacional que ordinàriament anomena grup ètnic. Aquesta distinció és bàsica i essencial per comprendre allò que l'encíclica diu respecte a les minories (1).

(1) L'encíclica en el text italià és constant a usar l'expressió comunitat política per designar l'ordenació jurídico-política de la societat, o sigui l'estat; només dues vegades usa el terme estat o estatal. En canvi usa una terminologia més variada en designar la comunitat humana amb característiques pròpies de tipus històric, cultural i social, que ordinàriament anomenen nació o nacionalitat, encara que molts distingeixen entre aquests dos conceptes. Sens dubte que la constància de terminologia en el primer cas i la diversitat en el segon és degut a la concreció del mateix concepte d'estat, que correspon a una organització jurídica i a uns límits geogràfics precisos i feterminats. Si aquí usem les expressions comunitat política i comunitat nacional per distingir les dues realitats sociològiques esmentades, és perquè l'encíclica en el text italià usa aquelles expressions precisament en parlar de les minories (par. 88). Malgrat aquesta diversitat en la terminologia, l'encíclica conté ben clar el concepte de comunitat humana amb característiques culturals pròpies i la seva distinció respecte del concepte d'estat.

L'expressió comunitat política és usada unes 75 vegades en el text italià, la qual expressió en el text llatí és expressada 39 vegades per civitas, 17 per natio i altres per res publica, populus, communitas, communitas civilis. Stirpis del text llatí correspon en el text italià a comunitat humana, grup o particularitat ètnica, minoria, comunitat nacional i només una vegada a raça. A l'expressió minories, "minoranze", sense cap adjectiu, en el text llatí correspon gentes, gentes pauciores numero, stirpis, stirpis numero inferioris i civis numero pauciores. Les expressions italianes grup o peculiaritat ètnica, el text llatí les expressa per stirpis o bé per gentes. Nació i comunitat nacional en el text italià són molt poc usades. Nació és usat en parlar de les minories (p.91) i en parlar de les Nacions Unides (p.136), Comunitat nacional és usat algunes vegades en sentit molt genèric, que tant pot significar l'estat com un poble amb característiques pròpies, i un cop, en parlar de les minories, és usat en sentit precís de distinció entre la realitat sociològica de la comunitat política i la realitat social de la comunitat amb característiques culturals pròpies.

La comunitat política, que correntment designem amb el nom d'estat, és "l'organització jurídic-política de les comunitats humanes", la qual organització expressa en termes jurídics les funcions i les relacions que li són pròpies (par. 62;70-74). Aquesta organització "respon a exigències inherents a la mateixa natura de l'home" (62) i és "un element fonamental per a la realització del bé comú" (64). La consecució d'aquest "constitueix la mateixa raó de ser dels poders públics" (49), encara que també, degudament organitzats, "tots els homes i els cossos intermedis tenen l'obligació d'aportar la seva contribució específica a la consecució del bé comú" (48). Les comunitats polítiques, malgrat les diferències de desenrotllament cultural i econòmic i de poder i extensió, tenen totes dret a l'existència, són sobiranes i lliures i són els primers artífexs del seu propi desenvolupament (86, 116), però són també interdependents unes amb les altres en un pla de solidaritat mundial, tant per aconseguir el seu propi bé comú com per a realitzar el bé comú de tota la humanitat (92, 123, 124). Les comunitats polítiques són subjectes de drets i deures regulats per la llei moral (75), han de respectar-se i de cercar el propi interès sense perjudici ni opressió de les altres comunitats polítiques (93, 117-118), perquè "totes són iguals per dignitat natural, donat que són cossos, els membres dels quals són els mateixos éssers humans" (83).

La comunitat nacional o grup ètnic és una comunitat humana amb unes característiques pròpies que la distingeixen i diferencien dels altres grups humans (50,95). Aquestes característiques són les que donen la fisonomia i la manera pròpia d'ésser de cada poble; l'encíclica assenyala, entre les característiques que contradistingeixen els grups ètnics, la llengua, la cultura, els costums, i els recursos i iniciatives econòmiques (90); l'encíclica remarca els valors morals i els valors espirituals propis dels diferents grups ètnics que deuen ésser respectats, però que també deuen ésser participats en la comunió d'uns grups ètnics amb altres, per tal de perfeccionar-se mútuament, tot evitant de posar les característiques del propi grup per damunt dels valors humans

---

La terminologia és més fixa i constant en el text italià que en el text llatí. Amb tot, malgrat la diversitat de la terminologia, els conceptes són clars.

L'expressió grup ètnic, evidentment, no té sentit biològic-racial, sinó que té una significació històrico-cultural. Es dedueix primerament del text citat de l'encíclica Summi Pontificatus, precisament en parlar de les característiques ètniques com a part del bé comú (par. 50); Pius XII parla de pobles amb diversitat de cultures i llengües i de la pròpia pàtria, no de races (A.A.S., XXXI, 1939, pp.428-430; Colecció de encíclicas y documentos pontificios, A.C.E., I, Madrid, 1962, pp.189-190). El concepte expressat pels mots grups o particularitat ètnica correspon a les comunitats humanes que volen ésser estats independents, a les minories culturals-històriques i a les comunitats humanes amb característiques també culturals pròpies, les quals minories i comunitats existeixen molts cops entre pobles i cultures que pertanyen a una mateixa raça biològica o de color. Quan l'encíclica parla del fet racial usa en el text italià l'expressió discriminació racial i racisme, i en el text llatí, *hominum discrimen*, *generis causa i stirpium discrimen* (par. 38,80).

generals comuns a tots els homes (91, 95, 118). Les característiques ètniques de cada grup humà constitueixen una part del bé comú degut als membres d'aquest grup (50). En parlar de grup ètnic, l'encíclica evidentment no es refereix al fet racial biològic, sinó al fet cultural; per tant, quan es parla de característiques ètniques, es parla de les característiques culturals pròpies d'un grup humà o d'un poble. Remarquem que l'encíclica no parla de grup ètnic només en tractar de les minories, sinó que diu ben clar que tots els homes formen part d'una comunitat ètnica (50,95,118).

Ensenya Delós que la nació té un valor generador i educador de l'home concret, això és, de l'home real, ja que no existeixen homes abstractes. Els homes tampoc posseeixen en abstracte els valors humans sinó que els tenen en concret; és la comunitat nacional o grup ètnic que concretitza molts dels valors humans de llengua, mentalitat, costums, possibilitats de desenrotllament, etc., que posseeix cada persona, encara que molts altres valors l'home els rep d'altres procedències, i més en el món interdependent d'avui; només cal pensar en l'ambient social, la professió, el contacte amb altres cultures, la problemàtica general de la humanitat moderna, etc. Per això l'encíclica ensenya que les característiques ètniques de cada grup humà són elements del bé comú, però que no exhaureixen tot el contingut d'aquest (50). La comunitat nacional o grup ètnic és, doncs, un fet cultural i social, fruit d'un passat històric comú a tot un poble, que es manifesta per la consciència i voluntat d'ésser una comunitat amb característiques pròpies i de voler viure d'acord amb aquestes característiques.

Del que hem dit es dedueix que la comunitat política i la comunitat nacional són dues realitats sociològiques distintes per la seva naturalesa i pel seu fi, encara que l'una exigeix l'altra i que la funció pròpia de cada una d'elles és necessària al perfeccionament de la persona humana en ordre a la consecució del bé comú. La nacionalitat i l'estat poden geogràficament coincidir o no coincidir. Existeixen estats nacionals, hi ha nacionalitats dividides en més d'un estat com la Polònia anterior a la guerra del 1914 i l'Alemanya d'avui i existeixen també, com veurem, molts estats plurinacionals. La comunitat nacional amb els seus valors culturals i socials, és un conjunt d'energies humanes, espirituals i econòmiques, que necessiten pel seu desenrotllament un principi dirigent i organitzador, que els és donat per l'ordenació jurídica de la comunitat política o estat. Per això no es poden crear nacionalitats, que són el resultat d'un llarg procés històric, i en canvi es poden crear o modificar estats, que és únicament instituir o canviar una ordenació jurídico-política. La comunitat política, que suposa sempre una autoritat, està al servei de la comunitat nacional o de les comunitats nacionals que l'integren, que és estar al servei d'unes persones humanes concretes. Perquè l'autoritat política està al servei de la persona, per això els ciutadans, afirma clarament l'encíclica, tenen la llibertat tant d'elegir les persones que han d'exercir l'esmentada autoritat, com de determinar les estructures dels poders públics (47). Finalment cal remarcar, tant respecte de la comunitat política com del grup ètnico-cultural, la relativitat històrica de poder tenir formes concretes diverses de realitzar-se, segons els temps i els llocs, i fins i tota la possibilitat de deixar d'ésser o almenys de perdre personalitat. L'encíclica recorda que l'estructura de les comunitats polítiques no es pot establir d'un cop per sempre, sinó que està en funció de les situacions històriques i del grau de maduresa de les esmentades comunitats, i menciona també l'evolució històrica en el desenrotllament dels grups ètnics (49,61,88).

LES MINORIES

"Des del segle XIX una tendència de fons bastant estesa en el desenrotllament històric és que les comunitats polítiques coincideixin amb les comunitats nacionals. Però, com que per diverses causes no sempre es pot obtenir de fer coincidir els confins geogràfics amb els ètnics, d'aquí resulta el fenomen de les minories i els difícils problemes que se'n segueixen" (88).

Ja hem exposat com la comunitat política i la comunitat nacional eren dues, realitats sociològiques diverses, una de caràcter jurídic-polític i l'altra d'ordre cultural-històric; ara bé, com que l'una és necessària a l'altra i les dues són indispensables pel perfeccionament humà i pel bé comú, encara que hi han intervingut raons històriques molt diverses, és natural la tendència a fer coincidir geogràficament les dues comunitats, això és, que cada comunitat nacional o grup ètnic es constitueixi en una comunitat política o estat independent. L'encíclica, que només assenyala el fet, sembla reconèixer com a bona aquesta tendència; que coincideixin comunitat nacional i comunitat política, és sens dubte, l'ideal, però aquesta coincidència no és un dret estricte i molts cops no és possible de dur a la pràctica.

Què és, per tant, una minoria? Una minoria no és una regió ni una comarca, que són variants locals d'una mateixa cultura i d'una mateixa comunitat nacional, els membres de les quals, malgrat aquestes variants, tenen consciència i voluntat de constituir una mateixa comunitat ètnica amb característiques pròpies. Una minoria és una comunitat ètnica o comunitat nacional, tal com l'hem exposat, que està integrada en una comunitat política o estat en el qual hi ha una altra comunitat ètnica o nacional majoritària en habitants, extensió o poder. La idea de minoria és correlativa a la de majoria. Allò que és indispensable per ésser una minoria és que aquesta en l'ordre de la cultura i de la convivència social tingui la possibilitat i capacitat de fer la promoció humana de tots els seus membres d'acord amb les característiques pròpies, com és capaç de fer-ho -sempre hi cap un més o un menys- el grup ètnic majoritari. Es tracta, per tant, d'una comunitat política que en la unitat d'una sobirania suprema i d'una ordenació jurídica comuna, comprèn més d'una comunitat nacional o grup ètnic. L'autoritat de l'estat igualment ha de respectar, promoure i servir les cultures d'aquests grups "sense preferència de cap ciutadà o de cap grup d'ells" (51). Aquesta comunitat política constitueix un estat plurinacional com ho és el Canadà, Bèlgica, Suïssa, Finlàndia, Iugoeslàvia, Rumania, Nigèria, l'Índia, la U.R.S.S., i tants d'altres. L'estat plurinacional no es pot sentir només l'expressió jurídica i política del grup ètnic majoritari, en el qual intenta assimilar i absorbir els grups minoritaris. L'encíclica assenyala el deure greu de justícia de respectar i de promoure; i per part d'aquestes, el doble deure de no posar els propis valors ètnics per damunt dels valors humans generals i d'establir comunicació amb la cultura dels altres grups ètnics del mateix estat.

"Cal afirmar, de la manera més explícita, que una acció adreçada a reprimir i a sufocar la vitalitat i el desenrotllament d'aquestes minories és una greu violació de la justícia; i ho és molt més si va dirigida a fer-les desaparèixer" (89).

"Respon, en canvi, a una exigència de justícia que els poders públics aportin la seva contribució a promoure el desenvolupament humà de les minories amb mesures eficaces a favor de la seva llengua, de la seva cultura, dels seus costums, dels seus recursos i de les seves iniciatives econòmiques" (90).

"Cal advertir, però, que els membres de les minories, com a conseqüència d'una reacció al seu estat actual o a causa de les seves vicissituds històriques, es poden deixar portar no rarament a accentuar la importància dels elements ètnics que els caracteritzen, fins a posar-los per damunt dels valors humans, com si allò que és propi de la humanitat estigués en funció d'allò que és propi de la nació. En canvi, és raonable que sàpiguen reconèixer els aspectes positius d'una situació que els permet l'enriquiment d'ells mateixos, amb l'assimilació gradual i contínua de valors propis de tradicions o cultures diferents d'aquella a la qual ells pertanyen. Això, però, es realitzarà només si els membres de les minories saben ésser com un pont que facilita la circulació de les diverses formes de vida, entre les diferents tradicions o cultures i no pas si constitueixen una zona de fricció que causa innombrables mals i és un obstacle al progrés i a l'evolució" (par. 91).

L'encíclica no parla pas d'una valoració excessiva de les pròpies característiques ètniques per part de la minoria respecte a la majoria que forma part del mateix estat, sinó respecte als valors humans comuns i respecte a tota la humanitat; tampoc no insinua per res, ans al contrari, que la minoria, de mica en mica, es deixi absorbir per la cultura del grup majoritari, sinó que només declara que el grup ètnic minoritari compleixi, per enriquiment mutu, amb el grup majoritari del mateix estat, el deure i el dret de comunió d'uns amb els altres, que tenen, per perfeccionar-se mútuament, tots els grups ètnics, minoritaris o majoritaris, i fins els que gaudeixen de sobirania política, en un món que tendeix cada dia més vers la unitat i en el que tots els pobles són interdependents (par.95).

L'encíclica, quan es refereix a tots els grups ètnics i no pas únicament als minoritaris, diu: "A la terra hi ha un bon nombre de grups ètnics, més o menys accentuadament diferenciats l'un de l'altre. Però els elements que caracteritzen un grup ètnic no s'han de transformar en un compartiment tancat on els homes es vegin impedits de comunicar-se amb els que pertanyen a grups ètnics diferents; això estaria en contrast estrident amb una època com la nostra en què les distàncies entre els pobles han estat gairebé eliminades. Ni s'ha d'oblidar que si els éssers humans per causa de les pròpies peculiaritats ètniques es distingeixen uns dels altres, posseeixen, però, elements essencials comuns i són duts per la naturalesa a trobar-se en el dels valors espirituals, l'assimilació progressiva dels quals els ofereix immenses possibilitats de perfeccionament. Els ha de ser reconegut, per tant, el dret i el deure de viure en comunió els uns amb els altres" (par.95).

Recordem que estem comentant un text pontifici que parla de l'ordre a observar en les relacions polítiques. L'ordre de la convivència humana és un ordre moral establert per Déu (I, 4, 5, 6, 32). L'autoritat dels poders públics no és una força d'imposició, sinó que és una força moral que deixa d'obligar en consciència quan no respecta l'ordre moral (40-46). El problema, doncs, de les minories, en allò que diu el Papa, és abans que tot un problema moral que exi-

geix concrecions polítiques, socials, culturals i econòmiques de lliure elecció de l'home; però aquestes concrecions seran vàlides en la mesura que respectin aquell ordre moral. Recordem que el papa Pius XII presentava com un postulat de l'ordre moral el respecte a la llengua, a la cultura, a l'economia i a la natural fecunditat de les minories, i que afirmava que l'estat podrà exigir el compliment dels deures polítics als ciutadans de les minories en la mesura que respecti els drets d'aquestes.

La convivència humana ha de ser considerada sobretot com un fet espiritual, en el qual troben la seva vivificació els valors culturals, econòmics, socials, polítics, i tots els altres elements externs de l'esmentada convivència humana (31).

De tot el que acabem de dir, apareix ben clarament la doctrina afirmada per l'encíclica: Si una minoria ètnica, per la causa que sigui no pot assolir la plena sobirania política com fóra normal i ideal, amb tot, ha de conservar i exercir la seva personalitat de manera que alhora s'afirmi com a comunitat amb característiques pròpies i s'obri, per mutu perfeccionament, a l'estat al qual pertany, als altres grups ètnics d'aquest estat i a la humanitat sencera. Marcades aquestes exigències de l'ordre moral, l'encíclica no diu res més respecte a les minories. Nosaltres creiem que si aquest ordre moral ha d'ésser dut a la pràctica, les minories pròpiament tals, com les presenta l'encíclica, han de gaudir d'un ordenament jurídic-polític autònom, que en la unitat de l'estat del qual formen part sigui una participació en la sobirania d'aquest; aquest estat, evidentment, continua posseint la sobirania suprema en la comunitat política. Dificilment, i la història ho demostra a cada pas, l'autonomia administrativa o cultural garanteix degudament el respecte i l'exercici de la personalitat que, segons l'encíclica, han de tenir les minories. Aquestes convé que tinguin sobirania política, dins de la sobirania i unitat de l'estat, en totes aquelles coses que els són pròpies i de les quals han de tenir cura. Aquesta sobirania participada ha d'ésser expressada en termes jurídics. És la solució que es va obrint pas a Bèlgica on l'autonomia cultural pleníssima s'ha mostrat insuficient; per això molts volen una solució federalista d'un estat való i un estat flamenc en la unitat superior d'un estat belga. Ja sabem que la solució federal no és l'única, però creiem que en la forma que sigui, el respecte degut a les minories exigeix, almenys de fet, en un món en què les estructures pesen tant, una autèntica autonomia política, com té Sicília, amb parlament legislatiu propi, d'acord amb la constitució i dins la unitat de l'estat italià, que no és pas una república federal. La unitat de l'estat no en patiria gens, ans al contrari, es crearia una descentralització no solament administrativa, sinó també política, que alleugeraria i faria més eficaç la missió estatal.

ACTUALITAT DEL PROBLEMA NACIONAL I DE LES MINORIES

Està superat el nacionalisme agressiu i messiànic de pobles privilegiats i superiors amb missions històriques quasi transcendents. Ja hem dit que tots els pobles són iguals en dignitat perquè tots estan formats d'homes (83). També està molt superat el nacionalisme culturalista de tipus purament històric, per anacrònic i ineficaç. La història i la tradició tenen un valor pràctic de vida en tant que encara marquen l'home actual i l'empenyen cap a formes noves de civilització i de sociabilitat. No cal dir que en un món que

tendeix cada cop més a la unitat fóra també anacrònic tot nacionalisme localista i tancat en ell mateix (94,95,123). Alguns creuen que els valors nacionals han perdut vigència davant del sentit de la unitat del món d'avui, de les estructures supranacionals, tan lloades per l'encíclica i a causa de la supremacia dels valors econòmics i socials. Respecte a aquests creiem precisament tot el contrari i som de l'opinió que lentament, però eficaçment, es va cap a una síntesi que harmonitzi el sentit d'unitats supranacionals, d'autoritat mundial (p. 123-138), i de convivència i intercomunicació de persones i pobles, amb un pluralisme humà i realista que respecti i valori totes les comunitats i grups humans. L'encíclica ensenya que no es pot establir d'una vegada per sempre quina és la millor estructura dels poders públics i que pel bé comú cal tenir present les situacions històriques i l'home, ja que aquell bé és un objecte correlatiu a la natura humana (49,50,61). Ara, malgrat totes les injustícies i violències dels nostres temps, cada dia es valora més l'home, els cossos intermedis i les comunitats naturals fins les més petites, precisament pel seu abast humà. A França mateix, el país més centralitzador i unitari, hi ha un fort moviment descentralitzador; en els nostres dies al costat del poder creixent de l'estat i de les estructures supranacionals és dona un nou valor al municipi i hi ha un fort moviment de socialització que crea constantment noves entitats i relacions socials. El món tendeix a l'harmonia entre la unitat i el pluralisme, perquè cada cop aprofundeix més el sentit de l'home com a persona lliure i ésser comunitari situat històricament i socialment. Si es segueix per aquest camí, l'autoritat mundial, i les unitats supranacionals no anul·laran la personalitat de les comunitats polítiques ni aquestes absorbiran les minories ètniques. És en aquesta línia que l'encíclica recorda el principi de subsidiaritat (133). Les minories autònomes italianes han demostrat els avantatges econòmics dels governs autònoms, tant per la minoria com per l'estat. Cada dia més l'economia mundial i les economies nacionals es necessiten mútuament.

En l'ordre de la justícia social la consciència i la voluntat de comunitat, essencial a la nacionalitat, suposa una veritable justícia, amb els canvis de les estructures econòmiques que calguin, ja que res no trencaria més aquella consciència i voluntat d'anar junt com les injustícies, que és de les coses que més separen els homes encara que parlin la mateixa llengua i pertanyin al mateix grup ètnic; si la comunitat nacional, majoritària o minoritària no assumeix, ni marca ni soluciona tots els problemes de totes les persones i de tots els sectors socials que la componen, els grups humans que no es sentin atesos perdran la consciència i la voluntat de comunitat i aquell grup ètnic es convertirà de comunitat en un grup classista que fou una de les grans fallades dels nacionalismes anteriors a la segona guerra mundial, i que sens dubte fou una de les causes de la manca de sentit nacional en la majoria dels obrers.

Totes les encíclics contenen doctrina que cal realitzar pràcticament en la situació concreta on hom es troba; el caràcter i el to de la *Pacem in terris* encara exigeix més aquesta encarnació concreta. Parlem de minories; doncs bé, per no caure en pures teories i abstraccions, preguntem-nos ben autènticament què descobrim sobre aquesta matèria a la llum de l'encíclica en la realitat concreta en la qual vivim. 7 la comunitat política espanyola hi trobem tres minories: la catalana, la gallega i la basca. Parlem de la

primera ja que escrivim a Catalunya. Abans de tot, cal afirmar l'existència de la realitat catalana com a comunitat humana que no solament en el passat, sinó que també avui, té unes característiques pròpies prou definides i prou fortes per fer la promoció humana dels seus membres d'acord amb aquestes característiques. Alguns sembla que ignorin o vulguin ignorar aquesta realitat o bé que vulguin només reduir-la a folklores o a sentimentalisme. Catalunya posseeix totes les notes que l'encíclica assenyala per les propietats: llengua, cultura, costums, recursos i iniciatives econòmiques pròpies (90). Això no hi ha ningú que científicament ho pugui negar. Si el papa Joan XXIII afirma tant vegades que la convivència entre els homes i les comunitats humanes ha d'ésser en la veritat, cal començar per reconèixer en tota la seva plenitud la veritat, la realitat actual, del fet català dins de la comunitat política de l'Estat espanyol. Recordem que l'encíclica es col·loca sempre en un pla d'ordre moral i que assenyala drets i deures inserits en la mateixa naturalesa humana i que en últim terme són expressió de l'ordre volgut per Déu (1,4,6); per tant, el problema de la minoria catalana abans de tot i en el seu fonament és un problema d'ordre moral que toca la justícia, que en resoldre's en la pràctica exigeix concrecions d'ordre cultural, econòmic, administratiu i polític, que només seran justes si respecten i realitzen l'ordre moral que hem esmentat. El sacerdot no es pot desentendre d'aquest problema moral que toca la justícia i el bé comú, com ensenya l'encíclica. Pels catalans desenrotllar-se d'acord amb les pròpies característiques culturals i socials, certament no és tot el bé comú que els és degut, però sí una gran part d'aquest bé comú (50). Cal "que els poders públics s'acomodin en els mètodes i en els mitjans a la naturalesa i a la complexitat dels problemes que són cridats a resoldre" (63). El governant s'ha d'acomodar a la realitat i no aquesta ha d'ésser desconeguda o desfigurada segons els criteris d'aquell. Per part dels poders públics el respecte i la contribució a promoure les característiques humanes de la minoria catalana (89,90), i per part dels catalans no posar els propis valors per damunt dels valors culturals dels altres pobles que integren l'Estat espanyol (91), i realitzar una justícia social eficaç (16, 101), tal com ho ensenya l'encíclica, és respectar i guardar l'ordre moral de la justícia, és contribuir a la pau dels esperits i és un gran benefici de bé comú per Catalunya i per tota Espanya. Tant de bo l'encíclica Pacem in terris contribuís a col·locar-nos tots, uns i altres, per damunt de prejudicis i recels, i posats en un pla superior i seré d'ordre moral, facilités de cercar i d'establir en la pràctica un ordre just respecte a les minories de totes les terres catalanes i respecte a totes les altres minories de l'Estat espanyol.

Creiem fermament en el valor humà dels grups nacionals o ètnics, siguin majoritaris o minoritaris; si fossin només un record anacrònic l'encíclica tan planera i realista no en parlaria. La crisi de sentit nacional que hi ha en molts, no té altra causa que el fet que els grups ètnics, en la ràpida evolució del món d'avui, en alguns aspectes de la vida col·lectiva, no s'ha adaptat prou de pressa a les noves exigències dels temps actuals, com ha passat també a altres institucions. És una crisi normal de tota evolució, sobretot si és ràpida. La nació o el grup ètnic d'avui no serà com el d'ahir, però el fet nacional encarnat en la realitat variable de cada dia continua i continuarà existint perquè és una exigència de la naturalesa humana. El grup ètnic, si compleix la seva missió, no

divideix, no tanca en si mateix ni empetiteix; el grup ètnic dóna una forma concreta de ser home i dóna una forma concreta d'obrir-se a la convivència humana i a la comunitat mundial; l'home en sèrie, l'home que no ha estat emmotllat per una comunitat amb característiques pròpies, res no aporta ni res rep de la comunitat humana; fóra un home desdibuixat que al màxim arribaria a ésser una màquina que fa feina. S'ha parlat de la crisi d'esperit nacional entre els joves, però caldria buscar les causes d'aquesta crisi. Molts joves dels nostres dies han descobert i viuen tot el que és i significa el seu grup ètnic, i és remarcable que aquesta vivència els ha obert encara més a la justícia social, a la responsabilitat política, a les comunitats supranacionals i a la comunitat humana mundial. És evident que poden haver-hi desviacions del sentit nacional. Què hi ha en la vida que no es pugui desviar? Creiem en el ressorgiment de la vida nacional en el món d'avui; el que cal és evitar els errors dels nacionalismes d'altres temps que són sempre un perill per a la vida dels grups ètnics. Els grups ètnics i nacionals han de perdre els pseudovalors mítics i absoluts que sovint havien tingut; han d'afirmar les pròpies característiques espirituals; independents o autònoms, han de regir-se en ple respecte a la justícia i a la llibertat; han d'ésser veritables comunitats que lliguen i fan la promoció de tots els seus membres, en una justícia social eficaç i avançada, sense que hi hagi grups privilegiats; s'han d'obrir al sentit de convivència i unitat humana dels nostres dies i han d'encarar-se en la realitat del món d'avui. La comunitat nacional o grup ètnic és tan necessària a l'home que només fent-se anacrònica o classista pot perdre vigor, la qual cosa fóra en perjudici de la persona humana, de la justícia i de la mateixa comunitat mundial. La descentralització estatal i la valoració dels grups nacionals o ètnics, majoritaris o minoritaris, on s'ha fet com cal han estat un bé per l'economia, per la justícia social i per la convivència humana. Això els primers a comprendre-ho han d'ésser els poders públics, tant si en la respectiva comunitat política hi ha una o més comunitats nacionals o grups ètnics.

IMPERI I INTERNACIONALISME - 1958

Jean-Marie Domenach
del llibre La consciència cristiana i els nacionalismes
Ed. Estela, 1966

El marxisme de Marx-Engels estigué associat donçà del seu origen a la Internacional obrera, i la Internacional esdevingué a través del món el cant del proletariat marxista.

Fou, tanmateix, una crisi nacional -la desfeta russa del 1917- i no pas una crisi econòmica la que obrí al comunisme el camí del poder. Malgrat els seus esforços, la revolució russa no va poder desembocar fora de les seves fronteres, i des d'aleshores, durant trenta anys, el destí del comunisme havia d'anar vinculat al d'una sola nació. Així és com el marxisme estigué confrontat amb un problema que els seus fundadors havien pràcticament ignorat: el de l'Estat nacional i dels nacionalismes moderns.

Si hi ha un punt en el qual l'exegesi marxista es fa subtil, en el qual l'embaràs dels seus teòrics és evident, és precisament aquest. La propaganda comunista en porta les traces: un determinat "nacionalisme reaccionari" es transforma sobtadament en "justa lluita d'un poble oprimat", i només hi ha un pas de l'internacionalisme proletari" al "cosmopolitisme burgès". El baròmetre d'aquests avatars ideològics és aquest infeliç Txamil, heroi de la insurrecció caucàsica contra el tsar, les tribulacions pòstumes del qual ja no tenen compte: alternativament "precursor de l'alliberament nacional" i "reaccionari feudal"... Més a la vora nostra, n'hi ha prou d'observar el titubeig de la política algeriana del Partit comunista francès de vint-i-cinc anys ençà.

I

1.- Marx i Engels conceberen la seva doctrina a l'època en la qual la primera onada del nacionalisme modern sacsejava els pobles europeus. D'aquest fenomen, en donaren una interpretació lúcida: dins la seva conquesta indefinida, el capitalisme, obrint-se nous mercats, esberla successivament tots els pobles. Contra l'imperialisme de les nacions dominants, la burgesia de les nacions dominades emprèn la lluita per aconseguir apoderar-se de la gestió dels afers, de la responsabilitat econòmica i política del seu propi Estat. Dins aquesta lluita, fa una crida a les forces populars, obreres i camperoles, que reuneix sobre la base de l'amistat nacional, de les tradicions culturals i religioses pròpies de cada poble. Aquesta unitat, però, és fictícia i el conflicte de classes aviat la farà esclatar.

En general, Marx simpatitza amb els moviments nacionals, sense fer-se il·lusions respecte a les raons profundes del nacionalisme burgès. I, per ell, totes les revoltes nacionals no són pas igualment respectables: té paraules molt dures per aquests croats endarrerits que pretenen rebutjar la tutela hongaresa en el moment que Kossuth engatja el combat contra l'imperialisme austríac...

Es que, per Marx, la qüestió nacional és secundària; l'alli-berament de les nacionalitats no constitueix pas un fi en si, una mutació decisiva: és un episodi de la lluita de classes -únic motor veritable de la història-, és una etapa cap a l'internacionalisme proletari. Marx no té cap doctrina sobre la nació, ni tan sols cap idea precisa sobre el que representa. Com Henri Chambre posa en relleu, "el concepte de nació roman força lax en el pensament de Marx; el confon sovint amb els de País, d'Estat i de Societat".

2.- En canvi, Lenin i Stalin foren menats a forjar una doctrina sobre la qüestió nacional, i aquesta doctrina respon a les circumstàncies que la van comandar, és a dir a les condicions en les quals s'operà a Rússia l'encarnació nacional del comunisme:

a) L'imperi dels tsars cobreix un extens territori on coe-xisteixen minories no-russes, unes passives, d'altres actives davant la russificació tsarista;

b) Aquest conjunt és desigualment desenvolupar i relativament endarrerit en relació amb els Estats industrials d'Europa occidental.

Es tracta, doncs, de conciliar l'internacionalisme proletari amb la necessitat d'evitar la dislocació del conjunt imperial rus i de construir un Estat capaç de recuperar el retard econòmic. Lenin, preocupat per aquest retard, hauria volgut substituir la monarquia per un Estat socialista encara més centralitzat, però va haver de transigir amb les reivindicacions de les nacionalitats haldògenes, que el marxisme contribuïa a excitar i que havien de prendre un to agut després del 1917. Per això, tot proclamant la su-perioritat del gran Estat unificat, reconeixia el dret previ dels pobles a disposar d'ells mateixos, que implica la seva adhesió lliure a aquest Estat. Un text d'abril de 1914 ho diu clarament:

"Som adversaris del particularisme: estem convençuts que, essent totes les coses iguals d'altra banda, els grans Estats poden resoldre amb èxit infinitament superior sobre els petits les tasques referents al progrés econòmic i les que planteja la lluita del proletariat contra la burgesia. Només fem cas, però, del lligam fundat en el lliure consentiment, i mai d'aquell que es basa en la coacció. Arreu on veiem vincles de coacció entre nacions, defensem incondicionalment i de manera decidida, sense predicar de cap manera la separació obligatòria de cada nació, el dret que cada una d'elles té a determinar lliurement el seu destí polític, és a dir a separar-se".

El liberalisme de Lenin arriba, doncs, a admetre el dret de secessió que serà reconegut als pobles que formen part de la federació soviètica. Aquest dret restarà, però, teòric i aquesta federació en realitat és poc federal (Lenin, en la continuació del text que acabem de citar, reclama per a l'Estat central el monopoli de la direcció de l'educació).

Tota la teoria marxista (i no "marxista") de la qüestió nacional és dominada, doncs, per aquest fet històric: el marxisme s'instal·la en un país que era ell mateix una Imperi, però un Imperi sense colònies exteriors.

El leninisme-stalinisme tingué, doncs, com a finalitat de conciliar el sosteniment dels nacionalisme externs -sosteniment essencial a la doctrina de Marx i a la política de l'URSS-, amb la reducció dels nacionalisme interns, perillosos per a l'equilibri de l'Imperi i la potència de l'Estat soviètic.

Aquesta consolidació de l'Imperi no es féu pas sense topados i encara és lluny de ser acabada. Fou afavorida en gran manera per l'amenaça que sobre l'URSS feren pesar alguns estats occidentals i per l'agressió de Hitler el 1941, que desencadenà una resistència nacional.

3.- Un episodi decisiu en aquesta evolució ha restat gairebé desconegut: és el conflicte amb Sultan Galiev que acabà amb la seva eliminació (1923) i la seva execució (1937). Sultan Galiev, tàtar musulmà, interpretava el comunisme d'una manera que n'hauria fet des del començament el campió de la revolta incondicionada dels pobles sota tutela. Per ell, els pobles oprimits i colonitzats constituïen el veritable proletariat; la seva subjecció a uns Estats industrials, encara que fossin socialistes, era una alienació inadmissible. Sultan Galiev concebé un projecte d'Internacional colonial contra les metròpolis tiràniques" i ell mateix llançà la idea d'una aliança entre el comunisme i l'Islam.

El refús oposat a les tesis de Galiev així com a les de Trotski indica el camí seguit per Stalin: consolidació prèvia de l'Estat soviètic i, a l'interior d'aquest Estat, confirmació del paper de "guia" acomplert del poble rus.

Només després de la segona guerra mundial la Unió soviètica accentuarà la seva ajuda als pobles colonials o semblarà que es dirigeix en el sentit que preconitzava Sultan Galiev. En aquest moment, en efecte, l'URSS ha assolit un nivell industrial suficient i la seva victòria ha consolidat el seu prestigi, de manera tal que pot consagrar-se a la segona etapa de la revolució: la que instal·la el comunisme a l'Àsia, abans de portar-lo a l'Orient Mig i a Àfrica.

Des d'aleshores, el comunisme mena de cara l'exaltació dels nacionalismes exteriors i la integració dels nacionalismes interns. Es tracta d'una política ambigua: la Guinea té dret a la seva independència, però no l'Uzbekistan; el Vietnam però no el Tibet... Aquesta ambigüitat degenera en contradicció i en escàndol quan hom veu, en un mateix moment, que l'URSS encoratja la insurrecció algeriana i reprimeix la insurrecció hongaresa. Tanmateix, aquesta política és menada en nom d'una mateixa teoria, i és ella la que cal examinar ara, després d'haver analitzat les circumstàncies a les quals responia.

II

El paper de Stalin consistí a anar a cercar en la dialèctica marxista les peces mestres de la seva teoria de la qüestió nacional.

1.- Responent a reivindicacions com les de Sultan Galiev, Stalin digué: "L'autonomia és una forma; tota la qüestió rau a saber quin contingut serà inclòs en aquesta forma".

Així, la sobirania nacional constitueix una forma uns marcs, que tenen el valor d'allò que encouen. És el contingut social el que fa el criteri del valor nacional.

Qui serà, però, el jutge d'aquest contingut, sinó aquells qui detenten el monopoli de la interpretació de la doctrina; és a dir, els comunistes russos. La reivindicació nacional no depèn pas només del seu contingut social; és relativa a l'apreciació sobre aquest contingut feta pels caps de l'Estat soviètic i és natural que aquesta apreciació sigui influenciada no sols per la seva pròpia mentalitat nacional, sinó també pels interessos polítics, econòmics, estratègics, de l'Estat que governen. Finalment, el valor d'una reivindicació nacional, el dret a l'existència nacional, estan subordinats a l'actitud que prenguin els pobles dels quals es tracti respecte de l'Estat soviètic, identificat per la seva banda amb el proletariat mundial.

D'aquí deriva l'actitud de Moscou respecte als nacionalismes que es dreçaren contra ell:

- el 1944, eliminació dels tàtars, txetxens i inguixos, que s'havien aprofitat de l'avenç alemany per a posar-se en contra dels russos,
- el 1948, excomunió del comunisme iugoslau,
- el 1956, repressió de la sublevació hongaresa.

En tots aquests casos, la voluntat nacional no s'ha tingut en compte per res: el hongaresos, en dreçar-se contra la dominació russa, es dreçaren contra el proletariat; ipso facto la seva reivindicació nacional és privada de sentit; el seu "contingut" no pot ser res més que la regressió feudal i el complot imperialista -aquest és el fons de la tesi soviètica.

Finalment, el criteri del dret a l'existència nacional no és pas una dada material o una voluntat popular, és la seva relació amb la política soviètica. Israel no té dret a l'existència perquè Israel és sostingut pels americans, i els jueus de l'URSS veuen com els és prohibida la sortida cap a Jerusalem. En canvi, Ghana és saludada com una nació respectable mentre que les bases de la seva existència nacional són tan discutibles com les d'Israel; Ghana, però, és una força sostreta a l'imperialisme occidental, mentre que els sionistes constitueixen una força sostreta a la pàtria soviètica.

2.- Aquest oportunisme en matèria nacional només ha estat possible perquè el marxisme mai no ha presentat cap definició seriosa d'una realitat la potència explosiva de la qual, per altra banda, constata i utilitza. Li és impossible al marxisme de copsar aquesta realitat ja que posa en dubte les seves bases mateixes.

Es coneguda la famosa fórmula de Stalin: "La nació és una comunitat estable, històricament constituïda, de llengua, de territori, de vida econòmica i de formació psíquica, que es manifesta en una comunitat de cultura".

Una comunitat històricament constituïda, què vol dir si la història, com diuen el marxistes, es redueix a la història de la lluita de classes? Com ha pogut formar-se una "consciència nacional", una mentalitat comuna, una solidaritat que lligui homes per sobre de les fronteres socials, si la història real només és la resultant dels antagonismes econòmics i socials? I com reconèixer al patriotisme un valor, un dret, si només es tracta d'una mistificació?

La nació, diu encara Stalin, és una "categoria històricament determinada pel capitalisme ascendent", i afegeix: "En la seva essència, la lluita nacional resta sempre burgesa, avantatjosa i útil sobretot per a la burgesia". Aleshores, però, com ha estat possible que la nació es formés en alguns casos molt abans de l'ascensió del capitalisme, i com aconseguïu sobreviure'l, en els casos dels països esdevinguts socialistes -i sobreviure'l vigorosament?

Per tal d'eludir aquestes objeccions, el marxisme stalinista recorre a la distinció entre la forma i el contingut. Així Stalin preconitza una cultura "nacional per la forma i socialista pel contingut". Seguint un dels seus comentaristes, caldria distingir:

- d'una banda, la lluita de classes que anima dialècticament el contingut nacional, i el converteix o bé en burges o bé en proletari;

- d'altra banda, un procés d'unificació nacional que seria el "reflex espiritual" dels elements objectius que serveixen de base a l'existència d'una nació.

Ultra la dificultat que suposa concebre un "reflex espiritual", costa de veure de quina manera aquest "reflex" ha pogut aconseguir un paper tan important en la història, fins al punt de triomfar sovint per damunt de les solidaritats de classes. I, finalment, què és el patriotisme? Si només es tracta d'un reflex, encara que sigui espiritual, hom no copsa ni les causes de la seva força, ni les raons per les quals és una virtut predicada i practicada per tants comunistes. Quan inviten els proletaris a prendre a la burgesia un patriotisme que aquesta ha acaparat, no combaten els comunistes per la possessió d'un reflex?

Aquest dualisme insostenible recobreix una possibilitat: si els marxistes havien d'admetre una realitat nacional que no fos del tot reductible a la lluita de classes, els caldria reconèixer que hi ha altres forces que treballen en el món, altres maneres d'agrupament humà, que signifiquen necessitat, que exigeixen alliberaments d'un altre ordre que aquell que la seva sociologia situa al principi de tot.

Cal triar:

- o bé la nació té una realitat i una funció que no és reductible a la lluita de classes, i aleshores expressa una modalitat de la humanitat en marxa, manifesta un altre origen i un altre destí que el que els marxistes assignen a l'home,

- o bé la nació és efectivament la forma provisional que ha revestit la conquesta burgesa i que segueix embolcallant la conquesta proletària, però aleshores només es tracta d'un residu sense gruix, d'un vestit del passat.

3.- Una dialèctica d'aquest tipus topa no tan sols amb objeccions intel·lectuals sinó també amb la resistència flexible de les coses que pretén explicar.

La cultura, ens diuen, ha de ser nacional com a forma, socialista com a contingut. Però el més petit poema, el més petit quadre criden contra una distinció tan escolàstica. La mateixa llengua -primer instrument de cultura-, aquesta llengua nacional de la qual Stalin deia que és la cosa de la qual en cap cas no es pot privar a un poble, és, des de la primera frase, indissolublement forma i contingut.

La separació entre forma i contingut mena a l'empobriment de les cultures nacionals: per ser nacionals com a formes són reduïdes a trets de costums, dels vestits, dels estils exterior: a un folklore brillant però desvitalitzat; per ser socialistes com a contingut, han d'esdevenir conformes, nodrir-se de la ideologia i de l'ètica del marxisme-leninisme tals com són concebuts a Moscou.

La prova que aquesta distinció és impossible, la trobem en la temptativa de Jdanov d'imposar a les democràcies populars un estil elaborat pels acadèmics russos. És que tot estil original, realment nacional, encara que sigui en les arts plàstiques, comporta un "contingut" que és dissonant i que entela l'ortodòxia.

Finalment aquest pretès "contingut" només és una forma passatgera que la ideologia marxista ha pres en les circumstàncies de la política del moment. La forma ha substituït el contingut i la cultura nacional russa mateixa s'ha trobat buidada de la seva carn. Quin exemple esclatant l'aventura de Pasternack: quan ressorgeix la inspiració més autènticament russa -i alhora universal- que hom pugui imaginar, els dirigents de la cultura oficial la condemnen com a estrangera al geni nacional!

III

Aquestes foren les circumstàncies i aquesta és l'evolució extrema de la teoria que han engendrat. Ara cal donar un judici sobre tot això, judici que forçosement ha de ser simple.

En efecte, el marxisme, encarnat a Rússia, hi ha produït una ideologia que és menys nacional que imperial -no dic pas imperialista. Entenc per Imperi la tendència a reagrupar diverses nacions entorn d'una nació-guia. Aquesta temptativa, que fou la d'Alexandre, de Cèsar, de Napoleó, ha estat marcada cada vegada per un immens progrés en el sentit d'una igualació dels costums i de les mentalitats, per damunt de les fronteres de les races i dels pobles. Des

d'aquest punt de vista, l'URSS ha donat al poble rus, dinamitzat pel comunisme i pel seu patriotisme propi, l'ocasió de desenvolupar els pobles circumveïns i d'aixecar-los a un nivell de consum i de civilització que, sense ser encara homogeni, constitueix un èxit.

De totes maneres, com passa als Imperis, l'URSS ha vingut a topar contra les resistències nacionals. Aquestes s'han desvetllat, al llarg del seu glaci, en les democràcies populars. Aquí, la "integració" és un fracàs.

Un cop ha topat contra els nacionalismes dels països d'Europa, el comunisme avança, fora d'Europa, sobre la corrua dels joves nacionalismes dels països subdesenvolupats. Gràcies a aquesta transmissió i a l'existència de la Xina nova, el comunisme comença a retrobar un rostre internacional. Nacionalista amb Hongria, Iugoslàvia o Polònia, l'URSS és internacionalista amb Egipte, i amb la mateixa Xina. ¿Es tracta d'un retorn a les fonts o d'un nou viratge tàctic? Sens dubte ambdues coses. La victòria sobre Alemanya, la industrialització, l'sputnik han donat als ciutadans soviètics un orgull i una confiança que els encoratgen a expandir la seva influència alhora que la seva filosofia d'Estat. Sens dubte sorgiran noves dificultats. Les nacions tenen la vida dura. La nació hongaresa i també la russa. ¿Ha absorbit Rússia el comunisme, l'ha nacionalitzat? En un sentit sí, i és possible que un dia es reveli més russa que no pas comunista, mentre que el comunisme retrobaria en una altra banda, en pobles més pobres, una nova empenta del mateix ordre de la que deu a Xina en aquest moment...

En la resistència que les nacionalitats subjugades oposen a l'Imperi soviètic, tot no és igualment respectable: no oblidem en quin carrer sense sortida havia desembocat la fragmentació d'Europa en nacions-Estats, desproveïdes de coherència i de força, i aferrissades les unes contra les altres. Amb tot, la voluntat de sobreviure que les nacions demostren té un sentit profund: la nació resta la comunitat més ben adaptada a la persona humana, la més favorable al seu desenvolupament, perquè és la més semblant a la seva naturalesa. Arrelada en el passat, formada per múltiples atzars, feta pedra amb terra i amb sang, la nació és també presa de consciència, educació al diàleg, a la lliure col.laboració: participa alhora del que l'home té de més carnal i de més espiritual. El comunisme n'ha robat la marca -i no pas només a Rússia: a Europa, a Àsia, hi ha militants comunistes que han retrobat l'amor a la pàtria. Fou, però, com a conseqüència d'un moviment humà, en la fraternitat de la lluita i de l'esperança, en la dignitat reconquerida. El marxisme, per la seva banda, mai no ha aconseguit de comprendre la nació: l'ha subordinada a una filosofia d'Estat, i n'ha fet cosa d'un partit, mentre que la nació és precisament la comunitat que permet que els homes col.laborin, fraternitzin en la divergència.

Com ha fet remarcar Henri Chamber, el marxisme enganyat pel mite de la desaparició final de l'Estat, ha refusat de distingir entre Nació i Estat. Això l'ha menat a subordinar la Nació a l'Estat, a un Estat que alhora s'identifica amb el Partit. D'aquí ve aquesta conseqüència inadmissible: la pertinença nacional és condemnada per una adhesió ideològica; qualsevol qui refusa la ideologia d'Estat és exclòs de la comunitat nacional o hi esdevé un ciutadà de segona categoria; el qui s'oposa és confós amb el traïdor.

Es proclama amb facilitat que les nacions són condemnades. Que han d'evolucionar és cert. Seria, però, nefast per la humanitat que cedisin davant els atacs de reducció ideològica. Si han d'esborrar-se només serà en profit de la unificació no totalitària del món, de la qual són encara la penyora vivent.

"UNA FARSA" - 23 d'abril 1956

Joan Fuster

del llibre Indagacions possibles, Biblioteca Raixa nº 28
Ed. Moll - Palma de Mallorca, 1958

Si hem de jutjar pel que diuen els diaris, les ràdios i els nostres contertulis que s'acontenten a repetir-ne les bestieses, sembla que ha arribat el moment de la cancel·lació dels nacionalismes. Poques idees, o pocs ideals, heretats de les generacions anteriors, es veuen, com el nacionalisme avui, sotmesos a una desestima tan palpable i insistida. No em vaga d'entrar, ara, en conjetures sobre si s'ho té ben merescut o no. Una opinió generalitzada dels darrers temps li atribueix la culpa de les guerres més doloroses de la centúria, oblidant que potser en comptes d'esser-ne la causa n'és l'efecte, i callant sobretot que molt sovint hi ha servit de pretext a mòbils prou més obscurs i inconfessables. Siga com siga, allò que importa -o que m'importa- és, només, destacar la campanya verbal desencadenada contra ell, i unànim entre sectors heterogenis i contradictoris del món que vivim. El fenomen presenta facetes d'estupenda suggestió. En l'antinacionalisme actual coincideixen, efectivament, els europeïstes de professió, els figurins cosmopolites i els afiliats a les Internacionals més o menys vives. Cadascú, com és lògic, hi diu la seua, té el seu propi argument, fa la seua acusació particular. L'europeïsta a l'ús, home que sobtadament ha descobert els avantatges de la pau, li reprotxa la bel·licositat, el caràcter agressiu, la virulència provocadora de conflictes. El cosmopolita, animal d'encantadores displicències, sibarita del desdeny, el troba localista, tancat, discol als criteris i a les fórmules que passen per universals. I el revolucionari, no cal dir-ho, li retrau la tara de burgès. Tots tres concorden, des de llur superioritat, a qualificar el nacionalisme d'anacrònic i superat.

Fóra idiota de negar la veritat d'aquestes incriminacions: el nacionalisme -el nacionalisme dels països europeus -ha estat positivament bel·licós, localista i burgès. Ho ha estat: no tant, però, com ens voldrien fer creure els seus detractors. I encara, essent-ho, hauríem d'aclarir fins a quin punt això era inevitable, per fatalitat històrica, i fins a quin punt es tracta de vicis corregibles o d'adherències circumstancials. En tant, doncs, que reacció contra aquells tres defectes, la repulsa, vinga d'on vinga, serà justa. Només que s'hi corre el perill que insinua la frase alemanya: per llançar l'aigua bruta de la tina, ens exposem a llançar l'infant que hi rentàvem -perquè no tot és aigua bruta, en el nacionalisme. Bé. Tampoc no és açò el que ara em preocupa. El que jo voldria comentar en aquesta nota, i subratllar-ho, és la maniobra que s'oculta en les virtuoses manifestacions antinacionalistes sorgides pertot. En certa part, és clar, hi ha una voluntat càlida i de bona fe, que desitjaria desintoxicar els pobles europeus d'aquicix sentiment, a vegades sentimentalisme, malaltís, que és l'exacerbació patriòtica. Però, en major mesura, l'antinacionalisme que veiem estendre's al nostre entorn no té un tan lloable fonament, ans al contrari, sembla no ésser sinó una astúcia pròpiament nacionalista: l'astúcia d'un nacionalisme que se sent amenaçat per un altre, en la seua subsistència o en la seua expansió. Darrere l'antinacionalisme de l'europeï-

ta, del cosmopolita i del revolucionari, segueix, a penes emboscada, en peu de guerra, la mateixa obsessió nacionalista de sempre. Conscientment o inconscientment -això és un altre problema. El fet a destacar és aquest: que, en un grau important, l'actitud antinacionalista és encara un instrument del nacionalisme, d'alguns nacionalismes.

Ho podem comprovar cada dia. En la petita i atribolada àrea on es belluguen els europeistes, per exemple, veiem amb massa freqüència que, quan un francès blasma el nacionalisme, no pensa en el nacionalisme en si, sinó en el nacionalisme alemany, sense adonar-se -posem-nos en el millor dels casos- que ell, en fer el blasme, no abdica del seu nacionalisme, i que el fa, precisament, perquè continua essent nacionalista. Supose que, si hi ha algun alemany decidit a confessar-se antinacionalista, es mourà per una inquietud semblant respecte a França. L'esquema es repeteix en gent d'altres contrades. D'altra banda, en moltes publicacions europeistes -italianes, franceses, alemanyes- trobem mal dissimulada, i sovint candorosament exposada, la intenció de llurs redactors de presentar els projectes d'unió continental com una oportunitat d'hegemonia per a l'Estat -o la nació- a què pertanyen. Aquests antinacionalistes formularis coneixen per experiència la força estimulante que per als pobles és el nacionalisme: i tot i conservant-la per a si, tractarien de suprimir-la o d'adormir-la en el possible rival. I no sols això; fa de mal creure l'antinacionalisme d'un francès quan aparenta mostrar-se inofensiu davant Alemanya, però al mateix temps opera com un nacionalisme vulgar i opressor, amb les potjors armes estatals, contra les reivindicacions bretones o algerines. La resistència italiana a resoldre la qüestió de la minoria de l'Alt Adigi no s'adiu amb les protestes d'antinacionalisme que profereixen les patums europeistes de la península veïna. Els exemples podrien multiplicar-se en aquest i en d'altres sentits. El nacionalisme continua funcionant perfectament, i no ens hem pas d'enganyar, ni deixar enganyar, per les seues abjuracions externes i declamàtories.

El cas del cosmopolita no és distint; potser sí, més subtil. El cosmopolita, l'universalista cultural i els altres tipus afins, afirmen, per principi, que llur país de naixença, o llur país d'adopció, és ja l'encarnació suprema i intocable dels mòduls i de les intencions ecumèniques; a tot estirar -es tracta sempre de nacions importants-, estenen el privilegi a d'altres països igualment grans; però la resta del món, que no entra per definició en el clan de la cosmòpolis preestablerta, és menyspreada com si fos pura tossuderia agresta, rural, obcecada. Hi ha un patriotisme vigilant en el fons de cada cosmopolita: si molt convé, el cosmopolita arriba a sentir-se patriota de tres o quatre llocs alhora, però per a ells és tan rabiós i tan intransigent com qualsevol altre patriota. I és curiós: indubtablement, en la conformació de la cultura universal -problemes, estils, ànsies-, són els quatre o cinc països poderosos els qui hi han intervingut més i amb major solvència; però la indignació dels cosmopolites no es posa en marxa sinó quan un altre nacionalisme cultural, o ni tan sols nacionalisme petit i fins aleshores arraconat, pretén abandonar el seu aïllament i vol aposentar-se en una línia d'universalitat. Mentre que es resigna a vegetar en la modèstia del folklore, en el clos dialectal, el cosmopolita li perdona la vida, perquè sempre és bo de tenir colònies: ara, només que es proposa de normalitzar-se, de viure universalment pel seu compte, el cosmopolita s'irritarà i clamarà consternat en nom de vés a saber quins inte-

ressos sagrats. En realitat, allò que el cosmopolita defensa és un monopoli nacional. En establir-se, fa uns anys, la -per altra banda ineficaç- llei que admetia a França l'ensenyament de les llengües "regionals", un grapat d'intel.lectuals il.lustres va protestar-ne en nom de la universalitat de l'idioma oficial: per a ells, és clar, l'important no era la possible universalitat que els provençals, els bascs o els gascons poguessen assolir a través de llurs parles respectives; l'important era només el nacionalisme lingüístic francès. I no diguem ja dels casos estrafolaris: com el de Julien Bonda, que es pensava -o es pensa: no sé si és viu o mort- que la universalitat coincidia exactament i exclusiva amb les fronteres nacionals de la seua pàtria (i fins i tot, a vegades, amb les fronteres intel.lectuals de la seua pròpia ideologia). Els simulacres dels cosmopolites tampoc no enganyen ningú.

Pel que fa al revolucionari, la motivació és prou més complexa. La identitat entre nacionalisme i burgesia té una arrel històrica evident: la consciència nacional, i sobretot la seua actualització política, es produeix a tot arreu, almenys a Europa, sota l'ègida de la burgesia. L'ús del nacionalisme com a excitant bèl·lic, també, ha estat cosa de les oligarquies dominants, que així han disposat d'un ressort emotiu per arrossegar les multituds al sacrifici, tapant amb la bandera uns objectius estrictament classistes. No vull ni tan sols excloure la possibilitat que el mateix sentiment nacionalista fos aprofitat, en alguna ocasió, per sofisticar, aigualir o desviar la consciència de classe del proletariat. Fins ací, doncs, els fets més o menys discutibles: els fets que jo m'avindria a acceptar com a certs. Per un altre costat, hi ha el plantejament de la situació política última: com que l'antagonisme de les grans potències actuals queda vinculat a l'antagonisme capitalista-socialista, sembla que per a la tàctica de la revolució, per al triomf dels seus propòsits, convé que l'Estat avui oficialment revolucionari siga fort i s'impose com a tal Estat, i compense i obstaculitze l'expansió dels Estats contrarevolucionaris. Partint d'això, qualsevol nacionalisme polític -o cultural- que vulga resistir-se enfront de les exigències de l'Estat soviètic, fa el joc, ni que siga per omissió, als propòsits de la burgesia. Doncs, si més no, amb aquest abast, hi ha nacionalismes que encara continuen essent burgesos. I no solament en el pla internacional o interestatal: per retornar a l'exemple francès, és previsible que si els comunistes bretons tinguessen l'aspiració d'erigir-se en Partit nacional a part del P.C. francès, la jerarquia superior del comunisme no ho consentiria, al·logant, naturalment, raons d'eficàcia, i acusant aquells de "vel.leïtats" nacionalistes, burgeses per tant. Res de tot això, en abstracte, no seria reproable, si no amagàs així mateix uns interessos nacionalistes sota la capa internacionalista. S'ha vist de seguida que la influència de l'URSS en els països que anomenen satèl.lits va prou més enllà d'aparèixer-hi com a poble capdavanter del socialisme: ha esdevingut, com no podia ésser d'altra manera, una modalitat d'imperialisme polític, econòmic i, el que és més delicat, cultural. Potser les informacions que en tenim, de font tendeciosa, ho exageren. Però el risc és imegable. I la hipòtesi francesa, novament, ens el confirmarà: el P.C. de França, deliberadament o no, i en aquest punt, opera com qualsevol dels altres partits burgesos, unitaris, oriünds dels jacobins; la seua propaganda parla en francès i de la nació -i la pàtria- francesa, del poble francès, de la cultura francesa, amb les mateixes intencions amb què ho fan els redactors de

Rivarol. La condemna, per part dels comunistes, de tot intent de rectificar això en benefici dels drets polítics i culturals de les minories no franceses de França, és inevitable: condemna que, en l'esquema comunista, no té altre qualificatiu que "burgès". I no hi ha dubte que, en aquesta actitud, hi trobem la perduració d'un tret específicament burgès, com és l'unitarisme de l'Estat nacional: amb textos del propi Lenin ho podríem corroborar...

Vull repetir, però, que les acusacions al·ludides, adreçades contra els nacionalismes, són en bona part certes. No pretenc dissimular-ho, i molt menys si prenem com a base els punts de vista des dels quals són formulades. Únicament tracte d'assenyalar que en les posicions antinacionalistes subsisteix i dura el nacionalisme, amb els seus defectes característics. L'antinacionalisme avui en voga a penes cobreix la bel·licositat, l'esperit localista i el fons burgès, clàssics en els nacionalismes de la preguerra. Potser la bel·licositat, ara, ha esdevingut sorda i, a força de pactes mal girbats i a repel, malda per derivar a camins incruents; o s'esmerça contra nacionalismes colonials o inermes. Potser el localisme, en prendre substància en una extensió geogràfica o en una demografia més amples, o fins i tot en una tradició més eminent, es difressa d'innocència, es presenta amb fesomia d'universalitat justificada, es fa més capciós. Potser la "burgèsia", en açò, és, no tant una desigualtat entre els pobles (que implicarà, també, la desigualtat entre individus), i més que l'explotació de l'home per l'home, l'explotació d'un poble per un altre. Però la bel·licositat, el localisme i la burgesia hi són, diguen el que vulguen els mateixos antinacionalistes. Ben mirat, no hi hem guanyat res. Si tot això fos confessat, no tindria un aire tan infame ni tan aprobiós. La política ha estat, en tots els temps, l'art de dominar uns homes als altres, uns països als altres, i no ens hem d'escandalitzar, ni ens escandalitzaríem, perquè continue essent-ho. El nacionalisme d'abans era franc, quasi cavalleresc a còpia de franquesa, i no s'amagava de proclamar-se agressiu, exclusivista, i imperial o classista. Ni enfront de l'enemic -del nacionalisme enemic-, ni enfront de la víctima -del nacionalisme que, no arribant a enemic, es queda en víctima-, no fingia. I pensem, encara, en un detall revelador: els antinacionalistes, els típics antinacionalistes d'avui, procedeixen de les nacions potents, de les nacions que tenen el nacionalisme més arrelat perquè els hi inciten i treballen les enormes maquinàries estatals. I llur antinacionalisme, nacionalment, no exhorta al desarmament del nacionalisme de llurs compatriotes, sinó més aviat al dels nacionalismes que li són adversos, interns, veïns o colonials.

De tota manera, preferiria eludir qualsevol comentari que pogués suposar una valoració -disvaloració- ètica del fet pseudoantinacionalista, perquè sempre se'm podria discutir la licitud dels principis en què gosaria basar-la. Serà més pràctic enjudiciar-lo en vistes a les seues repercussions efectives, en l'ordre polític i en el psicològic. Car jo no comprenc com hauria d'esperar-se que un nacionalisme -gran o petit- deixi d'ésser nacionalisme, si els nacionalismes que el volten, i que per impuls espontani -per ésser nacionalismes- li són hostils, no deixen d'ésser nacionalismes simultàniament. Mal pot esperar un francès que els alemanys es desprenguen de la histèria patriotarda, naturalment gal·lòfoba, si ell segueix essent nacionalista, i per tant germanòfob. Mal pot queixar-se el revolucionari que els burgesos esgrimesquen contra la revolució els sentiments nacionalistes, si ell, en comptes de fer-se'ls seus, els

coerciona o combat. Mal pot confiar el cosmopolita que els pobles postergats es posin a l'altura de la seua exigència, si ell mateix es dedica a fomentar-hi ressentiments o a endenyar-ne el complex d'inferioritat. En realitat, un nacionalisme només es crispa i arbora enfront d'un altre nacionalisme que l'amenaça. O millor: una nació només té necessitat -a vegades necessitat biològica, d'instint de conservació- d'exaltar-se en nacionalisme, quan es veu en perill davant les ambicions d'una altra nació. Som molts els homes del món que ens sentim nacionalistes perquè els altres no ens permeten deixar d'ésser-ho...

Ressenya de l'article de Pierre Hassner
"NACIONALISME I RELACIONS INTERNACIONALS" - juny 1965

de la "Revue Française de Sciences Politiques"
 Volum XV, nº 3.

A la "Revue Française de Sciences Politiques" (número corresponent a juny del 1965) i sota el títol de "Nacionalisme i relacions internacionals", Pierre Hassner va publicar un article que toca diversos aspectes de gran interès de cara al debat actual sobre nacionalisme. En bona part el treball de Hassner gira entorn del que ell anomena la "sorpresa nacionalista" que s'ha produït durant aquests anys darrers. El nacionalisme havia estat prematurament desnonat tant en nom de la democràcia liberal com del comunisme, que ara se'l tornen a trobar, operant a l'interior dels mateixos sistemes liberal i comunista i en un cert sentit dislocant-los. "Si algú es pregunta què tenen de comú la democràcia liberal i el comunisme, la primera resposta és que es tracta de dues ideologies universalistes per les quals el primet punt de referència és l'individu o la classe, no la nació" ... "La visió, implícita o explícita, que proposen de les relacions internacionals com inspiració filosòfica última i a voltes inconscient de la idea d'una societat universal i homogènia; la idea d'una harmonia d'interessos ja sigui entre repúbliques democràtiques recíprocament respectuoses de llur diversitat i sotmeses a l'autoritat de l'organització internacional i del dret; o bé entre Estats socialistes, el règim social del qual garantiria l'absència d'ambicions egoïstes i d'antagonismes recíprocs." ... "I de fet, a l'ombra dels progressos tècnics de la destrucció, de la producció i de les comunicacions d'una part; a l'ombra de la configuració bipolar i jeràrquica de la relació de forces de l'altra, la ideologia liberal, sobretot en les seves formes funcionalista i integracionista, i la ideologia comunista eliminaven o reduïen al silenci a l'interior dels blocs els conflictes tradicionals, territorials o ètnics i arribaven a posar en dubte la mateixa existència de l'Estat nacional." Tot plegat feia que l'any 1945 fossin molts els qui anunciaven la fi del nacionalisme. Val a dir que no era el primer cop que això s'esdevenia.

Però "vint anys després, el desvetllament és bruscat; i tant més bruscat pel fet que ateny els blocs i les ideologies des de dintre". És a dir, no es tracta només de nacionalisme de països ex-colonials, que des del punt de vista liberal o comunista podrien ser acceptats amb indulgència i fins i tot afavorits ja que el podrien interpretar com "voluntat d'alliberament en relació a una opressió política o econòmica" i que aquest alliberament "hauria de permetre a les nacions respectives d'integrar les fileres d'un dels dos camps universalistes." No es tracta únicament d'aquest nacionalisme ex-colonial. És a França mateix i al cor de l'Europa oriental comunista que es produeix un retorn amb força del nacionalisme. Són els romanesos, per exemple, els que parlen del "manteniment dels Estats i de les diferències nacionals fins la victòria del socialisme a nivell mundial i àdhuc molt temps després".

Tot això es produeix sense renunciar al camp ideològic al qual hom pertany. Per això Hassner diu: "Guardem-nos, tant en un cas com en l'altre, d'arribar a la ràpida conclusió d'una veritat essencial o d'una llei general. Quan un Estat de l'Europa occidental rebutja la CED (ratificada pels altres), o emet (amb la indignació dels seus associats) un veto unilateral contra l'entrada de la Gran Bretanya al Mercat Comú, no vol dir que els europeus refusin el mètode comunitari en matèria militar o política; i que un Estat comunista de l'Europa oriental refusi els projectes del Comecon o iniciï el camí vers la desatellització nacionalista amb preferència a la destalinització liberalitzant, no vol dir que rebutgi el comunisme". Però "que l'un i l'altre ho puguin fer és suficient per a provar que una concepció segons la qual aquesta possibilitat era inconcebible havia estat falsa o prematura".

El fet que es donguin oposicions entre nacions que des del punt de vista de les ideologies universals són aliades planteja unes especials relacions sobretot entre els líders d'una coalició o d'un moviment ideològic i els altres països membres del bloc. "Els líders d'una coalició o d'un moviment ideològic tenen tendència a definir el nacionalisme d'una política pel seu caràcter centrífug o separatista, factor de conflicte i d'anarquia o signe de la presència d'un interès egoïsta sobre l'interès general del grup; al contrari, els acusants tenen tendència a definir el nacionalisme d'una política pel seu caràcter imperialista o hegemònic; acusen el grau de voler, sota la màscara de l'interès que ell s'arroga el dret de definir, fer triomfar el seu interès particular; per ells la voluntat de diversitat és una simple i normal voluntat d'existència, és la voluntat d'unitat que és la marca d'un nacionalisme conquistador. Així, en aquest diàleg, els Petits serien els exposats més sovint a ésser titllats de cínic i els Grans d'hipòcrites." Això per una banda. Però hi ha un altre fenomen que cal subratllar, i és l'aspecte més brutal, més traumatitzant que sol tenir el nacionalisme petit que el gros. Aquest és un fet ja molt constatat en el nostre cas català: reivindicacions nacionals catalanes comporten sempre uns canvis que sobten més que l'opressió esdevinguda rutina del nacionalisme espanyol dominant. Això s'accentua quan es dona dintre d'un bloc d'ideologia marcada. Sobre això Hassner diu: "En la mesura que representa una voluntat de ruptura, el nacionalisme del petit es presentarà d'una manera més brutal en tant que es posa en contradicció amb la ideologia que asseguraria la solidesa del grup (tot i que ell encara es pot protegir darrera aquesta mateixa ideologia, sigui de la manera purament caricaturesca o simbòlica, com el cas de Romania descobrint oportunament un text de Marx que li atribuïa la Bessaràbia; sigui de la manera més seriosa i més autèntica, com és la Xina en erigir-se en representant de l'ortodòxia ideològica abandonada pel xovinisme del gran). Per contra, en la mesura que el Gran miri de mantenir una unitat o una ortodòxia que existeix sota (i definida per) la seva autoritat, el nacionalisme d'aquest, si existeix es manifestarà molt menys a cara descoberta. Conscientment o inconscientment, hipòcritament o sincerament, es presentarà com una defensa de la unitat com a tal, en el nom dels sentiments, dels interessos comuns, de la racionalitat o de la ideologia".

Hassner fa notar que aquest conflicte entre nacionalisme i ideologies universalistes no és el primer cop que es dona. Fa referència en aquest sentit al cas de la Revolució Francesa i descriu com el fet nacional i el nacionalisme acaben transformant les ideologies que en un moment donat són dominants. Però especialment estudia el cas de Marx: "Si llegim el "Manifest Comunista" constatem de quina manera, en el 1848, marxisme i liberalisme són solidaris en la subestimació del fenomen nacional; de quina manera Marx no preveu massa l'aspecte nacional que prendrà la revolució de 1848; de quina manera, deixebles en molts sentits del cosmopolitisme liberal, segueix Cobden en la idea que el lliure canvi i el mercat mundial sumillor prefiguren, des d'aquest punt de vista la superació definitiva dels conflictes internacionals de la mateixa manera que ho assolirà la revolució proletària, tal com ho anuncià la cèlebre frase: "Quan s'acabi l'antagonisme de les classes a l'interior de les nacions, s'acabarà també l'antagonisme de les nacions entre elles". Aquestes previsions de Marx no solament foren desmentides, diu Hassner, per la Revolució del 1848, sinó també per tota l'evolució posterior de la qual subratlla alguns episodis especialment demostratius, sobretots el del 1914. "El socialisme sembla isolat en l'oposició de signe internacionalista: és a ell que el nacionalisme li causarà el 1914 el xoc més brutal per davant la solidaritat de classe, els caps de la II Internacional seguiran de bon grat llurs tropes i Lenin, revoltat per aquesta traició a l'internacionalisme, s'apressarà a organitzar una revolució que posarà, precisament, les bases d'aquesta nacionalització del socialisme i d'aquesta socialització del nacionalisme, en el que tanta gent ha vist la contribució del segle XX."

Però la mateixa decepció, fruit de la subvaloració del fet nacional, soferta pel socialisme l'any 1914, la té l'any 1918 el liberalisme que Wilson personifica.

Després que aquestes i altres consideracions l'han portat a la confirmació de la realitat i la força dels fets nacionals i del nacionalisme que fa que en un cert sentit s'hagi de parlar de victòria del nacionalisme sobre les ideologies universalistes, Hassner passa a estudiar l'ambivalència del nacionalisme, és a dir, els seus aspectes positius i negatius, i també les actituds distintes que a voltes adopten uns mateixos homes, uns mateixes ideologies o uns mateixos països davant del fet nacional. Relacionat amb aquest segon punt Hassner destaca, per exemple, com al mateix temps que "la defensa contra les agressions dels nacionalismes alemany i japonès contribueix poderosament a la nacionalització dels comunismes soviètics i xinès", "arreu del món nombrosos comunistes accepten, per devoció sincera a la ideologia, d'esdevenir objectivament "nacionalistes estrangers" o "separatistes". De la mateixa manera, el nacionalisme local és encoratjat segons les circumstàncies tàctiques, en els països occidentals i sobretot als països colonitzats o ex-colonitzats: Lenin ja distingia entre el bon i el mal nacionalisme. Però el bo esdevé dolent quan l'oposició dels colonitzats i dels colonitzadors, i la dels desenvolupats i dels industrialitzats, es reprodueixen a l'interior del propi bloc".

Això pel que fa al món comunista. A l'occidental "hom celebra els funerals del nacionalisme" i sembla que ressuciti l'aliança entre la democràcia liberal i l'internacionalisme. "Però dos fènmens semblen ressuscitar de nou Mazzini i Wilson al col·locar, als ulls de l'occident, el nacionalisme del costat de la llibertat, i recíprocament. D'una banda, la descolonització, o més aviat els conflictes colonials, són per a molta gent el retrobament de la idea d'independència amb les idees de llibertat i de dignitat personals o, per emprar el llenguatge de la polèmica política, situen a l'esquerra el nacionalisme dels colonitzats i a la dreta el dels colonitzadors. D'altra banda, a l'Europa de l'Est, sobretot arran de la Revolució hongaresa, el nacionalisme apareix de bell nou com solidari de la llibertat; com una de les formes de la resistència a l'opressió tirànica i a la uniformització abstracta".

Pel que fa a la seva ambivalència, Hassner diu que amb el nacionalisme pot passar el mateix que amb una dinamo que ha estat posada en marxa per raons bones i justificades, però que després hom no sap com aturar. Val a dir que aquesta coexistència o alternança d'aspectes positius i negatius es dona en tots els moviments, ideologies, sistemes, ... En el cas concret del nacionalisme "necessari a la cohesió de la comunitat, saludable durant la fase d'alliberament i d'edificació nacionals" aquesta degeneració pot consistir en que un cop duta a terme la seva legítima missió de salvament de la personalitat col·lectiva amenaçada accentui la seva pressió i passi d'una posició d'afirmació i de defensa de la llibertat a una d'agressiva i amb voluntat d'hegemonia.

Aquesta doble constatació -represa i ambivalència del nacionalisme- el fan entrar en l'estudi d'algunes distincions dintre del concepte general de nacionalisme. Heus ací algunes d'aquestes distincions: hi ha un nacionalisme hegemònic que tradueix una voluntat imperialista, i un nacionalisme que al que aspira és a ser un instrument de construcció en profunditat de la pròpia personalitat; hi ha un nacionalisme tancat i aïllat, i un nacionalisme que a més de cuidar la pròpia afirmació intenta una pacífica i generosa projecció universalista; hi ha un nacionalisme que aglutina i ajuda a definir la personalitat d'un grup d'homes ("coalescent nationalism", segons alguns autors anglosaxons), i n'hi ha un altre que es projecta cap enfora agressivament ("expansionist nationalism").

Incidentalment Hassner fa notar com aquestes distincions, així com el descrèdit que algunes formes desbocades de nacionalismes han penjat a aquest terme, fan que alguns autors hagin volgut crear nous termes per a distingir entre el diguem-ne bon nacionalisme i el dolent. Sembla però, que cap d'aquests intents ha arribat a prendre.

Després de tota aquesta exposició Hassner arriba a assenyalar dues possibles evolucions -una positiva, l'altra negativa- del procés nacionalista. La negativa consistiria en "una evolució del nacionalisme positiu (en la fase d'alliberament i d'edificació) cap al negatiu (en la fase d'expansió, en el qual es tractaria d'utilitzar la independència i la puixança recentment adquirides o les energies i els sentiments d'hostilitat fins ara canalitzats en la lluita per la independència). L'oprimit esdevé opressor, per revança o per inèrcia". En canvi l'evolució positiva, també freqüent segons

Hassner, és aquella en la que en un primer moment "el nacionalisme es refusa a sotmetre una independència tant més apreciada com que la seva conquesta és més recent, a límits que li semblen com residus o el retorn a una dependència odiosa; després, en havent aconseguit una major seguretat i per tant tenint menys necessitat d'afirmar-se en l'acció, en havent esgotat en part els atractius de la sobirania absoluta i adonant-se de les seves limitacions, es dedica a tasques interiors i d'altra banda, en les seves relacions amb l'exterior, passa dels plantejaments violents i conflictius als de la cooperació".

Aquesta evolució positiva presenta tres fases diferents: 1) l'afirmació nacionalista pròpiament dita; 2) l'acceptació de límits a la sobirania; 3) l'internacionalisme. Hassner, dona una versió "optimista, hegeliana i àmplia" d'aquesta possible evolució. Diu: "Tindrem aleshores una primera fase (afirmació o tesi), on el nacionalisme neixent s'acontentaria amb exigir l'independència i assegurar l'edificació de la seva nació; una segona fase (negació o antítesi), on esdevindria intolerant, agressiu o expansionista; i per últim una tercera (nova afirmació o síntesi), on asserenat per la fatiga, l'experiència o el fracàs es refligaria en sí mateix esdevenint un factor de statu que o bé es dissoldria (per a recomençar eventualment el cicle o per a trobar l'apaivagament definitiu) en una afirmació més àmplia en el sí d'una nova unitat."

El treball de Hassner s'orienta a partir d'aquest punt cap a l'estudi de les "relacions internacionals" en un sentit ja no tan relacionat amb la temàtica plantejada en aquest llibre.

NACIONALISME D'AHIR I D'AVUI - novembre 1958

Víctor-L. Tapió
del llibre La consciència cristiana
i els nacionalismes
Ed. Estela, 1966

Ens resta examinar les relacions dels nacionalismes amb les dues forces supranacionals que constitueixen, d'una banda, l'Església catòlica i, de l'altra, el socialisme.

Quant a l'Església catòlica, convé de distingir sens dubte les èpoques i, també, entre l'ensenyament de l'Església universal i la condició particular de la clerecia a cada país.

La tradició medieval i la nascuda del Concili de Trent havien contribuït, en molts casos, a mantenir un patriotisme territorial, o a desvetllar un sentiment nacional. La societat rural i artesana, que dominava en l'Europa del segle XVII i del XVIII, estava lligada als seus llocs de culte i a la veneració d'imatges que li semblaven signes d'una protecció divina, familiar, atenta a la pregària personal humil. ¿Quin país no té els seus santuaris particulars de la Mare de Déu, les seves fites de pelegrinatge, els seus sants locals, envoltats d'una llegenda tenaç i constantment invocada? És cert que la crisi religiosa del segle XVI havia trencat, en molts països europeus, aquestes tradicions i que el protestantisme havia reforçat sovint el sentiment de la unitat nacional en el curs de la lluita contra Roma. Europa estava, doncs, dividida entre països protestants i països catòlics i fins i tot era possible de sostenir que era entre els primers que la cohesió nacional era més forta. No deixa de ser veritat, però, que la Reforma catòlica havia estat feta, sobretot en l'Europa central, tot enllaçant amb les tradicions medievals o tot suscitant noves devocions que només assolien el seu sentit ple en un territori determinat. L'ensenyament dels dogmes i la universalitat de l'Església mai no havien exclòs la veneració envers un sant o una santa el patrocini del qual era especialment invocat. Les ordres de la Contrareforma, i particularment els jesuïtes, als quals era fet retret sovint en la França de l'antic règim que escapaven a les lleis de l'Estat, i que introduïen un element dissolvent en el regne, i que depenien de superiors estrangers, foren, en molts casos, els restauradors o els instauradors de devocions nacionals. En els col·legis, per citar només aquest exemple, les tragèdies prenen com a tema, la majoria de les vegades, els grans records religiosos del país.

En acabar, però, el segle XVIII i començar el XIX es coneixgué una viva reacció contra els ordes monàstics. Tota la filosofia de l'Aufklärung, malgrat els seus vincles amb molts convents d'Alemanya o d'Europa central, mostrà la més gran desconfiança per la doctrina catòlica. A més, la Contrareforma havia fet penetrar l'Església en els mars d'una societat aristocràtica i senyorívola. Els progressos de la burgesia, associats amb el desvetllament del nacionalisme, deixaren sovint enrera, retardats aparentment dins un món antic, els membres de la clerecia. El josefisme, en reforçar els lligams entre l'Estat i l'organització eclesiàstica, havia col·locat

els bisbes i els sacerdots en una condició de funcionaris que el concordat del 1855 no féu altra cosa que acusar encara més: es feia difícil, doncs, a aquells qui pertanyien d'aquesta manera a l'Estat, d'associar-se massa estretament amb moviments reformadors que, sense amenaçar obertament l'Estat, exigien d'ell uns canvis en els quals l'Església podia sofrir alguns desavantatges. L'Hostilitat del Papat per la unitat italiana, a partir del 1848, mantenia la clerecia en un titubeig, que abans havia tingut també Pius IX, entre el patriotisme nacional i l'ansietat de veure néixer un règim polític enemic de l'Església. En escoltar la narració dels funerals del gran i malaguanyat Pius XII, del seguici fervorós que acompanyava la seva despulsa cap a Sant Pere, d'aquest retorn triomfal, ¿quants pensaren en el sinistre enterrament del Pare humiliat, en la marxa furtiva cap a Sant Llorenç extramurs i en el temor que el taüt de Pius IX pogués ser llançat al Tíber pels nacionalistes italians? Finalment, no és possible deixar de recordar que Bismarck cercà en la Kulturkampf una espècie de consagració de la unitat alemanya tot atacant l'Església catòlica, culpable de ser Undeutsch, perquè era ultramonada i universal. El nacionalisme, doncs, es tenyí sovint d'odi o de coblera envers l'Església.

Malgrat tot no cal traçar un quadre negre, i desconèixer que, en molts casos, els bisbes, com que estaven profundament lligats a la comunitat nacional de la qual havien cixit, van evitar el perill de deixar que el moviment nacional es desenrotllés contra l'Església.

Txecoslovàquia ha conservat el record de monsenyor Jirsík, el bisbe patriota de České-Budějovice. Croàcia trobà un dels defensors més constants de les seves aspiracions nacionals en el bisbe de Diakovo, monsenyor Strossmayer, veritable pare del seu poble i cap al qual es dirigia també la respectuosa simpatia dels ortodoxos. Els bisbes i els sacerdots polonesos, en els territoris de la Polònia perseguida pel vencedor prussià i l'amo rus, animaren la resistència nacional, uniren la fidelitat polonesa i romana en un esperit que avui encarna el cardenal Wyszyński. ¿Com podríem oblidar, també, el nacionalisme irlandès vivificat per la fe catòlica? Durant les execucions dels condemnats polítics, la multitud s'agenollava pels carrers i resava el rosari.

Sembla que, en aquest punt com en molts d'altres, la sàvia prudència de Lleó XIII fou d'una gran eficàcia. En alguns casos particulars aconseguí de fer admetre les solucions de mesura i de raó. Va ser ell, per exemple, qui recomanà als bisbes hongaresos, incitats pel seu govern a introduir la llengua magiar en la predicació i el culte de les regions eslovaques, que mantinguessin el catecisme i el sermó en l'única llengua que els feligresos podien entendre.

ELEMENTS DE DOCTRINA NACIONAL CATALANA - 1957

Anem a definir, en línies generals, i donant-los-hi una formulació provisional, uns quants elements de doctrina nacional i política catalana.

La manca d'un treball doctrinal, d'un assenyalament clar dels objectius catalans en l'ordre nacional i polític, és a dir, no basat en pures reaccions sentimentals, sinó fruit d'una vigorosa elaboració intel·lectual, es fa sentir en tot l'àmbit de la nostra acció. Sense la visió total del que volem que sigui Catalunya en el futur, sovint venim obligats a prendre decisions només segons les circumstàncies del moment, sense poder tenir en compte si encaixaran en la Catalunya que confusament perseguim. De vegades inclús ignorem si el camí que hem emprats ens acostarà de la meta, o ens n'allunyarà. Tot, repetim, per manca d'una visió clara dels nostres objectius.

Cal, abans que res, procedir a la recerca d'un punt de partida ferm, d'un fonament sòlid. Això és cert en tots els ordres, però ho és més encara en el nacional, en general i concretament en el nacional-català. En aquest cas és especialment necessari recolzar en un terreny molt ferm, indiscutible, perquè actualment arreu d'Europa la consciència de poble, el sentit de Pàtria i el nacionalisme estan en crisi. No ho està tant com pretenen alguns, sobretot com pretenen alguns intel·lectuals, i constantment el nacionalisme i el patriotisme estan donant prova de la seva vitalitat actual. Existeixen nombrosíssims fets, des del fenomen de De Gaulle fins la disputa italoaustriaca per la qüestió del Tirol, passant per les actituds en molts sentits clarament nacionalistes d'extensos sectors danesos i noruecs, que demostren cada dia que el nacionalisme és, inclús a l'Europa occidental, molt fort, i que en molts aspectes, no solament no recula, sinó que avança. Però tot i això és evident que s'han produït uns fets d'ordre mental que ha replantejat el fet nacional i que el presionen. A aquests fets d'ordre general se n'hi afegixen uns altres catalans i de molt acusats.

Els fets d'ordre general que actuen, en un cert sentit, com a factors antinacionalistes, són bàsicament tres:

(a) La reacció desencadenada pels excessos nacionalistes i llur influència nociva en la recent història europea. El cas més extrem fou el del nazisme alemany, forma desbocada i degenerada del nacionalisme.

(b) Una certa manera d'enfocar la qüestió social que pot perjudicar els pobles que no han resolt ben bé encara el seu problema nacional. Aquest fet ofereix dos aspectes a considerar. Per una banda cal tenir present que aquest cert efecte antinacionalista de l'obrerisme és en part conseqüència de que el concepte de patriotisme dominant fins ara ha estat molt marcadament burgès, i que en la comunitat nacional concebuda d'aquesta manera, la classe treballadora ni socialment, ni econòmicament, ni culturalment, ni en res hi tenia cabuda. Per altra banda hi ha que la classe treballadora, preocupada per finalitats immediates i per problemes que requereixen una solució urgent, té sovint la temptació de postposar tota altra qüestió, inclús de la més gran importància, a la solució dels problemes més inme-

diats, i això la porta a acceptar qualsevol marc polític i nacional, si creu que dintre d'ell pot resoldre aquests problemes immediats. A la llarga és un error, però és un error molt comprensible.

c) La tendència a la unitat (unitat europea, sobretot) i l'universalisme. En realitat aquestes tendències no són contràries al nacionalisme. Recordem, només, que són els petits països d'Europa, precisament els que més propugnan la unitat europea, i que els grans propulsors de la política europeïsta han estat grans patriotes. És especialment significatiu el cas de De Gasperi, gran europeu, home d'amplíssima visió, que va dedicar anys i anys -tots els que calgueren- a defensar no ja Itàlia, sinó simplement la italianitat d'un petit recó d'Itàlia. I després del 1948, fent honor a un sa nacionalisme, totalment compatible amb la generositat i la llarga visió d'estadista, ell va fer més que ningú perquè els elements germànics incorporats a l'Itàlia tinguessin un estatut d'autonomia que els permetés defensar llur nacionalitat.

Però segons com es presenten, sobretot quan no són ben païdes, aquestes tendències poden tenir uns efectes antinacionalistes. I no cal dir quan no es tracta d'actituds serioses, sinó de purs snobismes, que això també es dona en aquest terreny de l'universalisme.

Tot això ha fet possible que es produís una certa crisi del nacionalisme. Potser seria més exacte dir que assistim a un replantejament del nacionalisme, i que certes formes del nacionalisme han deixat d'existir. Això no vol dir que el nacionalisme no segueixi essent un element positiu en la vida dels pobles, ni que hagi de desaparèixer, però tot replantejament amaga sempre una crisi que precisament es preten superar en un sentit positiu. Així s'explica que Pius XII hagués de sortir al pas de certes postures pernicioses contràries al sentit de poble i al sentit de Pàtria.

"De vegades es troben ciutadans gairebé pressoners del temor d'ésser particularment devots a la Pàtria. Com si l'amor a la pròpia terra hagués de significar necessàriament menyspreu per la terra dels altres; com si el natural anhel de veure la Pàtria bella i pròspera en l'interior i estimada i respectada l'exterior hagués d'ésser inevitablement causa d'aversion contra els altres pobles. Hi ha inclús qui evita pronunciar la paraula "Pàtria" i s'esforça a substituir-la amb altres noms més apropiats, al seu entendre, al nostre temps. Aquest amor minimitzat a la Pàtria, a aquesta més gran família que Déu ens ha donat, no és menys important de les manifestacions de desorientació dels esperits".

No hi ha solament una consciència de crisi, que repetim, no comporta cap mal pronòstic pel futur del nacionalisme. Hi ha, a més, que quasi tots els problemes nacionals europeus estan ja bàsicament resolts. És fora d'Europa que la majoria d'aquests problemes segueixen plantejats. Per Catalunya això és un inconvenient: estem plantejant un problema que s'hauria d'haver resolt abans de 1939, quan la política europea girava constantment entorn d'aquestes qüestions.

En el cas concret del nacionalisme català, hi ha altres fets particulars que traven el seu desenvolupament. Són la guerra civil, el destriament del poble català en vencedors i vençuts, els vint anys de dictadura franquista que han donat lloc, a través d'una propaganda insistent, a una desorientació en tots els ordres... No ens aturem en l'estudi d'aquests factors, però hem de tenir present que exerceixen una influència poderosíssima.

També cal comptar amb la crisi espiritual i humana que el nostre poble ha estat atravesant durant els darrers 30 ó 40 anys, crisi que explica la nostra evolució negativa en l'ordre polític, econòmic i social, i la desmoralització profunda que ens ha deixat la guerra i la derrota. Cal tenir present que en l'any 1939 Catalunya era un país derrotat, no només en l'ordre polític o econòmic, sinó espiritualment vençut. Tot aixó són coses que segueixen pesant negativament sobre el nostre viure col·lectiu.

Per totes aquestes raons, generals i particulars, cal que la fonamentació del nacionalisme català es faci arrancant de bases segures. I el fonament més sòlid de tots és l'home.

El fonament més sòlid de tots és l'home. Tots els altres elements a base dels quals tradicionalment s'ha justificat la nacionalitat -raça, història, cultura, llengua, tradició en comú, voluntat, ...- són vàlids pel que tenen de valor humà, és a dir, pel que representen de necessitat per l'home. Per tant, tot i aquests elements, tots o alguns d'ells, es donen en un poble, aquest no s'ha de definir bàsicament en funció d'una llengua o d'una història o d'una missió, sinó en funció de l'home. Un poble és una forma -una forma natural, independent i prèvia als poders polítics i socials- d'agrupament humà. Per tant, repetim, un poble no s'ha de definir en funció d'una llengua, d'una història, d'una missió en comú, etc... sinó en funció de l'home, de l'home que forma part d'aquest poble.

En aquest sentit, què és un poble? (La nostra definició, a fi de defugir tota possible discussió d'ordre polític, però sobretot degut al nostre convenciment que és aquest el sentit profund del poble, se situa en el terreny estrictament humà). Un poble és essencialment un medi compost per una sèrie de factors necessaris per la formació d'una persona i que normalment no es donen fora de la comunitat popular. Des d'aquest punt de vista un poble és el medi sociològic del que l'individu prové i del que viu, del que en rep l'existència i del que es nodreix. Un poble és un medi generador -si es té en compte que la generació humana no és un simple fet físic, sinó també espiritual, psicològic i social.

Els homes som en principi una infinitat de possibilitats. Però necessitem definir-nos. Poder ésser moltes coses però no ésser-ne cap de concreta equival a la més absoluta esterilitat. Els homes, en principi indeterminats, necessitem ésser alguna cosa, necessitem definir-nos, prendre unes formes concretes. Necessitem tenir una mentalitat, un programa, un criteri (que seran influïts per altres mentalitats, per altres programes, per altres criteris, o que poden canviar per un altre programa, un altre mentalitat, un altre criteri), però no podem tenir al mateix temps tots els programes, totes les mentalitats i tots els criteris, o tenir-ne solament dos. En

aquest cas l'home està dominat pel dubte i la impressió, i no es mou. Es un ésser inútil.

La família és un dels elements essencials que ajuden l'home a definir-se. I després de la família l'altre element decisiu és la comunitat nacional, el poble al qual es pertany. La gent d'un mateix poble té en el fons una mateixa mentalitat, una mateixa concepció del món, uns mateixos reflexos. Els homes d'un poble veuen les coses d'una mateixa manera, i és així el que els uneix. No els uneix les idees, per exemple, i la prova és que homes d'un mateix poble poden tenir-les molt diferents: es pot ser conservador o revolucionari, es pot ser burgès o proletari, es pot ser clerical o anticlerical, i pertànyer plenament i amb tota consciència a un mateix poble. Són les actituds espirituals, mentals i psicològiques les que determinen un poble. Es a dir, són les estructures bàsiques de l'home, les que constitueixen la seva íntima estructura fonamental.

Un home necessita tenir, ben sòlides, aquestes estructures íntimes, aquesta mena d'esquelet interior. Sense això l'home no té consciència, és indeterminat, és espiritualment flonjo. Doncs bé, aquesta estructura, aquesta forma espiritual li ve donada per la comunitat de la qual ell és fruit i de la qual es nodreix.

Quan un home està mancat d'aquesta comunitat o pertany a una comunitat malalta, li falta aquesta estructura, aquest definir-se, aquesta determinada manera d'ésser. Aquest home té dues possibilitats; la primera i més freqüent és quedar desvertebrat per tota la vida; la segona, molt difícil, és crear-se ell tot sol aquesta manera d'ésser que li hauria d'haver estat donada naturalment. L'acció de la comunitat permet a l'home iniciar la seva acció i la seva formació en un nivell inicial que no és zero; constitueix un patrimoni, un capital espiritual amb el que es pot comptar d'entrada i d'una manera natural, sense esforç. Gràcies a la comunitat del propi poble l'home rep unes formes i una estructura que el determinen, -fan que sigui alguna cosa, no una mera i infinita possibilitat-, li donen solidesa i el fan capaç d'actuar. Gràcies a aquesta comunitat l'home disposa d'un medi nutricional, d'un medi capaç de nodrir-lo físicament, però sobretot mentalment i espiritualment.

Quan Hilaire Belloc parla de les virtuts intrínseques de St. Ignasi que el feien especialment apte per a fer el que va fer -La Contra-reforma i la Companya de Jesús- en destaca especialment una, diu que era basc. No hi fa res que fos un basc políticament castellanitzat; el que importa és que humanament, espiritualment, psicològicament, mentalment, St. Ignasi era basc. Tenia una mentalitat de basc, perquè el poble basc era viu i era sa i havia pogut donar als seus fills, i concretament a St. Ignasi, una forma mental i espiritual, la forma basca. Hilaire Belloc -historiador anglès- creu que la mentalitat basca era especialment apta per aquella tasca, i que una altra mentalitat no ho hauria estat tant. I que és segur que no hauria pogut fer el que St. Ignasi va fer (almenys en l'aspecte estrictament humà, no parlem ara del sobrenatural) és un home indeterminat, treballat pel dubte, sense unes virtuts bàsiques que li vinguessin donades per les seves comunitats naturals, família i poble.

Quan hi ha un poble sa, ben constituït i amb una unitat bàsica (que vol dir, repetim, no rosegat pel dubte, que immobilitza), quan hi ha un poble així realitza sobre els seus membres una acció d'educació. En el seu sentit positiu l'educació es proposa imprimir uns hàbits, fer arrelar unes conviccions, donar una manera de veure les coses, és a dir, donar una forma a l'home. L'home submergit en l'ambient d'una comunitat capaç d'actuar sobre els seus membres, i de fer-ho tot amb tota naturalitat (com només són capaços de fer-ho les comunitats com la família i el propi poble que normalment ningú discuteix perquè ens venen donades, ens venen per herència i per naixement), quan un home viu en aquestes condicions arriba a ésser un home definit, quadrat, quelcom de concret. Té una mentalitat, té unes conviccions fondes, té una forma. És algú. En canvi, l'home sobre el qual no actuen eficaçment les seves comunitats naturals (per exemple, perquè estan espiritualment malaltes, una família desfeta, un poble destruït) no té mentalitat, no té conviccions fondes, no té hàbits, no té forma. No és ningú. Hi ha una cosa, per tant, que ha de quedar clara: el conjunt de formes que la comunitat popular o nacional és capaç de donar-nos constitueix un fet necessari pel nostre ple desenvolupament humà.

En el fet de la necessitat de la comunitat nacional pel desenvolupament de l'home, de l'home en tant que persona humana, es fonamenten el valor i els drets de comunitat. Quin valor i quins drets té la comunitat nacional.

Té el valor i els drets que provenen dels elements formatius que la persona necessita i que la comunitat és capaç de donar. De fet, la comunitat no té cap dret, en principi, com a comunitat. Qui té dret són les persones. I la comunitat té uns drets que estan en funció del benefici que aporta a les persones. La persona té dret, té necessitat de tenir una forma, de sentir, una solidaritat, de veure les coses d'una determinada manera i de no ésser sola a veure-les així. Té aquest dret, té aquesta necessitat, i aquest dret i aquesta necessitat confereixen uns drets a la comunitat popular que en molts aspectes és l'única capaç de satisfer aquesta necessitat de l'ànima humana. Els drets de la comunitat neixen de la seva indispensabilitat pel ple desenvolupament de l'home.

RESUMIM EN UNS POCOS PUNTS AQUESTA EXPOSICIÓ D'ORDRE DOCTRINAL:

1.- L'HOME TE NECESSITAT D'UNA FORMA O ESTRUCTURA, MENTAL, ESPIRITUAL I HUMANA. TE NECESSITAT D'UNA DEFINICIÓ. AQUESTA FORMA ES IMPRESCINDIBLE PEL PLE DESENVOLUPAMENT HUMÀ.

2.- AQUESTES "FORMES DEFINIDORES" SÓN EL FRUIT DE GENERACIONS. UN HOME SOL NO ES CAPAÇ D'IMPROVISAR-LES. L'HOME NECESSITA PODER DISPOSAR D'UNA HERÈNCIA ESPIRITUAL, MENTAL I SOCIOLOGICA. A PARTIR DE LA QUAL ARRENCAR. AQUESTA HERÈNCIA ENS VE DONADA PRINCIPALMENT, PER LA COMUNITAT NACIONAL.

3.- DONAR UNA ESTRUCTURA SOLIDA ES PATRIMONI NOMES DELS POBLES ESPIRITUALMENT I HUMANAMENT FORTS. ELS POBLES MALLATS GENEREN EL DUBTE I L'INTRODUEIXEN EN ELS SEUS HOMES. EN FAN EN MOLTS ASPECTES HOMES ESTERILS.

4.- ES PERQUE ELS HOMES TENIM NECESSITAT D'AQUESTA ESTRUCTURA QUE ELS POBLES TENEN DRETS. PERQUE NOMES ELLS -I LA FAMILIA EN UN ALTRE ESTADI- SON CAPACOS DE SATISFER AQUESTA NOSTRA NECESSITAT.

L'aplicació pràctica del que precedeix és que els catalans, com tothom, necessitem pertànyer a un poble sòlid i amb unitat interior. Un poble que ens defensi -col·lectivament i individualment- del dubte que esterilitza i divideix. Un poble capaç de donar-nos una forma.

Aquest poble ha estat Catalunya. Ha dut a terme la seva missió "educadora" i "formadora" de l'home català a través dels segles. Ha tingut moments bons i moments dolents, com tots els pobles. Però ho ha anat fent, i en conjunt ho ha fet bé. Catalunya és un país que tot i ésser petit ha deixat petjada en la Història, inclús en la més contemporània.

Convé ara fer un breu repàs del que en l'ordre espiritual ha estat Catalunya, a través dels segles, i del que és avui. Cal veure què ha donat i què pot donar Catalunya als seus homes i, més enllà dels seus límits estrictes, als altres pobles del món.

Hem dit que un poble ve obligat a exercir una funció d'educació dels seus homes, entenent per educació -no es repetirà mai prou- l'acció d'ordre espiritual i mental que tendeix a imprimir uns hàbits, a fer arrelar unes conviccions, a donar una manera d'ésser i de veure les coses, a donar forma a l'home. Això és genèric a tots els pobles. El que el diferencia és el tipus d'home que creen, i la categoria espiritual i humana d'aquest home. Els pobles espiritualment forts i ben constituïts, exerceixen bé aquesta funció educadora, configuren bé els seus homes i els donen solidesa espiritual.

Catalunya fa segles que viu precàriament, i a més ara atravesava una forta crisi espiritual a la que ha vingut a sobreposar-se un estat de duríssima subjecció política, cultural i en darrer terme espiritual. Això justifica que ens preguntem si avui Catalunya està o no en condicions de dur a terme la seva funció nacional de formació col·lectiva, i en cas de resposta afirmativa, quins són els principals elements positius amb què compta de cara a aquesta funció.

El que dóna sentit a un poble, el que el justifica, és l'acompliment de la seva missió formativa dels seus homes, és a dir, de la seva missió de matriu espiritual i mental dels seus homes. Però, en darrer terme, el que dóna sentit a aquesta funció són els valors superiors en què aquesta acció d'escola s'inspira. Són justament aquests valors superiors més que altra cosa, els que, si són vius, fan a un poble capaç de dur a terme la seva missió. En depenen el seu dinamisme espiritual, la seva cohesió i la seva força moral.

La història del nostre poble posa ben de manifest que Catalunya ha exercit a través dels segles aquesta funció educadora pròpia de tot poble ben constituït. Ha existit sempre un home català espiritualment i mentalment ben definit, amb una sòlida contextura interior, vigorós. La seva continuïtat a través dels segles posa de manifest l'origen profund i autèntic d'aquest home català, la seva força i la seva naturalitat. Per altra banda, aquest home, tant individualment com col·lectivament, inclús com a col·lectivitat nacional, és a dir, com a Catalunya, ha passat per la Història deixant petjada fonda, duradora i positiva. Ni Catalunya ha estat un poble vulgar ni l'home català ha estat un home qualsevol.

Avui, malgrat la malaltia fonda d'ordre espiritual que ens afebleix i malgrat l'estat d'opressió en què vivim, Catalunya i els seus homes seguim donant el nostre missatge, seguim jugant un paper, seguim essent necessaris. Hi ha quelcom que avui, com sempre, segueix donant valor, noblessa, sentit a la nostra presència. Són aquests valors superiors als que tenim consciència de deure'ns, d'ésser-ne responsables. Valors que una mica depenen de nosaltres, i això fa que el nostre viure com a poble tingui un sentit superior: morint nosaltres una mica moririen també valors que estan per damunt nostre i que no han de morir. En el nostre cas, morint nosaltres una mica moririen valors espirituals de tanta transcendència com són el sentit de justícia, l'anhel de llibertat, l'amor a la terra.

Hi ha un fet important, d'un gran pes espiritual i que condiciona tot el nostre viure com a poble, i és que a Catalunya hi ha, indestructibles, unes quantes fidelitats bàsiques. Fidelitats que potser alguna vegada no hem sabut organitzar i estructurar prou bé, però això no diu res en contra de la seva existència i de la seva força.

Som un poble amb unes quantes fidelitats bàsiques que tenim profundament arrelades i que hem sabut defensar i conservar en circumstàncies molt dures. Fidelitat, sobretot, a la llibertat interior, a l'esperit de justícia, a la terra. Fidelitat a l'home concret, a les seves exigències, a allò que en ell hi ha de més personal, de més alt i de més noble. En conseqüència, aquesta fidelitat d'una altra acceptació: la de que per damunt dels homes i per damunt dels pobles hi ha valors i fets que ens depassen.

La fidelitat a la llibertat interior, i per tant a la dignitat de l'home, al respecte del que en l'home hi ha de valors personals, inalienables, és un dels fets més destacats de la nostra mentalitat, que àdhuc es manifesta en alguns dels nostres defectes: el català, diuen, té un rei al cos. Es manifesta inclús aquesta fidelitat, deformada i mal emprada, en el nostre excessiu individualisme que, ajudat per molts altres factors, ha donat lloc a un procés de destrucció de l'autoritat. No anem a fer un repàs d'història, dels nombrosíssims fets que donen testimoni d'aquesta voluntat de defensa de la llibertat interior per part dels catalans. Recordem, només de passada, les disputacions de Tortosa; el caràcter lliberal de la Inquisició catalana, la mateixa estructura política de la Catalunya medieval; el gest d'un Fivaller davant del rei Ferran -gest probablement equivocat i poc polític, però que responia a una mentalitat i una voluntat de llibertat-; el caràcter del feudalisme català econòmicament i militarment més feble que el castellà; però més fort políticament; la reacció contra els intents absolutistes del mateix Arxiduc Carles d'Àustràlia; etc. . . . Tot això, continuat després per la tradició liberal del segle XIX (i en un altre sentit la mateixa

posició carlina, que a Catalunya, més que enlloc era el resultat d'una fidelitat a Déu, a la terra i a un sentit molt català i molt natural de la llibertat). Tot això enllaça també amb personatges aparentement tan diversos, però en el fons d'uns objectius tan semblants i tan catalans com un Balmes i un Prim. Tot això porta també a aquella mística de la llibertat i de la dignitat de l'home que fou l'anarquista català, que si bé es va arribar a desvocar, responia en la seva arrel espiritual i humana a uns fets altament positius; tot això va portar, també finalment, a aquella postura republicana i democràtica que fou el fet decisiu en la implantació de la república espanyola.

Tot això -esperit democràtic, mentalitat antimassa, religió humanitzada, cooperativisme democràtic, tendència igualitària, ...- tot això són fets d'ordre espiritual. Ara no hem de jutjar els seus resultats històrics. No es tracta de treure'n conseqüències concretes. Es tracta només de constatar que Catalunya és fidel a la llibertat i que com han dit no fa molt escriptors castellans, certs faraonismes castellans no són ni pensables a Catalunya. (Al dir faraonismes entenc aquelles estructures mentals i socials que encadenen l'home dintre d'un sistema rígid, que el lliguen en tots els aspectes, àdhuc el religiós. Faraonisme, és el sistema en què l'esperit, inclús el religiós, forma part d'un engranatge que està fora del control i de l'abast de l'home).

Fidelitat també, dèiem, a la justícia, que es manifesta per exemple en aquest fet tan català de voler tenir raó, és a dir, de necessitar estar convençut de que el que es fa és just; aquest és un fet que arriba de vegades a defectes, a utèntica malaltia moral i mental. Volem jugar net, de vegades amb excés. És una mena d'escrúpol col·lectiu, d'escrúpol malaltís. No nego que sovint es necessita més coratge moral per a tirar pel camí del mig sense saber ben bé si és té o no es té raó. Però en tot cas la pràctica dels catalans per tenir raó i la necessitat que sentim de que ens la donguin no deixa d'ésser un homenatge que fem a la justícia. Cert que la història social de Catalunya no és del tot neta: no n'és ni més ni menys neta que la de tot l'occident europeu. (Cal tenir present, sense pretendre que això ens hagi d'eximir de tota culpa, que en aquesta manca de netedat i d'exemplaritat de la nostra història social hi juguen alguns d'interferència castellana que tendien a enverinar els problemes: no fa gaire, per exemple, el mateix Joan Aparicia, periodista oficial del règim, deia en el Noticier que la demagogia lerrouxista havia estat pensada, dirigida i pagada pel Ministeri de la Governació de Madrid). Però quan es mira l'estructura social del camp català, quan es coneix l'esforç obrer del XIX i primers del XX (estem parlant d'actituds socials de molts catòlics catalans dels anys 20 i 30 que eren, almenys amb gruix popular absolutament impensables a Castella), hom es veu obligat a admetre que si bé la història social de Catalunya no és del tot neta dona testimoni constant d'una voluntat bàsica de justícia. A Catalunya mai un home ha valgut més que un altre home. Hi ha un fet mental d'una importància primordial: la mentalitat catalana s'ha negat sempre a acceptar que les desigualtats econòmiques i socials siguin gaire cosa més que fets d'ordre molt superficial, no vàlids per a basar en ells una autèntica jerarquia, i menys encara un repartiment de deures i drets.

A Catalunya és fort l'amor a la terra: a una terra entesa no en un sentit estrictament material o sensual (encara que el sensualisme juga un paper important en aquesta fidelitat), sinó també en un sentit espiritual. La nostra terra no és solament la terra material i el patrimoni material, és també allò que Peguy anomenava la terra espiritual i el patrimoni espiritual, i que com ell mateix deia gairebé sempre coincideix amb la terra material i amb el patrimoni material. La cultura, la civilització, els valors humans, tot això és també terra. L'home ha treballat la terra, n'ha tret aliment i riquesa, però també una manera de viure, una concepció del món, uns valors espirituals, que mai han deixat de perdre el contacte amb la terra de què han sorgit per l'acció de l'home. L'home, esperit lliure, ha necessitat de la terra com a instrument per a crear una cultura, una civilització, una mentalitat, una espiritualitat. I ha necessitat de la terra per a fixar en ella aquests valors i evitar que es desdibuixin i es perdin. En aquesta la nostra terra, terra portadora de valors espirituals, terra treballadíssima, terra suadíssima. Pel treball i els valors humans que el treball ha posat en joc, ens ha entrat, a nosaltres i a molts immigrants ja integrats, l'amor a la terra. L'amor a la terra juga un paper de primer ordre en l'origen de la nostra mentalitat. Pels catalans, la terra segueix tenint un valor, i això és un fet que ens fa forts, perquè la terra dura i la terra tard o d'hora mana.

APORTACIONES SOBRE NACIONALISME (fragment)

"Construir Catalunya".

Octubre 1964

Avui, per a ser vàlid, el moviment nacional de Catalunya, sense preterir gens els fets de la llengua, cultura, tradició, ha de reunir les condicions següents:

- 1.- Ha de cultivar un fort sentit de comunitat i ha de subratllar les exigències d'ordre social, econòmic i polític que aquest sentit de comunitat necessàriament comporta.
  - 2.- Ha de defensar una manera de ser social i política, la definició de la qual ha de ser possible l'elaboració d'un "programa dels catalans". Aquest programa ha d'ésser ofert a Espanya i a Europa. Per altra banda ha de constituir, junt amb el comunitarisme del punt anterior, un instrument bàsic d'integració dels immigrants.
  - 3.- El seu objectiu bàsic no han d'ésser les reivindicacions de Catalunya, sinó les reivindicacions socials, econòmiques, polítiques i humanistes de l'home català, entenent per català tota persona que viu i treballa a Catalunya i s'hi sent identificada.
  - 4.- No pot limitar la seva projecció a Catalunya, sinó que s'ha d'inserir en una àrea més extensa. Més que un nacionalisme català ha d'ésser una forma concreta de nacionalisme europeu.
-

ELS MOVIMENTS D'EMANCIPACIÓ NACIONAL
 (L'aspecte teòric i la solució pràctica de la qüestió)
 Andreu Nin
 Ed. PROA, Badalona, 1935

El poble que n'esclavitza un altre forja les seves pròpies cadenes.

MARX.

Igualtat completa de drets per a totes les nacions, dret de les nacions a disposar lliurement de llurs destins, fusió dels obrers de totes les nacions: aquest és el programa que el marxisme i l'experiència de Rússia i de tot el món ensenyen als obrers.

LENIN.

INTRODUCCIÓ

LA IMPORTANCIA DEL PROBLEMA I ELS SEUS ELEMENTS ESSENCIALS

El problema de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, particularment agreujat després de la guerra imperialista del 1914-1918, que destruí el monstruós imperi plurinacional austro-hongarès a canvi de la balcanització d'Europa, plena de perills i d'amenaques per a la pau del món, ofereix un interès indiscutible per el moviment obrer, que no pot desentendre's de cap dels aspectes de la lluita emancipadora dels homes i dels pobles, i, molt especialment, per al d'aquells països que, com el nostre, el té plantejat d'una manera tan viva.

La revolució social no es desenvolupa en línia recta, no és el Grand Soir en què somniaven els revolucionaris ingenus del segle passat, l'esfondrament espectacular del règim capitalista, conseqüència d'un acte de força breu i decidit, i a la substitució gairebé automàtica del vell ordre de coses per una societat més justa i més humana, sorgida en un tancar i obrir d'ulls, amb tots els atributs d'un mecanisme perfecte i regular.

Per sorprenent que pugui semblar, i malgrat l'experiència decisiva dels últims anys, aquesta concepció ingènua i falsa encara sobreviu als nostres dies en la consciència de nombrosos militants del moviment obrer, la qual cosa els impulsa a rebutjar totes aquelles accions que no comportin, d'una manera immediata, aqueixa "revolució" meravellosa que ha de realitzar la transformació catastròfica i radical de la societat en vint-i quatre hores. Gairebé no cal dir que els "revolucionaris" d'aquesta categoria consideren amb altívol menyspreu o amb indiferència absoluta problemes com és ara el de l'alliberament de les nacionalitats oprimides.

I, tanmateix, els moviments nacionals juguen un paper d'enorme importància en el descabdellament de la revolució democràtico-burguesa, arrosseguen masses populars immenses a la lluita i constitueixen un factor revolucionari poderosíssim que el proletariat no pot deixar de tenir en compte, sobretot en un país com el nostre, on la revolució esmentada, malgrat la caiguda de la monarquia, encara no s'ha realitzat. Girar-se d'esquena a aquests moviments, adoptar enfront d'ells una actitud d'indiferència és fer el joc al nacionalisme opressor i reaccionari, encara que es vulgui cobrir aquesta actitud amb la capa de l'internacionalisme.

En una lletra del 29 de juny del 1886, Marx, referint-se a Paul Lafargue, que en una reunió del Consell General de la Primera Internacional havia negat les nacionalitats, deia a Engels que Lafargue, sense adonar-se'n, entenia per "negació de les nacionalitats" llur absorció per la nació francesa. Quants pseudo-internacionalistes del nostre país adopten una actitud hostil enfront del problema català en nom d'un internacionalisme que, pràcticament, significa l'hegemonia de la nació castellana damunt les altres!

La posició del proletariat en aquesta qüestió ha d'ésser clara, concreta i inequívoca: inspirar-se en el propòsit immediat d'estreñer els llaços de solidaritat entre els obrers de les diverses nacions que formen l'Estat actual i impulsar el moviment en el sentit de la revolució social, fi suprem al qual ha de subordinar-se tot.

Els moviments d'emancipació nacional són un fenomen propi de la societat capitalista, per tal com el fonament econòmic de la nació és el desenvolupament de l'intercanvi damunt la base de l'economia capitalista.

Les formes de la societat primitiva (tribu, clan, etc.) corresponien a diversos graus de desenvolupament de la humanitat. Les unitats polítiques i socials de l'antigor i de l'Edat Mitjana només eren nacions en germen. La nació, en el veritable sentit de la paraula, és un producte directe de la societat capitalista, per tal com sorgeix i es desenvolupa allí on sorgeix i es desenvolupa el capitalisme.

La nació es caracteritza per l'existència de relacions econòmiques capitalistes determinades, la comunitat de territori, d'idioma i de cultura. Cadascun d'aquests factors, considerat isoladament, no basta per a definir la nació: cal l'existència de tots quatre. Anglaterra i els Estats Units parlen el mateix idioma, però constitueixen dues nacions diferents. Castella, Catalunya i Biscaia tenen un territori políticament i econòmicament comú, però són nacions distintes.

Els progressos del mode capitalista de producció, que determineixen el moviment democràtic en general, també origien l'antagonisme entre les nacions que formen part de l'Estat i, per tant, els moviments d'emancipació nacional. I si la història, segons la interpretació marxista, és la història de la lluita de classes, la història de les nacions és lluita de classes.

La burgesia tendeix a constituir-se en Estat nacional perquè és la forma que respon millor als seus interessos i que garanteix un més gran desenvolupament de les relacions capitalistes. Els moviments d'emancipació nacional expressen aquesta tendència, i als Estats plurinacionals on exerceixen el Poder els grans terratinents, adquireixen una amplitud i una virulència assenyalades. En aquest sentit es pot dir que no representen sinó un aspecte de la lluita general contra les supervivències feudals i per la democràcia. La història ens demostra, en efecte, que la lluita nacional sempre ha coincidit amb la lluita contra el feudalisme. I és aquesta, principalment, la circumstància que la converteix en un factor progressiu. ¿No veiem, per exemple, en els moments actuals, com tot allò que hi ha de més reaccionari en la política espanyola forma un bloc compacte contra les aspiracions alliberadores de Catalunya?

Quan la creació dels grans Estats ha correspost al desenvolupament capitalista i l'ha afavorit, constitueix un fet progressiu. La formació de l'Estat alemany, la unitat italiana, per a no citar sinó dos casos típics, ens n'ofereixen un exemple eloqüent. Quan la formació dels grans Estats procedeix el desenvolupament capitalista, és a dir, quan es constitueixen abans que les relacions feudals hagin estat superades per les relacions burgeses, la unitat que en resulta és una unitat regressiva, despòtica, de tipus asiàtic, que entrebanca el desenvolupament de les forces productives en lloc d'afavorir-lo. Trobem els exemples més característics d'aquest tipus d'unitat en els ex-imperis rus i austro-hongarès i a Espanya. Per aquest motiu la lluita per l'emancipació nacional ha adquirit en aquests països un caràcter tan agut i una importància tan enorme com a factor revolucionari.

En el transcurs de les revolucions burgeses del segle XIX els països més importants d'Europa resolgueren el problema nacional: aquest subsistí, però, en els Estats plurinacionals que encara no havien realitzat llur revolució democràtico-burgesa.

En els moviments d'emancipació nacional les diverses classes socials actuen amb les mateixes característiques que les distingeixen en la lluita general per les reivindicacions democràtiques, de les quals aquells no són sinó un aspecte.

Els interessos de l'economia capitalista impel·leixen la burgesia a lluitar contra les reminiscències feudals, que representen un obstacle al seu avenç triomfal. Aquesta lluita, però, es desenvolupa en condicions històriques molt distintes de les que caracteritzaren les èpoques de les revolucions burgeses anteriors. Aleshores la burgesia encara era una força progressiva la consolidació de la qual coincidia amb els interessos generals de la humanitat. Avui és una força regressiva la persistència de la qual constitueix un perill per als esmentats interessos, amb els quals es troba en oberta contradicció. Aleshores la burgesia complia la seva missió històrica amb l'ajut directe de les masses obreres i camperoles, sense el qual ajut no li hauria estat possible de triomfar. Avui el proletariat és, numèricament, molt més fort, té una consciència de classe incomparablement més elevada, i tot i tenir un interès vital a resoldre els problemes fonamentals de la revolució democràtico-burgesa, només considera aquesta revolució com una etapa per tal de seguir avançant en el sentit de les realitzacions de caràcter socialista i no està disposada a llançar-se al combat a profit de la dominació burgesa.

Quant als camperols, els termes del problema també han variat fonamentalment, la qüestió de la terra, com és sabut, pot ésser considerada com la pedra angular de la revolució burgesa. La pagesia representa una gran part de la població, una immensa massa consumidora de productes industrials; però només alliberant-la de la submissió feudal i donant-li la terra és possible d'augmentar la seva capacitat adquisitiva.

En el període anterior la burgesia capitalista podia atacar, sense conseqüència per a la seva pròpia dominació, el dret de propietat dels grans terratinents, la puixança dels quals tenia interès a destruir. Avui la por que aquest atac no estimuli l'ofensiva proletària contra el dret de propietat en general la fa tornar recelosa, i la seva actitud davant el problema agrari esdevé conservadora i regressiva.

La burgesia, doncs, en les circumstàncies actuals, no pot resoldre els problemes fonamentals de la seva pròpia revolució, i, per tant, el de l'emancipació de les nacionalitats oprimides, i en els moments decisius, quan entren en acció grans masses populars, aterrida davant les possibles conseqüències del moviment, amenaçades per al seu domini, recula i pacta amb els elements semif feudals.

La defecció de la gran burgesia gairebé sempre provoca una reacció popular que determina el desplaçament de la direcció del moviment d'emancipació nacional devers els partits petit-burgesos.

La fraseologia pomposa pròpia d'aquests partits, llur actitud exteriorment revolucionària, llur intransigència verbal i llur demagògia desenfrenada els conquisten la simpatia i la confiança populars.

Les falles fonamentals, però, d'aquesta classe no triguen a manifestar-se. Vacil·lant i indecisa, com a reflex de la situació intermèdia que ocupa en l'economia capitalista, prodiga dels excessos declamatoris en perjudici de les realitzacions concretes, tremola davant les mesures radicals per por alhora de descontentar la burgesia i fomentar el moviment "anàrquic" de les masses, s'inclina a la política de les concessions i d'estira i arronça, i quan, sota la pressió popular, es llança a la lluita i a la rebel·lia, ho fa a conseqüències d'un "desbordament" popular que no pas decidida a combatre resoltament.

En aquestes condicions els moviments d'emancipació nacional, sota la direcció de la petita burgesia, corren la mateixa sort que la revolució democràtica en general.

Per la seva naturalesa i per la missió que li reserva la història el proletariat és la classe social cridada a realitzar allò que no són capaços de fer ni la gran burgesia ni la petita: la revolució democràtica-burgesa. Només ell, doncs, pot resoldre radicalment el problema nacional. Cal que adopti, però, una actitud clara i definida. La tradició del marxisme li assenyala, en aquest sentit, una orientació precisa.

Gràcies principalment a l'aportació inapreciable de Lenin, el proletariat compta amb una teoria sòlidament fonamentada que pot servir de guia per a l'acció. Aquesta teoria ha estat el coronament d'un prolongat procés d'elaboració els inicis del qual cal cercar en l'època turbulenta dels anys 40 del segle passat i en la reacció, davant els esdeveniments que la caracteritzaren, dels grans revolucionaris que bastiren els fonaments del moviment obrer internacional.

Les idees de Marx i Engels sobre els moviments d'emancipació nacional, el paper progressiu dels quals subratllaren repetidament, no constitueixen un cos de doctrina estructurat. Consideraven la indiferència davant aquests moviments com un ajut al xovinisme opressor, font del poder de classe de la burgesia de la nació dominant.

En realitat, però, els fundadors del socialisme científic no consagraren al problema una atenció preferent. L'època en què vivien tenia altres exigències. De les idees disperses que sobre aquesta qüestió es troben en llurs treballs polítics i en llur correspondència, que, diguem-ho tot passant, constitueix una deu inegotable d'ensenyaments, es desprenen, tanmateix, les línies generals d'una posició clara i ferma. Aquestes premisses tòriques constitueixen la pedra angular en què es basa tot l'edifici de la doctrina del marxisme revolucionari sobre aquest punt.

La idea central de Marx i Engels era la subordinació de tots els problemes als interessos generals de la revolució. L'actitud davant els moviments d'emancipació nacional no podia eludir aquesta norma, es pronunciaven decididament, per exemple, contra el moviment paneslavista, que feia el joc a la reacció i contribuïa activament a ofegar l'impuls revolucionari de les masses populars.

Llur posició es pot resumir així: actitud democràtica consistent davant els moviments d'emancipació nacional, ajut incondicional a tot allò que aquests tinguin de progressiu i que serveixi els interessos generals del proletariat. Alhora, però, afirmació de la unitat de la classe explotada per damunt els interessos nacionals. Tota desviació burgesa i reaccionària, i de la mateixa manera, tota desviació dels principis de la unitat proletària era considerada com una manifestació de la influència burgesa sobre aquest últim, com una reminiscència del nacionalisme burgès. Per això reaccionaven amb igual energia tant contra els qui, com és ara Proudhon, en nom d'un internacionalisme abstracte, estimaven que la qüestió nacional era un "prejudici burgès" com contra els qui subordinaven la causa del proletariat als interessos nacionals.

L'actitud de Marx i Engels es troba tan lluny del nacionalisme burgès, limitat, patriòtic, que tendeix a substituir la lluita de classes per la unitat nacional superior, com de l'internacionalisme abstracte que, inconscientment, serveix de tapadora a la política d'opressió nacional.

Lenin, basant-se en les tesis fonamentals dels seus mestres i en la rica experiència dels moviments nacionals, elabora, en lluita constant contra totes les desviacions (Otto Bauer, Renner, Rosa Luxemburg, etc.), una doctrina que és una aplicació magistral del mètode marxista a les situacions històriques concretes i que resumeixen succintament.

Tots els moviments nacionals tenen un contingut democràtic que el proletariat ha de sostenir sense reserves. Una classe que combat aferrissadament totes les formes d'opressió no es pot mostrar indiferent davant l'opressió nacional; no pot, sota cap pretext, desentendre's del problema. La posició pseudo-internacionalista, que nega el fet nacional i preconitza la constitució de grans

unitats, sosté pràcticament l'absorció de les petites nacions per les grans i, per tant, l'opressió. El proletariat només pot tenir una actitud: sostenir activament el dret indiscutible dels pobles a disposar lliurement de llurs destins i a constituir-se en Estat independent si aquesta és llur voluntat. "Cap privilegi per a cap nació, cap privilegi per a cap idioma! Cap opressió, cap injustícia envers la minoria nacional! Heus aquí el programa de la democràcia obrera".

La reconeixença del dret indiscutible a la separació no comporta, però, ni de bon tros, la propaganda a favor d'aquesta separació en totes les circumstàncies ni considerar-la invariablement com un fet progressiu. La reconeixença d'aquest dret disminueix els perills de disgregació i aferma la solidaritat indispensable entre els treballadors de les diverses nacions que integren l'Estat. En sostenir aquest dret el proletariat no s'identifica amb la burgesia nacional, que vol subordinar els interessos de classe als interessos nacionals, ni amb les classes privilegiades de la nació dominant, que volen convertir els obrers en còmplices de la política d'opressió nacional.

La lluita pel dret dels pobles a la independència no presuposa la disgregació dels obrers de les diverses nacions que formen l'Estat mitjançant l'existència d'organitzacions independents. El bolxevisme sempre ha sostingut la necessitat primordial de la unió dels treballadors de les esmentades nacions per a la lluita comuna i ha combatut vigorosament tota temptativa encaminada a donar una estructura federalista al partit revolucionari del proletariat. I així, el partit bolxevic, que ha practicat una política nacionalitària conseqüent, sempre ha estat una organització essencialment centralitzada.

Aquesta política és l'única susceptible de garantir el dret absolut de les nacions a decidir llur sort, de destruir els xovinismes unitari i nacionalista, d'acabar amb les rivalitats entre els pobles, de segellar la unió del proletariat i de bastir els sòlids fonaments en què hauran de basar-se en l'esdevenidor les confederacions de pobles lliures.

L'exemple viu de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques és la demostració pràctica més eloqüent de l'excel·lència d'aquesta política. Aquest exemple ha vingut a evidenciar, d'altra banda, que la qüestió de les nacionalitats, com tots els problemes de la revolució democràtico-burguesa, només pot ésser resolta per la revolució social i la instauració de la dictadura del proletariat.

ACORDS DEL IIIer. CONGRÉS DE LA UNIO GENERAL
DE TREBALLADORS A CATALUNYA - 13-18 novembre del 1937

Barcelona - Edicions. U.G.T. 1937

V. La U.G.T. davant l'Estatut de Catalunya
i la Constitució de la República.

El III Congrés de la U.G.T. a Catalunya, es declara partidari de la lliure determinació dels pobles i del respecte a les característiques de cada un d'ells.

El Congrés afirma que els pobles hispànics, una vegada acabada la guerra contra el feixisme, es donaran l'estructura política que lliurement determinin les masses populars. (p.77)

IX. Les relacions de la U.G.T. amb els partits
polítics.

La U.G.T. ha tingut i desitja seguir tenint les millors relacions amb els partits polítics que formen el Front Popular. I de la mateixa manera que la U.G.T., organització eminentment obrera, coincideix amb els partits obrers, amb el Partit Socialista Obrer Espanyol i amb el Partit Comunista d'Espanya, a Catalunya manté relacions cordials, especialment amb el Partit Socialista Unificat, per ésser, com aquells, un partit eminentment obrer i l'únic partit de classe de la nostra terra. (p.80)

II. La coordinació de la vida econòmica de
Catalunya amb la dels altres pobles hispànics.

El Congrés acorda donar la seva aprovació i prestar tot el suport que sigui necessari a la gestió del nostre Secretariat perquè siguin esteses a tota la República les reformes de caràcter econòmic i social sancionades pel Govern de la Generalitat de Catalunya. (pp.84-85)

V. La nacionalització d'indústries.

Quan parlem a Catalunya de nacionalització d'indústries, entenem que es tracta d'un règim d'explotació pública per part de la Generalitat. Exceptuem aquelles indústries unificades dintre de tot el territori de la República, com els ferrocarrils d'interès general i la marina mercant, en el qual cas, la nacionalització en tenem convenient que sigui feta per l'Estat. (p.89)

VI El Comerç i la Banca a Catalunya.

La U.G.T. a Catalunya defensa com a solució mediata el monopoli del comerç exterior per part de l'Estat i com a solució immediata el rigorós control estatal de tot el comerç exterior de la República. En el que fa referència a Catalunya, l'ordenació del comerç exterior ha d'ésser delegada en els organismes corresponents del Departament d'Economia de la Generalitat, convenientment coordinats amb els organismes estatals. (p.91)

SOBRE EL PROBLEMA DE LA NACIONALITAT - 1966

Concepte de Nació

Es freqüent que cada moviment polític-ideològic, en encarar-se amb la qüestió de la nacionalitat, forma el seu concepte de nació insistint parcialment sobre un o altre dels elements que l'integren, donant per tant definicions unilaterals com nació; Estat, nació: idioma, nació: raça, nació: estructura econòmica, nació: "unidad de destino en lo universal", etc. Cal tenir en compte tots els elements que defineixen i delimiten una nacionalitat. Aquests elements són:

Comunitat de territori: Excepte algun cas aïllat i especial (com p.e. Israel) una nació es forma i es desenvolupa sobre un territori determinat. Per altra banda la comunitat territorial és la base per a l'establiment de qualsevol mena de relacions humanes. Normalment la transferència d'una part de la població d'una nació en un nou territori aïllat produeix a la llarga una nova nacionalitat: cas p.e. dels anglesos a Amèrica o Austràlia.

Comunitat de població o demogràfica: La nació no és un fenomen racial; però, al menys en el període de formació, es dona sempre una comunitat diferenciada que assolix les característiques determinants de la nacionalitat en qüestió. Aquesta una vegada formada, pot estendre's, desenvolupar-se i assimilar individus o grups externs que venen a fondre's en la comunitat inicial. Una sèrie de grups humans de procedència diversa no constitueixen una nacionalitat en tant no hagin aconseguit unes característiques comunes suficients per a identificar-se com a col·lectivitat i diferenciar-los dels altres grups humans.

Comunitat de cultura: Entenem ací per cultura, en el sentit més ampli de la paraula, tot allò que és producte de la vida nacional; formes de treball i producció; tipus de relacions socials; caràcter i formes de comportament; formes d'expressió artística i literària (tant "cultes" com, sobretot, populars); costums i folklore originari; ideologies i religions; institucions socials, jurídiques, etc. originàries; mentalitat i el que podríem anomenar "manera de ser". Factor d'identificació i diferenciació cultural fonamental és l'idioma: és l'expressió externa més evident del desenvolupament històric de les característiques humanes i socials de la col·lectivitat nacional; generalment l'idioma és un reflex de l'estructura mental i de les formes de vida històriques d'una comunitat.

Com a conseqüència de les colonitzacions s'ha produït el fenomen de diverses nacionalitats parlant un mateix idioma; en aquest cas l'absència de tots els altres factors d'identificació nacional ha provocat la diferenciació, i, en tot cas, l'idioma del país colonitzador ha caracteritzat les noves nacionalitats i ha establert unes relacions especials entre aquestes i amb la nació originària ("Hispanidad", món anglo-saxó, etc.).

Història: Per a la conservació com a tal d'una comunitat, cal que aquesta tingui un desenvolupament històric uniforme en línies generals, (d'altra manera el procés històric crearia noves diferenciacions), i al mateix temps diferent, com a tal procés, de

les altres col·lectivitats. És a dir, cal que hi hagi un procés històric identificable com a procés d'una comunitat determinada.

Evidentment que pot haver esdeveniments històrics que afecten a diverses col·lectivitats nacionals, i a d'altres que afecten únicament una part de la nació, o l'afecten amb intensitat diversa. Però el conjunt (és a dir, en línies generals, els cicles econòmics, els períodes polítics, els moviments socials i culturals, etc.) ha de constituir un procés únic i diferenciador. En aquest aspecte és molt important la coincidència, sempre en línies generals, en el que podria, anomenar períodes "ascendents" i "descendents", o de "plenitud" i "decadència" en tots els aspectes: polític, econòmic, cultural, etc.

Consciència nacional: Els factors o elements analitzats de l'apreciació individual. La consciència nacional, per contra, és un element subjectiu. Així com els factors objectius només poden ser modificats a través de llargs períodes de temps i d'una transformació radical de la mateixa col·lectivitat, la consciència nacional, pel seu caràcter subjectiu, és molt més sensible a les influències externes. Cal, però, fer una distinció fonamental entre:

consciència explícita: o, podríem dir "consciència conscient" és a dir, la idea clara de formar part d'una nació idèntica i diferent a les altres: aquest tipus de consciència pot ser anul·lat (i igualment recuperat) per mig de l'educació en tots els seus aspectes; es poden difondre determinades idees i condicionar determinades reaccions "patriòtiques" amb la mateixa facilitat que es poden eliminar, si hom posseeix els mitjans necessaris; i

consciència implícita o "consciència inconscient", que es manifesta en una sèrie de reaccions i actituds, freqüentment negatives, davant la gent d'una altra nacionalitat, o fins i tot davant la pròpia (com és el complex d'inferioritat o la depressió col·lectiva); aquestes reaccions també poden ser de tipus positiu, encara que amb freqüència desviades cap a formes d'apegament primari a la terra, la llengua, les tradicions, el folklore, etc. Es clar que mentre la consciència nacional no passi d'aquest estadi, i sobretot mentre hi hagi al mateix temps una consciència nacional fictícia i imposada, han de produir-se deficiències fonamentals en la integració de l'individu a la comunitat i en la seva participació en la vida col·lectiva.

Finalment cal observar que cap d'aquests elements, aïlladament i per separat pot determinar l'existència d'una nacionalitat diferenciada. Cal el conjunt dels elements que hem assenyalat (amb la salvetat observada respecte a la "consciència explícita") per la constitució d'una nació).

Per altra banda és evident que les nacions no són cossos immòbils i estàtics: tenen la seva vida, el seu desenvolupament, i poden tenir la seva mort. En principi, caldria la desaparició de tots els elements constitutius de la nacionalitat per a causar la seva mort. La desaparició d'un sol d'aquests elements no implica necessàriament la destrucció de la nació, si no és que porta a la llarga a la desaparició de la resta dels elements constitutius d'aquesta. Es pot perdre la comunitat de territori i població (cas jueu), o l'idioma (cas d'Irlanda), sense que desapareixi la nació;

una nació pot trobar-se durant un període més o manys llarg lligada històricament a altra (Grècia, a Turquia, Galícia, Euzkadi i Països Catalans a Castella) sense deixar d'existir; els membres, o una gran part de membres, d'una nació poden perdre la consciència nacional "explícita" sense que desapareixi la nació. Ara bé, si desapareixen tots aquests factors, i, sobretot, si desapareix completa -ment la comunitat cultural bàsica (formes de vida, d'expressió, de relacions, mentalitat, etc.) i la consciència nacional "implícita", aleshores es pot considerar desapareguda definitivament la nació.

La alienació nacional

El problema apareix quan una nació es troba inclosa políticament (i, en conseqüència econòmicament i culturalment) dins un altra més gran, en relació de nació majoritària a nació minoritària. Si hi ha igualtat de drets i situació en les relacions d'una nació a l'altra, en teoria i en la pràctica, no és el problema que considerem: evidentment dues o més nacions poden coexistir dintre una estructura de confederació autèntica, sense que es produeixi l'opressió política, econòmica i cultural de l'una per l'altra. El problema apareix quan es produeix aquesta situació de domini i opressió. Més greu encara quan la nació dominant nega fins i tot la condició de la nació a la dominada i fa de tot per fer-la desaparèixer com a tal nació.

L'alienació es produeix aleshores en totes les seves formes:

Alienació cultural, ideològica i psicològica: La condició del minoritari és essencialment la d'una divisió interior: entre els valors i la forma de ser de la pròpia comunitat i els de la comunitat dominant. L'individu té necessitat absoluta d'integrar-se en una comunitat; de formar part i sentir-se formar part d'una comunitat; ara bé, la comunitat "oficial" la comunitat a la qual s'oblige a l'individu minoritari a formar part, nega per si mateixa la comunitat a la qual aquest individu pertany naturalment. L'individu ha de triar: o s'identifica amb l'una o amb l'altra. I si no té els mitjans elementals o concrets, de fer aquesta tria, persisteix en ell la situació d'alienació: pel mateix fet de voler integrar-se en la comunitat. Pel mateix moviment essencial dirigit a participar en la vida de la societat, es troba negat com a membre de la comunitat, com a membre de la pròpia comunitat: quan vol identificar-se amb la comunitat, aquesta se li presenta com estranya, li proposa uns valors que no són els seus i que neguen els seus, se li presenta com una comunitat que no és la seva i que nega la seva. L'individu es troba obligat a acceptar com a pròpia la mateixa comunitat que el nega com a ser comunitari, com a ser social. Es troba obligat a acceptar com a valors comunitaris propis els valors estranys, com a cultura pròpia la cultura estranya, com a història pròpia, la història estranya, com a forma de vida i mentalitat pròpia la missió col·lectiva estranya, etc.; ben entès que l'acceptació de tots aquests factors d'integració en la comunitat estranya equival a una negació dels mateixos factors d'integració en la comunitat pròpia, en la qual l'individu, malgrat tot, continua inscrit. En aquesta situació, la pressió d'integració realitzada per la comunitat majoritària o dominant sobre els individus de la comunitat minoritària, porta a aquests a considerar com a necessària la negació de la pròpia comunitat (com a tal comunitat diferenciada) en benefici de

l'existència d'una comunitat major, que en realitat no és altra cosa que la nació dominant que absorbeix a la dominada. La suposada "unitat en la diversitat" que s'imposa com a ideologia als individus de la nació dominada no és altra cosa en realitat que una unitat en l'absorció, una unitat en la negació de la nació dominada, una identificació en els valors de la nació dominant: una forma perfecta d'imperialisme, més radical i més profunda que l'imperialisme que reconeix la situació colonial de les nacions dominades. Es tracta d'un imperialisme total, perquè intenta arribar, i arriba, a la dominació dels individus, a la dominació de les intel·ligències i les voluntats.

Aquest problema no és una especulació teòrica: el problema, el trobem cada dia, en la inadaptació de la nostra gent; en el confusionisme de les idees i dels valors; en la situació constant de no ser "ni carn ni peix"; en la incapacitat d'integrar-se socialment, efectivament, i activament, en la comunitat pròpia o en l'estranya; en els socs constants, en les contradiccions reals, conscients o inconscients, entre uns valors i altres, una cultura i altra, una adhesió i altra; en les humiliacions acceptades i en les reaccions violentes; etc etc. Cal només obrir els ulls i mirar.

Alienació social i política: En una situació de dominació d'una nació sobre l'altra, l'acceptació d'aquesta situació és l'acceptació de l'ordre polític establert. I en una societat capitalista, l'ordre polític establert és el resultat del domini de la classe posseïdora.

I si l'ordre polític correspon als interessos de les classes dominants, aquestes s'hi troben còmodes: l'accepten. Es per això que l'assimilació de la nació dominada per la dominant sempre comença per les classes privilegiades: aquestes tendeixen a identificar-se amb allò que representa l'ordre polític que les defensa i protegeix, i a identificar-se també, per tant, amb les classes dominants de la nació encarnada en aquest ordre polític. La tendència de les classes privilegiades a la seva identificació amb les classes equivalents de la nació dominadora i amb l'ordre polític que els representa a tots, és molt superior a la seva tendència a identificar-se amb la pròpia col·lectivitat, la qual cosa significaria identificar-se amb el propi poble i enfrontar-se amb l'ordre polític que respon als seus interessos de classes. Per tant la burgesia de la nació dominada és el primer instrument d'opressió nacional en mans de la nació dominadora.

Es produeix aleshores en el poble una doble alienació social i nacional. Les classes dominades per la burgesia pateixen una doble pressió: l'opressió de la burgesia com a classe explotadora i com a representant de la nació dominadora.

I la tendència a identificar-se i acceptar els valors de la burgesia és una doble negació: autonegació social, acceptant els valors de la classe opressora i autonegació nacional, acceptant els valors de la nació opressora, representats per la burgesia.

Es produeix també un doble allunyament i estranyament de l'Estat: l'Estat com a ordre polític que representa els interessos i els valors de la nació dominant. L'Estat impositat per la nació dominadora és doblement estrany, doblement opressor del poble de la nació dominada. D'on la impossibilitat d'una participació efectiva

i positiva del poble d'aquesta en la vida política i el sentiment de l'Estat com una cosa llunyana, vaga i opressora, de la qual cal evadir-se i inhibir-se com d'un enemic; d'on es deriva també la inhibició de tota vida política activa i positiva, de tota participació responsable en els problemes de la comunitat (la solució dels quals està en mans d'un Estat que té essencialment interès en què no es solucionin, ni tan sols es plantegin), de la vida col·lectiva en definitiva.

Alienació econòmica: L'alienació econòmica és, bàsicament, la desposseïció dels productes del propi treball. En la nació dominada aquesta situació es dona també doblement: a escala individual i de classe, i a escala col·lectiva i de nació. La burgesia explotadora, tant si pertany a la nació dominadora com a la dominada, posa en primer terme els seus interessos econòmics de classes: constitueix un sol cos que utilitza el capital (produït pel treball del poble) de la manera i en lloc que més convé als seus interessos i no als del mateix poble que ha produït el capital. L'evasió de capitals és la demostració més evident de la manca de sentiments patriòtics, en la burgesia. En un Estat nacional, aquest controla o pot controlar (per tal d'evitar perjudicis majors) la fuga de capitals fora del país; però en una nació dominada, no hi ha aquest control, (en el millor dels casos) si no és que es produeixi una explotació pura i simple per part de la nació dominadora. És evident que això no té res a veure amb la cooperació o l'ajuda mútua entre uns pobles i altres: seria infantil pretendre que la burgesia capitalista del país dominant inverteix el seu capital fora d'aquest per amor filantròpic al poble d'un altre país. Només quan un poble desenvolupa harmònicament les seves forces productives, segons les seves capacitats de desenvolupament col·lectiu, pot col·laborar amb els altres pobles (no amb la burgesia capitalista dels altres països, i segons els interessos d'aquesta) d'una manera organitzada i efectiva.

De fet, aquest sentiment de frustració econòmica, de ser explotat pels "altres" que els "altres" s'aprofiten del propi esforç, es dona en tot país dominat, fins i tot quan aquest està més desenvolupat econòmicament que el dominador (la qual cosa, d'entre altres, significa que la dominació econòmica no ha aprofitat al poble del país dominador, sinó a les seves classes privilegiades).

(Nota: L'etapa burgesa del nacionalisme català, no contradia en absolut les observacions anteriors: a finals del segle XIX, època en què aquest es manifesta (i encara com a regionalisme), la burgesia industrial catalana havia de lluitar per força contra les forces aristocràtiques i feudals que encara dominaven l'Estat espanyol. Quan la burgesia és una força ascendent, positiva encara en el procés històric, el seu primer enemic és l'aristocràcia feudal, que encara l'impideix de dominar l'Estat. Aquesta mateixa burgesia catalana no dubtà més tard d'aliar-se amb la burgesia centralista espanyola contra els interessos del seu propi país).

Socialisme i problema nacional

Realitat del problema nacional: És molt freqüent de sentir a dir que el problema nacional, o dit de vegades d'una manera despectiva "el nacionalisme", és una qüestió passada a la història.

Cal remarcar que els moviments d'emancipació nacional, la lluita contra el colonialisme i totes les formes d'imperialisme, constitueixen la darrera i més important manifestació de l'actualitat i transcendència del problema; i són un dels factors essencials de la història contemporània.

El negar l'existència, o la importància del problema nacional, és freqüentment, conscientment o no, la justificació disimulada d'un nacionalisme imperialista determinat: això és evident al nostre país.

Cal de tota manera distingir entre dos conceptes de "nacionalisme": hi ha el nacionalisme xovinista, que absolutitza la nació i els valors de la pròpia nació, i adopta generalment una postura imperialista, dominadora, respecte a d'altres nacions a les quals no reconeix el dret d'ésser tals i es concreta freqüentment en una mentalitat i una política de tipus feixista; i el "nacionalisme" del poble que sols pretén viure "lliure i en pau", de la comunitat que defensa el dret a l'existència com a tal comunitat en igualtat de drets i en col.laboració amb els altres pobles: es tracta de dues situacions i de dues idees radicalment i absolutament diferents i oposades; sols la paraula pot originar confusions.

Ja hem deixat clar, per altra banda, que la situació de "normalitat nacional" és a dir, de no estar sotmés a una altra nació, és fonamental per al desenvolupament normal de la vida social, cultural, política i individual, i que la burgesia, com a classe social, no té cap interès, sinó més aviat el contrari, en la lluita contra l'imperialisme.

LAS REALIDADES NACIONALES - 1966

(una aproximación obrera y popular)

La nacionalidad es un grupo humano relativamente particularizado por una secuencia de experiencias históricas, por una peculiar forma genérica de afrontar los problemas propios de la sociabilidad humana a través de unos vehículos de comunicación y expresión. La nacionalidad describe una línea imprecisa y desigual a lo largo de la historia. Esta es la consecuencia de los condicionamientos fundamentales que pesan sobre su vida. La nación es una creación de los hombres condicionada y abierta a la libertad a un mismo tiempo.

La inserción en la historia de la problemática nacional no ha encontrado siempre explicaciones científicamente satisfactorias. En Euzkadi; donde lo nacional es el polo de atracción de gran parte de las excursiones teóricas y propagandísticas se hace urgentemente necesaria una elemental aclaración de ciertos enigmas que, como objeto sacralizado por la burguesía envuelven al fenómeno nacional.

El presente escrito responde más a una necesidad de divulgar los resultados ya obtenidos que de profundizar en las incógnitas que todavía quedan en pie.

En todo momento se ha tratado de mantener una estricta perspectiva obrera, revisando los caminos trillados por la mitología burguesa. La nación no se descubrirá, pues, ni como una persona moral sobrehumana, ni como un símbolo ideal extra histórico, sino como un fenómeno humano e histórico-social móvil y complejo pero comprensible por la razón.

Una advertencia de método: al estudiar el movimiento nacional vasco nos situaremos generalmente donde se desarrolla históricamente, donde la problemática vasca se presenta hoy de un modo suficientemente coherente como para que la labor de abstracción teórica se pueda llevar a cabo. Tras esta explicación, a nadie debe extrañar que nos centremos en la parte del Pueblo Vasco que vive en el Estado Español y que protagoniza la lucha de liberación nacional. Ello no supone en modo alguno, un olvido hacia los vascos del Estado francés, ni hacia los intentos, todavía incipientes, de desarrollar allí una política vasca popular.

I

¿QUE ES EL NACIONALISMO?

El nacionalismo es, en sentido amplio, un movimiento histórico-social orientado a la realización de una organización socio-política independiente sobre la base de una nacionalidad.

II

¿COMO SE DEFINE LA NACION?

La comunidad de raza, de lengua, el compartir un mismo territorio, el haber sufrido en común unas determinadas experiencias históricas, el vivir en un mismo Estado, etc., son factores que aparecen, unos y otros, en la configuración de toda nacionalidad, en la creación de una conciencia nacional.

Estos elementos rara vez se presentan juntos en las distintas naciones: algunas tienen una composición multiracial, otras están formadas por grupos raciales comunes a varias naciones; unas hablan una lengua; otras hablan varias diferentes; ciertas lenguas han llegado a ser internacionales; unas naciones constituyen un Estado, otras no.

Pero en toda nación existen dos constantes: una: el dato objetivo histórico (a veces étnico), y otra: el elemento consciente, que es la conciencia de la nacionalidad.

III

¿SON IGUALES TODOS LOS NACIONALISMOS?

En función de la trayectoria que los movimientos nacionales describen en la historia podemos distinguir dos grupos de nacionalismos bien diferenciados:

- a) nacionalismos burgueses: dentro de los cuales incluimos al nacionalismo burgués expansivo y opresor, al nacionalismo burgués defensivo y al social chovinismo.
- b) nacionalismos populares: pertenecen a este grupo todos aquellos nacionalismos en los que la construcción de la nación se presenta como una obra popular. Aunque todos cumplen unas mismas condiciones, se puede decir que cada uno de ellos adquiere unos matices muy distintos.

A continuación examinaremos las características de unos y otros.

IV

¿CUAL ES EL ORIGEN DEL NACIONALISMO BURGUES?

En la parte del mundo en la que durante los siglos XVIII y XIX se asistió a la victoria definitiva del capitalismo sobre el feudalismo, se produjeron unos potentes movimientos nacionales impulsados por la burguesía mercantil. El fundamento económico de estos movimientos es que la imposición de la producción mercantil exige la conquista del mercado interior por la burguesía. La formación del Estado-nación en el que las relaciones de cambio puedan desarrollarse de un modo libre y amplio, es una importante condición para el desarrollo de una de las primeras fases -la liberal- del proceso capitalista.

El nacionalismo democrata-burgués encontró una apoyatura perfecta en la monarquía absoluta que, superada la atomización socio-

política medieval, había realizado con cierto éxito la acumulación territorial, la delimitación geográfica y la centralización política que constituía una necesidad esencial para la expansión y madurez de las nuevas clases sociales y de las modernas relaciones de producción.

Señalado el fundamento económico y la apoyatura política inicial queda por consignar la base socio-cultural sobre la que se levantaría el nacionalismo burgués. Este basamento no ha sido el mismo en los diferentes países: en algunos la nación se definió como un sistema racional de ordenación de la vida socio-económica. En otros, fué desde el principio una componenda irracional que ocultaba al pueblo los verdaderos objetivos del nacionalismo burgués. En cualquier caso, el nacionalismo burgués, supo explotar al máximo desde la xenofobia (odio al extranjero) y el misoneísmo (temor a lo de fuera) -latentes en importantes capas de la población, hasta los factores étnicos (lengua, raza, ...) o histórico-políticos (experiencias históricas "nacionales", Estado absolutista común, ...) para construir una superestructura ideológica y cultural que acentuara y definiera con la máxima precisión las diferencias de una Nación con otra. Y, sobre todo, que sirviera de cauce y norma integradora de la sociedad capitalista, de suprema legalidad del Estado-Nación.

V

¿QUE ES EL SOCIAL-CHOVINISMO?

No suele ser raro que en algunos países, en particular en los de una mayor tradición colonial, aparezcan ciertos partidos políticos socialistas o comunistas que manifiesten un auténtico progresismo en los más diversos terrenos pero que en cuanto se refiere a la cuestión nacional compartan las ideas de la burguesía de su país. A este tipo de socialismo contradictorio y mistificado se le llama social-chovinismo.

Aunque, como hemos dicho, lo más frecuente es encontrar estas aberraciones en países de tradición imperialista, también las encontramos en ciertos países o naciones oprimidos cuando un movimiento socialista no presenta un programa obrero nacional y se limita a secundar a su burguesía nacional en la realización de un Estado-Nación burgués.

VI

¿QUE ES EL NACIONALISMO POPULAR?

Aunque en un principio el nacionalismo se presenta como una realización popular en la que todo el pueblo es sujeto y objeto, las clases populares pronto comprueban que la sociedad sigue siendo una sociedad de clases en la que la opresión y explotación no sólo no desaparecen sino que adquieren unas dimensiones nunca antes conocidas. El nacionalismo es usado como instrumento adornecedor de las fuerzas revolucionarias al servicio de las capas privilegiadas de la nación, de la burguesía nacional.

Ante esta realidad reaccionan algunos revolucionarios llamando al pueblo a la superación de la idea nacional. Estos mismos revolucionarios comprueban que la conciencia nacional no es ya atribución

de una sola clase. Se estrella su internacionalismo utópico contra las realidades nacionales. Mientras este internacionalismo irrealista (mejor sería llamarlo supranacionalismo) va comprobando su inoperancia, se comienza a dibujar -en el Tercer Mundo y fuera de él- nuevos movimientos populares revolucionarios en los que la conciencia nacional- no es un estorbo sino un motor. Los nuevos movimientos demuestran que la edificación de una sociedad de trabajadores no se logrará por encima de la realidad nacional sino a través de ella. El nacionalismo popular, al mismo tiempo, se formula con precisión: la lucha de clases es -particularmente en toda nación específicamente oprimida- una lucha de liberación nacional-popular, para ser realmente, ha de ser una revolución de estructuras.

La nación se define bajo esta perspectiva como una construcción histórico consciente y voluntaria de las clases populares nacionales.

VII

¿EXISTEN DIFERENCIAS FUNDAMENTALES ENTRE EL SOCIALISMO Y EL NACIONALISMO POPULAR?

Allá donde la vida nacional se ha manifestado de un modo más intenso, mayormente donde se ha sufrido una opresión nacional más fuerte, la lucha popular se presenta principalmente bajo la forma de un nacionalismo revolucionario.

Esto no quiere decir que en algunos lugares se pueda hablar de nacionalismo popular y en otros "simplemente" de socialismo, la Revolución socialista, no puede ser sino un modo concreto de construir la nación y la conformación socialista de la humanidad no podrá ser otra cosa que una realización internacional.

VIII

¿DESAPRECERAN LAS NACIONES CUANDO EL SOCIALISMO SEA UNA REALIDAD MUNDIAL?

Siempre resulta aventurado predecir el futuro. Sin embargo esta pregunta se escucha con cierta frecuencia; debe ser contestada.

Si por nación se entiende una realidad humana, una construcción popular que se hace día a día podemos asegurar que la fisonomía de las naciones actuales ha de cambiar notablemente al correr de los años. No es difícil preverlo.

No es ósto sin embargo lo que se pregunta en esta ocasión; -la cuestión suele venir planteada en los siguientes términos: ¿se convertirá la humanidad en una especie de super-Estado uniforme y centralizado?

La respuesta en este caso debe ser enunciada con claridad para acabar con ciertos miedos irracionales: el tal proyecto de una Humanidad uniformizada y centralizada no es sólo utópico sino anti-socialista; es más: solamente el socialismo puede garantizar la libertad de las naciones, la independencia de las naciones pequeñas frente a las grandes, de las menos desarrolladas ante las más desarrolladas. El socialismo, en definitiva, no es una fórmula política;

es un movimiento de la humanidad en lucha por superar las alienaciones que hoy esclavizan, es un movimiento dirigido a la edificación de una humanidad reconciliada consigo misma, y en esa humanidad, la perfecta integración de las diferentes nacionalidades en la tarea común es un capítulo esencial.

IX

¿QUE ES EL INTERNACIONALISMO OBRERO Y POPULAR?

Es el movimiento revolucionario de cooperación entre los nacionalismos populares en la lucha contra el imperialismo y en la construcción del socialismo.

El internacionalismo popular se fundamenta en tres postulados fundamentales:

- a) El socialismo ha de luchar por la instauración de una igualdad real entre las naciones. Las relaciones entre los movimientos revolucionarios nacionales han de estar presididas por un riguroso orden de igualdad.
- b) La independencia de cada nación es un objetivo primordial del movimiento socialista universal. Hay que luchar por la aplicación de la autodeterminación, imponiendo no ya el derecho sino la autodeterminación de hecho.
- c) Los movimientos obreros y populares de las diferentes naciones deben colaborar estrechamente impulsando una real solidaridad popular y buscando continuamente nuevos cauces de acción conjunta ante los enemigos comunes.

La rigurosa aplicación de estos principios permitirá hacer del internacionalismo popular una auténtica realidad histórica.

X

¿QUE ES LA AUTODETERMINACION?

La autodeterminación es la elección que los miembros de una nacionalidad hacen sobre el futuro de su vida política en el plano internacional.

Existe una tendencia burguesa que consiste en entender la autodeterminación como la formalización concreta que en ocasiones reviste; esto es: como el plebiscito o consulta popular en la que por medio de un voto el pueblo manifiesta su voluntad.

Esta concepción de la autodeterminación no es más que una caricatura. Equivale a confundir democracia con sufragio universal.

En primer lugar hay que señalar que la autodeterminación pensada como un dilema burgués (es decir: salir de un Estado burgués para hacer otro Estado burgués) no ofrece una alternativa popular. Esa "autodeterminación" no puede ser considerada como nacional, es, en todo caso la autodeterminación de una clase -la burguesía- aunque las clase populares, a falta de otra cosa, emitan también su voto.

Segundo: aún en el caso -bien hipotético, por cierto- de que los dos términos representaran con exactitud los más vivos antagonismos sociales (uno, el colonialismo o el centralismo burgués opresor, y otro, el nacionalismo popular), la autodeterminación -para ser tal- habría de ser algo más. Habría de ser un modo de organización de la vida social. Habría de coincidir con el autogobierno mismo. Porque autodeterminación desde un punto de vista popular, significa algo más que elegir una bandera o una capital; significa que un pueblo, que un conjunto orgánico y coherente de hombres, se apropia de sí mismo dominando las condiciones de su existencia. Y eso comporta la necesidad, no de emitir un voto en una urna, sino de hacer una revolución permanente.

XI

¿QUE ES EL FEDERALISMO?

Es un sistema político en el que varios Estados independientes ceden una parte de su soberanía en provecho de una autoridad superior que posee unas determinadas atribuciones de orden interno y que constituye una unidad internacional distinta, superpuesta a los Estados miembros y a la que pertenece exclusivamente la representación y soberanía externa.

XII

¿QUE ES UNA CONFEDERACION?

Es una unión de Estados soberanos cuya cabeza cumple una labor de coordinación, sin auténtico poder de decisión. En una Confederación la autoridad permanece íntegramente en manos de cada Estado confederado. Las decisiones de la Confederación han de ser adoptadas por unanimidad.

XIII

¿DE DONDE PROCEDE Y CUALES SON LAS CARACTERISTICAS DEL NACIONALISMO BURGUES CENTRALISTA ESPAÑOL?

El nacionalismo burgués centralista español que prestó su base ideológica al fascismo en la guerra del 36 y que ha alimentado el irracionalismo nazi de estos últimos años en el Estado español tiene sus orígenes en la peculiar historia peninsular de los tiempos actuales.

El retraso en la formación de la burguesía peninsular y la heterogeneidad de los pueblos peninsulares así como de sus desarrollos socio-económicos correspondientes han hecho imposible una revolución burguesa y, en consecuencia, han sustraído la posibilidad de elaborar una explicación burguesa racional que consagrara el Estado-nación español; que le impusiera en la historia moderna como una necesidad razonada de la burguesía.

Al mismo tiempo, las continuas crisis políticas y económicas, la no coagulación del fenómeno democrático-burgués como factor integrador (al no existir un equilibrio de clases que lo posibilitara), la creciente proletarización de la pequeña burguesía, la maduración de una ideología idealista que en lugar de aportar un análisis racional de la "decadencia del Imperio español" se entregó a una mitificación

dora melancolía, a una metódica consagración del irracionalismo anarcopoetizante, habrían de constituir la plataforma lógica para el desarrollo del fascismo, protagonizado primero por la pequeña burguesía, por el pequeño campesinado y por el integrismo católico (con las excepciones de Euzkadi y Cataluña, a pesar de la presencia del carlismo) y, finalmente, constituido en bandera de la oligarquía terrateniente y del capital financiero peninsular.

La nación del nazismo español, es una entidad mística apoyada sobre la glorificación del radiante pasado y la profetización de un esplendoroso futuro que parece reservado a la "nación elegida" por especial designio de los dioses. La nación es una realidad inmutable, que está por encima de los hombres y de la historia, que ignora y que supera la lucha de clases. La nación es algo trascendente, es una "unidad de destino en lo universal".

Este nazismo unido al retorcismo populista de la falange y, últimamente, a la mitología del desarrollo, ha fundamentado la demagogia del franquismo. Merced a ella y a los intereses que ha sabido crear y mantener, el "régimen" ha conservado una base sociológica que ha actuado a modo de quintacolumnista en las filas populares.

Antes de concluir este apartado hemos de referirnos a un hecho que no puede escapárse nos si tratamos de comprender el nacionalismo español como algo vivo y cambiante (a pesar de sus celosos guardianes). Deberemos considerar entonces que las condiciones que originaron el nazismo español van desapareciendo con la consolidación de una nueva fase del proceso capitalista hispano que es la del capitalismo de Estado. La formación de una poderosa y cada día más coherente oligarquía monopolista y la proletarianización progresiva del subproletariado y del pequeño campesinado español configuran un apreciable cambio de la relación de fuerzas que, si bien, no viene a hacer innecesario un rígido centralismo, sí puede permitir jubilar al irracional nacionalismo para sustituirlo por un centralismo racional neocapitalista con pretensiones de integrador y que, incluso, se atreva a "regular" los problemas nacionales mediante cualquier fórmula autonomista, regionalista o simplemente, descentralizadora.

XIV

¿COMO NACE EL NACIONALISMO BURGUES AUTONOMISTA VASCO?

Al comienzo del último cuarto del siglo XIX, consumada la derrota de los carlistas (regionalistas) a manos de los liberales (centralistas) coinciden dos fenómenos de gran importancia para la vida del Pueblo Vasco. Por un lado la afirmación del centralismo españolista con la consiguiente pérdida de libertades regionales (recordemos que todavía no se hablaba de nación vasca) y la acentuación de la asimilación de lo vasco por lo castellano, por otro lado, el despegue de la revolución industrial en Vizcaya y Guipúzcoa.

A los pocos años, la burguesía vasca ha pasado de ser mercantil, liberal y, generalmente, centralista (en oposición al caciquismo rural carlista y regionalista) a ser industrial, proliferando la pequeña y mediana empresa. Al no producirse una evolución semejante en el resto del Estado español, el centralismo se convierte en un freno que impide el normal desarrollo de las zonas más avanzadas.

La reivindicación autonómica se presenta pues como una actitud defensiva. Esta reivindicación logra cristalizar en una poderosa alianza de clases que pocos años antes se habían enfrentado: las burguesías industrial y mercantil (esta segunda ya subordinada a la primera) se unen al pequeño campesinado. La Iglesia desempeña el papel de catalizador.

XV

¿CUAL ES LA IDEOLOGIA DEL NACIONALISMO BURGUES AUTONOMISTA VASCO?

La colaboración de clases se funde en los viejos mitos notores del carlismo, un poco reformados. Al "Dios, Patria, Rey y fueros" del tradicionalismo, sustituye el "Jaungoikoa eta Legezaharra" (literalmente: Dios y Ley vieja; por extensión: Religión y tradición).

Sabino Arana, el fundador del nacionalismo conservador vasco, se limita a quitar la palabra rey y a cambiar el principio foral por el principio de las nacionalidades: define a Euskal-Herria (él inventó el nombre "Euzkadi" que posteriormente ha sido popularmente aceptado) como nación y reclama un estado nacional vasco.

La nación vasca en el concepto nacionalista burgués se define en relación al pasado y a la étnia. En sus primeros tiempos son frecuentes las explosiones de racismo vinculadas al fenómeno de la inmigración. Se sacraliza la raza vasca, se exalta el euskera. El Pueblo Vasco es una nación distinta por lo tanto tiene unos derechos nacionales. Este argumento se mezcla con otro menos legalista y más eficaz: "España es un peso muerto, librémonos de ella y seremos prósperos". "España es nuestro enemigo".

Esta ideología, asentada en la opresión nacional (cuyas constantes principales fueron y son el centralismo madrileño, a menudo tiránico, el carácter de "fuerzas de ocupación" del aparato del Estado español, y la opresión lingüística) consiguió agrupar a las más dinámicas fuerzas vascas en torno a la burguesía nacional vasca.

XVI

¿COMO SURGE EL NACIONALISMO POPULAR VASCO?

El nacionalismo burgués vasco supo recoger en cierto grado las aspiraciones populares al autogobierno del Pueblo Vasco. Asimismo, la agresión fascista de 1936 trasladó la problemática nacional a un terreno eminentemente práctico. Aquellos sectores del Pueblo Vasco que quedaron inmediatamente dominados se unieron a un lado de las trincheras. Las características específicas de la guerra hicieron que tuviera un indudable tono de guerra nacional-popular, de defensa de la "democracia vasca frente a la invasión fascista".

La pérdida de la guerra consiguió afianzar más esa "unidad nacional" ante los vencedores. De este modo la posibilidad, ya mínima en la anteguerra, de relacionar la situación nacional con la lucha de clases, se retrasó durante largos años. La específica complejidad del caso vasco (uno de los pocos casos históricos en los que la nación oprimida está notablemente más desarrollada que el

resto del Estado opresor) contribuyó al mismo tiempo a acrecentar el foso que separaba el conservadurismo vasco (teóricamente único representante de la nación vasca) del progresismo "españolista" (muy discutible progresismo, prolongación política de la izquierda española en Euzkadi que ignoraba lo específico del problema vasco).

Consecuencia de esta situación ha sido la división de la clase trabajadora de Euzkadi en dos facciones políticas: una de ellas abertzale (patriota), consciente de los problemas vascos, unida y dependiente de la burguesía nacionalista, víctima a menudo de los mitos nacionales-burgueses. La otra, "españolista" (o, simplemente, española). Alimentado por la fuerte inmigración y dirigida por los partidos obreros o socialistas españoles que durante mucho tiempo se resisten a considerar la posibilidad de un nacionalismo popular, al tiempo que utilizan los esquemas mentales de la burguesía española en todo cuanto se refiere al problema nacional.

Durante la postguerra, fundamentalmente a lo largo de la última década, se produce una significativa evolución de las estructuras que conseguirá hacer saltar el esquema: sabinianismo=vasco y socialismo=español.

Los burgueses vascos "vencidos" en el 37, pronto fueron recuperando sus posiciones mientras que la clase trabajadora soportaba sobre sus espaldas el peso de la "reconstrucción" del país durante estos años de "paz" franquista. Las huelgas del 56 enfrentaron a los obreros abertzales con los "jauntxos" nacionalistas (caiques). No fué sino el principio. En la vida cotidiana se rompió la "sagrada unión de los vascos". Nada más normal cuando unos son explotadores y los otros explotados. Los patronos invocaban a la unidad frente al fascismo y los obreros exigían una transformación de las estructuras.

Durante los últimos años, concluida la estabilización, la mística del desarrollo se ha vivido también en Euzkadi. La burguesía financiera, a medida que se afirma el Capitalismo de Estado se va haciendo más y más españolista, la pequeña y media burguesía nacional (y nacionalistas) van mostrando su impotencia para desarrollar una proposición política (para presentar un programa) independiente de la alta burguesía y capaz de movilizar a las capas populares. En otras palabras: ante el poder de los monopolios se comprueba que la democracia y la independencia del Pueblo Vasco no puede ser garantizada por ninguna burguesía nacionalista, porque tal independencia comporta una transformación radical de las estructuras (que es lo donde la tal burguesía no está dispuesta a pasar) y no una transformación en un sentido reaccionario (como sería la que algunos proponen al sugerir un programa de lucha antimonopolística en favor de la proliferación de la pequeña propiedad) sino la única transformación que, llegados al actual grado de concentración de la propiedad, supone un paso adelante: la transformación socialista de la sociedad vasca, la apropiación de los medios colectivos de producción, y cambio de los centros de decisión política, de los instrumentos sociales y culturales, que constituyen la nación, por parte de las clases populares vascas.

El nacionalismo popular vasco así entendido no se limita a presentar una teoría sobre el futuro de Euzkadi. No se limita a afirmar que Euzkadi sólo será libre cuando el Pueblo Vasco edifique una democracia socialista. El nacionalismo popular vasco se presenta

como un movimiento histórico actual que combate hoy (a partir de una síntesis teórica de lo nacional y lo social) por el autogobierno popular vasco, por la apropiación y socialización de la nación vasca.

El nacionalismo popular es el único nacionalismo real pues los demás "nacionalismos" al limitarse a reivindicar una independencia formal (sin cambio de estructuras) e, incluso, al no favorecer, u obstaculizar, la lucha de las clases trabajadoras está concolidando las posiciones de la burguesía financiera y del capitalismo español, está afianzando el centralismo españolista, está alejando el día de la liberación total de la nación en nombre de una pretendida liberación "política".

A partir de los datos históricos brevemente esbozados ha nacido el nacionalismo popular vasco. A través de las líneas generales que acabamos de exponer se desenvuelve con nueva pujanza cada día.

EXIGENCIES DEL FET "POBLE"

Jaume Nualart
 Qüestions de Vida Cristiana 31
 Ed. Estela - 1966

El nostre humanisme implica que les actituds que adoptem enfront de la problemàtica social, siguin inspirades per un sol i únic objectiu: la promoció humana. És per fidelitat a aquest objectiu primari que ens encarem amb l'individualisme desintegrador i masificador i treballem per unes estructures socials justes que possibilitin a l'home, a tots els homes sense distinció, de realitzar-se fins a la plenitud. Tota l'aventura humana és com una sageta llançada cap a la realització de la seva vocació comunitària, vocació que implica, alhora, el respecte a la llibertat dels homes i dels pobles, com a fonament i suport del procés de personalització i vitalització de cada home i de cada grup posats al servei dels altres.

D'aquesta vinculació persona-comunitat, reforçant-se dinàmicament en el temps, neix el nostre concepte del poble i la funció que li correspon com a col·lectivitat relligada per un estat de consciència de formar part d'un grup humà caracteritzat per uns trets comuns, els quals han estat forjats per l'esdevenir-se històric i planejats en el present en formes i conceptes de vida, diferenciats, al seu torn, d'altres grups humans relligats també per la mateixa vocació de poble. Aquesta vocació de poble no pot restar constreta a l'àrea geogràfica que els configura, sinó que, superant-la, han de cercar en l'exterior l'acompliment d'aquella vocació comunitària universal, sense la qual els pobles esdevenen eixores, abocats a l'individualisme col·lectiu que, indefectiblement, condueix a través d'un nacionalisme d'Estat a l'anorreament dels pobles -i per tant dels homes- per l'opressió en l'interior i la intolerància en l'exterior.

Es per aquest concepte de poble i de la seva inherent funció que, quan parlem d'integració de l'home al grup, del ciutadà al poble, no ho fem solament per salvaguardar la manera de ser col·lectiva d'aquest poble, sinó perquè només amb la inserció en el poble -en un poble concret- podrà l'home -l'home concret- accomplir la seva vocació, la seva pròpia promoció, desenvolupant-la alhora que la dels altres homes concrets dins el marc d'una comunitat de poble oberta i al servei de la comunitat humana universal.

Es evident que la inserció de l'home al poble pressuposa el compromís de treballar i lluitar per la consecució -dintre el marc d'aquest poble, encara que ultrapassant-lo- d'una autèntica comunitat, és a dir, d'una organització social que permeti la realització de tots els homes que la componen. Quan parlem del compromís i de la lluita, volem dir i se sobreentén que en el contingut de cada poble -de tots els pobles- hi ha gèrmens, persones i estructures que, tot i formar-ne part, s'oposen a la creació d'una autèntica comunitat. (En realitat, el termòmetre que assenyala el grau de vitalitat dels pobles és el seu context comunitari.) Això succeeix, naturalment, a tots els pobles, constituïts o no en Estats, qualsevol que sigui la zona geogràfica que ocupen i el temps en què viuen, si bé en diverses gradacions d'intensitat -el termòmetre marca més o menys graus-, perquè el camí de la perfectibilitat no és pas curt, sinó més aviat inaccessible en tota la seva plenitud.

Els anteriors raonaments ens conducixen a l'afirmació que allò que més ha de preocupar-nos en treballar per la integració dels homes al poble, és més l'home que no pas el poble, si bé cal dir immediatament que com més ben estructurat sigui aquest poble -mentalment i socialment-, més ajudarà l'home a realitzar-se. (Es per això que els dos fets són, en certa manera, inseparables, i, per això mateix, objecte de fàcils confusions. Quan parlem d'integració, se'ns presenta gairebé sempre, com a únic subjecte, la imatge de l'immigrant, l'home que ha abandonat el seu poble -on mancaven elements indispensables de promoció- per anar a buscar-los a d'altres indrets. I no oblidem que, si bé les causes econòmiques són les inspiradores fonamentals de l'èxode, n'hi ha d'altres, de complementàries, que hi pressionen, d'entre les quals cal esmentar les derivades de la pressió anticomunitària dels països d'emigració. Sense oblidar que, en la realització de l'home, els factors econòmics són de primer ordre).

Però no és pas només l'immigrant qui ha d'integrar-se a la nova societat acollidora. També ha de fer-ho l'autòcton. Si bé aquest ho fa en unes condicions molt més avantatjoses: ho fa a partir de la seva naixença, gradualment i utilitzant diversos mitjans. La família -on se sintetitzen les formes col·lectives particularitzades- és el primer vehicle que utilitza el ciutadà per a assimilar aquells mecanismes mentals i socials. L'escola després, el veïnat, els amics, les institucions, el clima cultural, el van configurant de mica en mica a imatge i semblança dels altres components del grup, integrant-lo en una paraula, si bé aquesta integració no es dona en el mateix grau i intensitat, ja que això depèn de les circumstàncies externes en què, dintre el mateix poble, es desenvolupa el seu viure. En aquest aspecte podem dir que hi ha disparitat fonamental entre un cap d'indústria i un obrer camperol, però ambdós tindran consciència de pertànyer al mateix poble, encara que la lluita de classes els enfronti per defensar els punts de vista particulars. Una vegada més cal remarcar que, com més vincles comunitaris hi haurà, més vitalitzat serà el poble. I no cal pas afegir que aquesta comunitat serà més real, com més igualtat, llibertat i fraternitat real hi haurà.

L'immigrant, en canvi, ha de vèncer moltes més dificultats per integrar-se al seu nou poble. Aquestes dificultats estan en relació directa amb les diferències culturals i estructures mentals que posseeixen els dos elements: l'autòcton i l'immigrant. I també, naturalment, amb la capacitat integradora del país d'acollida, en la qual, torno a insistir-hi, cal situar el grau de desenvolupament comunitari d'aquest país.

Es innegable que aquestes dificultats poden retardar la integració, però l'interès comú -el dels uns i dels altres- aconsella la fusió en el nosaltres. Em sembla que, en aquesta qüestió no hi ha pas discrepàncies. Un home no integrat és un ésser desarrolat, individualitzat, massificat. Gairebé sempre manifesta la seva inadaptació en actituds negatives, en ocasions perfectament lícites, encara que es posin al marge de la llei. El gambirot n'és la seva manifestació més genuïna. Aquesta inadaptació pot prendre actituds col·lectives negatives -és la cosa més versabllant- o positives, és el camí més difícil. (I aquí hi ha, precisament, el gran perill en el dualisme o pluralisme comunitari, una de les manifestacions del qual es pot materialitzar en un inconformisme col·lectiu de les masses

immigrades, que constitueixen el subproletariat i la majoria del proletariat. El perill no està en l'inconformisme -lícit i lògic, donada la situació- sinó en l'orientació activa que prengui. I això en dos aspectes: el d'ignorar o deixar al marge el fet poble i àdhuc d'enfrontar-s'hi i, per altra part o mancomunadament, el de crear un estat boirós de subverció motinesca sense objectius creadors o renovadors. En un i altre cas, tots -uns i altres i la fallida fusió en el nosaltres- en sortiríem perjudicats. Al nostre país en tenim una trista experiència en el lerrouxisme de principis de segle, que n'és exponent i alhora advertència.

Hem parlat també de la gran esperança, de les migracions massives. Només n'hi podrà haver d'esperança, si en el poble d'acollida hi ha la capacitat suficient -i la intel·ligència necessària- per a posar en línia constructiva els valors positius de l'immigrant. No cal pas dir que l'empresa és difícil, però l'objectiu s'ho val.

Cal, primerament, insistir en els valors positius de l'immigrant, del qui ve a treballar, no del qui ve a cobrar. Aquests valors positius neixen, precisament de la seva condició de treballador. (Sense caure en el cofoisme de considerar bons els treballadors pel sol fet de ser-ho, cal convenir que, comparativament, hi ha més generositat i sentit solidari.) Deixem al marge d'aquestes consideracions altres tipus d'immigrants que no cal tampoc menysprear, però que constitueixen forta minoria.

En segon lloc -i no pas deslligat del primer- cal considerar que a l'autòcton, i precisament per la manera com s'integra en la societat que l'envolta, se li fa més difícil de destriar el boll de la palla i prendre, per consegüent, posicions clares i concretes enfront de formes i estructures anticomunitàries que dificulten, precisament, allò que ell vol aconseguir. (Quan supera aquest handicap, la seva acció esdevé molt més constructiva.) En l'immigrant, la seva incorporació a la societat -a la seva nova societat que, sense ell saber-ho, posseeix els elements constitutius d'un poble- es fa en edat i condicions que li permeten raonar i actuar amb major llibertat interior. (D'aquí prové també el perill.) L'esperança, la gran esperança, depèn de la seva incorporació. Aquesta incorporació, aquesta integració, pot esdevenir altament constructiva en contraposició a les diverses formes de lerrouxisme que podria prendre una actitud insolidària amb el poble. Volem dir que la massa d'immigrants tant pot ser explotada en contra d'ells mateixos -desfent els homes i el poble que pot ajudar a configurar-los- com constituir element bàsic per al redreçament comunitari vertebrador del poble. Tot depèn, en definitiva, de l'actitud col·lectiva del poble d'acollida i del fet que aquest poble es manifesti col·lectivament solidari, no pas únicament amb els nou vinguts, sinó amb tots i tothom, amb sinceritat i autenticitat, fent joc net, fent que el seu sentit del treball, la seva noció de justícia i el seu amor a la llibertat, prenguin formes concretes i no pas, simplement, literàries, incorporant-hi els seus valors culturals a fi que les institucions i organitzacions de tot ordre siguin inspirades en l'assoliment d'una autèntica comunitat on es puguin trobar assimilats els autòctons i els nou vinguts, sense discriminacions, en un caminar junts i units per aspiracions comunes.

La integració, no la realitzen uns ésser innominats, i no ho fan a una idea o a unes ideologies, per correctes i sublimes que aquestes siguin. Han de realitzar-la uns homes concrets, i a unes reali-

tats viscudes. Uns homes concrets que viuen en unes determinades condicions i circumstàncies, en un moment històric determinat i no vent-se per unes aspiracions poc formulades, però ben definides: accés a unes millors condicions de vida, a majors responsabilitats, a la cultura; si el poble d'acollida no els facilita aquesta integració i perd el temps fent volcar coloms, queda en peu aquella pregunta tan confusa: a què s'han d'integrar?

I la resposta és ben senzilla: al poble que els acull. Al poble ben definit, amb la cultura que li és pròpia, amb la llengua amb què expressa el seu pensament. És a aquest poble que ha d'integrar-se l'immigrant -i, això, aquí com a tot arreu del món-, sempre, però, que aquest poble, conscient de la seva funció vertebradora, anteposi els interessos de l'home concret als del grup, casta o raça: sempre que el poble es posi al servei de l'home, ben conscient que, perquè això sigui possible, cal, en primer terme, que el poble existeixi, que pugui i es faci visible en totes les activitats de la col·lectivitat.

Per a acabar, em sembla necessari observar que, malgrat l'extraordinària importància dels factors socials, polítics i econòmics esmentats anteriorment que juguen i es conjuguen en aquest difícil entrellat de relacions humanes, orientades a la consecució de la comunitat-poble, hi ha altres factors més difícils d'expressar, però no menys reals i decisius. Pots ser sintetitzats aquests elements condjuvants aquest text, extret, precisament, d'un article de Qüestions de vida cristiana: "Els homes no s'ajunten fermament, íntimament, quan se saben iguals, sinó quan se senten germans". Evidentment, que una cosa no exclou pas l'altra; més aviat es complementen o, si ho voleu, s'impulsen mútuament. Però en la tasca cal posar-hi, i no poc, l'alè espiritual que té per fi, tant com la comunitat universal, la fraternitat humana.

ENTORN DE LA IMMIGRACIÓ

Jaume Nualart
 Qüestions de Vida Cristiana 27
 Ed. Estela - 1965

La immigració i els problemes que planteja estan avui en un primer pla de les preocupacions dels homes que senten les seves responsabilitats com a membres integrants d'una societat: és a dir de tots els qui arreu del món s'esforcen a no deixar-se engolir per l'ambient massificador d'unes estructures socio-polítiques que inviten a la deserció i que l'estimulen.

Aquesta preocupació es manifesta, últimament, en llibres, escrits, conferències i converses que tenen, de comú, a més del tema, la desorientació no tant sols en el plantejament de la problemàtica que aquest fet comporta, sinó també en els camins que cal seguir per afrontar-la i no cal dir-ho- en les actituds que cal aconsellar i prendre.

En aquesta qüestió, com en tantes d'altres, el neguit ha superat l'acció. Hom palma les conseqüències del fet, però no s'aprofundeixen gaire les causes i els remeis. Hi ha, això sí, una certa unanimitat a considerar que cal una acció política per plantar cara al problema i àdhuc s'estableix com a imprescindible que aquesta acció política ha de tenir en compte i salvaguardar les formes d'expressió col·lectiva del poble que acull l'immigrat. Evidentment que en unes circumstàncies favorables, el problema quedaria força reduït; però no cal fer-se il·lusions: també podria no quedar resolt i àdhuc podria quedar mal resolt. Perquè la qüestió requereix, cert, una acció política, però certament és imprescindible una determinada acció política, que no pot improvisar-se, sinó que ha de néixer de la reflexió i de l'estudi de les realitats concretes de lloc i moment. Vull dir que cal formular, prèviament a l'acció política -o paral·lelament si fos possible- una doctrina de població i, en el cas concret del moviment migratori, una doctrina d'integració, sempre que, abans, estiguem convençuts de la necessitat d'aquesta integració i ens posem d'acord en el com i a què hem d'integrar als immigrants. Això ens permetria potser de posar-nos a caminar des d'ara, sense perdre de vista la fita i sense caure en el perill -al qual estem abocats- d'esperar miracles.

De primer, diem, cal veure si és necessària la integració dels immigrants. Cal veure-ho des dels dos angles de visió: el dels propis immigrants i el dels autòctons.

Em sembla inqüestionable l'interès que "hauria de" tenir l'immigrat a assimilar les formes de vida del país receptor, del país on viu el seu present, el seu futur i el present i futur dels seus. I em sembla inqüestionable per una raó fonamental: perquè el seu nou ambient forma part de la seva pròpia vida i desconèixer-lo o refusar-lo significa auto-mutilar-se, limitar les seves possibilitats, reduir el seu futur. Altrament i en forma absoluta aquesta situació negativa no es dona fàcilment. Els immigrants reben la influència del nou grup social del qual formen part a través de múltiples canals: l'escola, la botiga, la fàbrica, el bar, el barri, el carrer, l'església...

Llevat d'excepcions, derivades de posicions polítiques, aquest procés d'integració és produït de manera insensible, naturalment, sense excessives dificultats. És natural que, en els primers temps, l'immigrant oposi una certa resistència i que el record i els hàbits anteriors influeixin en el seu procedir i que, àdhuc, en alguns casos faci els possibles per retardar el procés d'oblit del passat, per més oblidable que sigui. Aquesta "resistència al canvi" es dona correntment en tots els camps, no tant sols en els canvis de població: també els canvis de barri tenen les seves dificultats en l'assentament de la família: els homes per canviar de "club" o de "centre", les dones, per canviar de botiga -o de mercat- els infants per canviar de veïns i de barri. En el món del treball, la resistència al canvi és també sensible; sempre l'assimilació dels nous tipus de treball, de les noves relacions, dels nous costums és tasca difícil i no pas fàcilment acceptada. Hi ha una dita popular que en considerar nociu el canvi, n'explica la resistència: "a cada canvi es perd un llençol". I encara una altra, ben difícil de tenir en compte avui: "Primer que la casa, mira't el veí... i el company primer que el canvi".

Al marge de les actituds concretes dels immigrants, creiem saludable per a ells -tant com per a nosaltres- arribar a la integració. És a dir, que en aquest aspecte, els interessos d'immigrants i autòctons, deixant també al marge les seves actituds concretes, són coincidents.

Són coincidents, de primer, en el camp individual i també, menys visiblement pels immigrants, en el col·lectiu.

Individualment perquè l'immigrant és un home desarrelat del seu terrer que necessita arrelar-se de nou. Ho necessita per una posició defensiva contra la massificació i constructiva de "personalització". L'home desarrelat, esmarjat de la societat on viu, s'individualitza, és a dir, es massifica. Contràriament l'home assimilat, integrat, rep de la societat on viu els elements que el possibiliten, que el vitalitzen.

L'home "individualitzat" és incompreensible. És l'absurd. En la vida real no existeix, només serveix com a punt de referència intel·lectual. L'home viu vinculat -en diversa gradació- als altres homes, més fortament als qui l'envolten. I tots aquests homes que viuen formant societat, són éssers que forjen en comú unes formes de vida singularitzades, de les quals tots participen. Segons la personalitat -el grau de desenvolupament individual- de cada home que participa de la vida en comú i segons el grau de participació de cada home en aquesta vida social, el grup, la col·lectivitat, el poble, viurà més o menys intensament en comunitat -integrat- i aquesta comunitat serà més o menys real i intensa, i conseqüentment, servirà més o menys cada un dels membres que la formen i s'hi integren.

D'on es dedueix, en primer lloc, que la comunitat és essencial i bàsica per a la formació de la personalitat dels individus. I, també, que els individus es mutilen si no s'integren o els mutilen si es posen traves externes a la seva integració a la comunitat, de la qual han de rebre influències i a la qual han d'aportar les seves pròpies experiències.

L'immigrat ha seguit aquest procés en el seu grup social d'origen. Però el trasllat l'ha interromput i cal refer-lo; la tasca personalitzadora del grup sobre els individus es manté tot al llarg de la vida de l'home i l'esmarjament forçós o voluntari és sempre un trencament nociu al desenvolupament normal de la persona. D'aquí que la societat ha de vetllar perquè la comunicació entre els homes que componen els grups socials, les col·lectivitats humanes, es realitzi en termes normals, facilitant la tasca educadora de la comunitat. I si això és vàlid en tot temps i en tot lloc, ho és molt més encara quan es tracta de l'assimilació dels immigrants, ja que en aquest cas, la soldadura del procés d'integració requereix un gran esforç, tant per part d'aquests com per part dels habitants del país que el rep.

Es per això que creiem honradament que la integració és tant indispensable als propis immigrants, com ho pugui ésser als autòctons, i a ambdós els interessa, també, en l'aspecte col·lectiu, ja que, en definitiva és d'aquesta col·lectivitat integradora d'on han de rebre els beneficis individuals.

Estructura del grup

A la integració dels immigrants poden oposar-se -i de fet s'hi oposen- diversos factors. A títol enunciatiu, assenyalarem:

- El volum immigratori.
- La composició professional dels immigrants.
- L'actitud de la gent del país.
- La manca d'atenció aparent dels qui públicament o privadament influencien, avui, la vida del país.
- La desintegració comunitària de Catalunya com a poble.

El volum immigratori

No és el moment d'aportar estadístiques demostratives de l'extraordinari volum de la immigració al Principat. Aquests últims anys el saldo immigratori voreja les 90.000 persones i passen del mil·lió les persones nascudes fora del Principat i que hi resideixen.

La característica més notable de la immigració d'aquests últims anys -dues dècades aproximadament- és la seva dispersió per tota l'àrea geogràfica del Principat. Ja no és Barcelona, avui, el nucli polaritzador de la immigració. Arrodonint i promitjant xifres podríem dir que a Barcelona-ciutat s'hi queden anyalment 20.000 persones immigrades contra 60.000 a les seves comarques, mentre que a les comarques gironines, lleidatanes i tarragonines, no menys de 20.000 immigrants hi troben assentament, si bé unes 15.000 persones -entre immigrants i nadius- deixen aquestes comarques per residenciar-se en altres indrets, a Barcelona i les seves comarques especialment.

Això vol dir que, en un estudi més ampli -que donana a crits que hom l'escrigui i publiqui- caldria distingir el procés d'integració i les dificultats i facilitats que comporta, segons les zones geogràfiques on es produeix: rurals o urbanes, gran ciutat, petita ciutat, poble.

A títol d'exemple direm que allà on el problema pren caràcters més difícil de resoldre, és en el cinturó de Barcelona, incloent en aquest semicercle de gran i petites ciutats -Badalona, Hospitalet, St. Adrià, Cornellà, Sta. Coloma de Gramenet, Montcada, Cerdanyola, Sabadell, Terrassa ...- els ravals de la pròpia Barcelona, poblats massivament, igualment que els ravals de les poblacions esmentades, de gent immigrada.

Aquests nuclis massius de població no autòctona, presenten greus dificultats a l'acció integradora, ja que, al nivell de barri no estructurar, es produeix com a tipus col·lectiu de vida, una mena d'hibridació social, a igual distància entre les formes de vida dels nuclis poblacionals autòctons i les dels llocs d'origen dels immigrants dispersos en tota la geografia hispana.

A remeiar aquesta situació deficitària -deficitària al nivell individual i col·lectiu, és a dir en perjudici de tots- no ajuda gens l'acció urbanística dels nostres ajuntaments ni l'acció dels organismes planificadors de la vida urbana: al desordre urbanístic dels nostres ravals- en sembla millor donar el nom clàssic de raval al que hem anat anomenant modernament suburbi- hem d'afegir-hi la monotonia i la manca d'elements ordenadors de la vida en comú dels nous nuclis residencials.

Tampoc hi ajuda gens -cal esmentar-ho- la penúria i l'orientació pedagògica de les escoles ni la desorientació de l'Església en la pastoral aplicada a aquests nuclis poblacionals.

La composició professional

Com hem esmentat, en llur gran majoria, la població immigrada -almenys en el moment de produir-se el trasllat- pertany al peonatge camperol. El traspass al treball industrial es realitza -en molt elevat percentatge- a través de la construcció. Aquesta, mitjançant el seu peculiar sistema de contractació -eventuals cèdits a les Empreses per "llogadors de jornalers"- constitueix l'esmoreïdor previ a la incorporació plena de l'home rural a la fàbrica. En conseqüència, el primer contacte, de l'obrer immigrant amb els "homes de la ciutat" es produeix amb gent del seu propi nivell professional i, com ella, immigrant. Aquest tipus de relació, no és pas tampoc gens favorable a la integració, almenys a la integració a les formes de vida consolidades en el país. (si bé d'això en parlarem més avall.)

En general, les relacions de l'obrer industrial es mouen en dos sectors: el del treball i el del barri. En ambdós, les possibilitats d'integració són escadusseres. Potser, fins i tot, deformatores. Al nivell dels anomenats "quadres de comandament" hi ha pocs immigrants: gairebé en llur majoria estan ocupats per obrers qualificats, tècnics o administratius nascuts al país o integrats en ell. I això, en la majoria dels casos, no ajuda pas a una comprensió, es tadi previ a l'assimilació de formes de vida estranyes.

L'obrer industrial -en el seu petit món del treball- té poques possibilitats de contactar amb el que anomenem forma d'esser col·lectiva, manera de viure, concepte de societat, etc. Més aviat el que en copsa li plana al damunt com una llosa que l'asfixia: horitzons reduïts, fum, polseguera, disciplina indiscriminada, incertius al treball, descontentament... I en arribar al seu barri

-l'altre element integrador- polseguera, horitzons reduïts, desordre... i bona sort si té un pis dels que avui s'estilen. Si no, la trista vida del col·lopat, del barraquista, o del semi-barraquista, a una o dues hores del lloc de treball, amb els desplaçaments que obliguen a caminar, a agafar un o dos mitjans de transport públic. Ni al nivell d'Empresa, ni al nivell de barri, hi ha cap preocupació integradora. És un problema que no preocupa ningú, i que un dia o altre preocuparà a tothom.

Un altre sector d'immigrants, gens menyspreable, el constitueixen els funcionaris públics. Aquí la qüestió plantejada pren unes característiques totalment diferents. En un aspecte que podríem anomenar tècnic, la problemàtica del funcionari pel que fa a la integració, pot emparentar-se a la del professional lliure i, àdhuc, al petit comerciant o industrial: és a dir, a tots els qui posseeixen un nivell cultural més elevat. La integració, en aquests casos, depèn més de l'esforç de l'immigrant que d'altra cosa, i el grau d'esforç té una mesura: la intel·ligència.

Aquests immigrants tenen millors oportunitats per a copsar el to que la col·lectivitat imprimeix al seu viure quotidià i per a barrejar-se amb els autòctons. Potser la seva pròpia cultura -o forma i concepte de vida- fa més resistència a l'acceptació de les noves formes i conceptes: per això mateix requereix més esforç i intel·ligència.

En el funcionari s'hi produeix també -part d'altres particulars punts de mira- un factor justificatiu del seu "appartait": el caràcter sempre provisional del seu destí. Ell sap que avui està aquí i que demà pot ésser traslladat. Això no li permet d'integrar-se mai definitivament a la comunitat on resideix. Això és també un factor important a tenir en compte quan es jutja el funcionarisme des d'altres perspectives.

Les actituds de la gent del país

Vull dir, per endavant, que no són plenament responsables de les actituds negatives que sovintegen. Hi ha atenuants que si bé no les justifiquen, les aclareixen, les expliquen. Cal dir també que és en aquest sector on cal un major esforç per part de tots, a fi d'orientar degudament aquestes actituds, per tal de millorar-les i, especialment, per crear un estat de consciència favorable a la resolució del problema. Perquè el problema existeix, és necessari dimensionar-lo adequadament, analitzar-lo i treure'n conseqüències pràctiques de cara a crear condicions acceptables i vehiculitzadores del nostre viure col·lectiu. Tots sabem que hi ha un perill semblant o pitjor que el de desaparèixer com a comunitat singularitzada -que no vol dir de cap manera ni superior, ni inferior, ni separada-; és el de dividir el país en dues comunitats enfrontades. A aquest perill estem abocats si -uns i altres- no posem en l'afer intel·ligència i bona voluntat.

Doldre's d'una situació creada i pontificar sobre el que hauria d'ésser, és perdre el temps i davallar per la pendent -drets, agenollars o donant voltes-. El que cal és captenir-se profundament de la situació i cercar-hi sortides, no les "ideals", sinó les possibles.

Per començar caldria orientar les actituds individuals per tal de fer-les constructives. Avui per avui, són més aviat negatives. Fa uns anys vam fer una enquesta, en la qual es demostrava palesament que la rebuda dispensada als immigrants -es demanava la primera impressió rebuda en arribar- no era gens satisfactòria. L'immigrant, a través de la nostra manera de procedir, ens creu -a la millor en som- orgullosos i que els fem sentir el pes d'una pretesa superioritat. Sense aprofundir en això de la superioritat, discutible en molts punts i el mèrit de la qual, en tot cas, no es deu als qui se n'envaneixen, allò que cal remarcar és que, en intel·ligència no hi ha tal superioritat des del moment que se'n fa motiu d'orgull i de discriminació.

Amb la mà damunt del pit hem de reconèixer que en termes generals hi ha poca comprensió. En el millor dels casos, hi ha un sentiment misericordiós derivat d'unes preses de posició més enlaire que justes.

Mounier, citant Lacroix, defineix així la comprensió: "Deixar de col·locar-me en el meu propi punt de vista per situar-me en el punt de vista dels altres. No cercar-me en un altre elegit semblant a mi, no conèixer els altres amb un saber general, sinó abraçar llur singularitat amb la meua singularitat, en un acte d'acolliment i un esforç de recentrament. Ésser tot per a tots sense cessar d'ésser, i d'ésser jo: perquè hi ha una manera de comprendre-ho tot que equival a no estimar res, a no ésser ja res: dissolució en els altres, no pas comprensió dels altres".

Potser caldrà refer la nostra història -més ben dit la manera d'explicar-la-: potser caldrà enfrontar els nostres mèrits amb les nostres possibilitats: potser haurem de revisar conceptes comuns tradicionalment acceptats i que la història ha sobrepassat. Potser ens caldrà fer tot això i molt més. El que no podem fer és mantenir posicions intel·lectualitzants que la realitat fa inoperants i estèrils. I tot això cal fer-ho per assegurar la nostra continuïtat com a poble, com a grup social singularitzat per uns trets comuns que ens conformen i ens personalitzen. No pas per defugir responsabilitats, sinó per encarar-nos-hi. No pas per debilitar-nos col·lectivament, sinó per enfortir-nos i superar-nos. I, alhora, promoció i enfortir tots els qui, junt amb nosaltres, o nosaltres tots -sense els uns i els altres separadors- fen via en aquest terrer, junts en el treball i en l'esforç quotidià per fer-nos individualment i col·lectivament.

En realitat, aquesta manca de visió solidària, ens porta a discussions i a expressar punts de vista propis de botiguers a la menuda. (I consti que sento un gran respecte i admiració pels petits botiguers quan s'apliquen a fer de petits botiguers.) Per exemple: ¿ens beneficia o no la immigració? Començo per no saber a qui es refereix aquest "ens".

En això la pregunta és la mateixa aplicada al turisme. Jo diria que beneficia a algú. Si algú és d'aquests "algú", aleshores els beneficia una cosa i l'altra. ¿Al país? Bé. Aleshores cal preguntar qui és el país. Si el país és l'obrer nascut a Catalunya, em sembla que no l'ha beneficiat massa. Potser cobraria jornals més elevats. Si el país, són els industrials, aleshores diria que sí,

que els ha beneficiat precisament pel mateix motiu que ha perjudicat els obrers. ¿El país és la riquesa en abstracte? Aleshores ens preguntarem què és la riquesa. ¿Diners? ¿Homes? Si la riquesa són diners, no ho sabria contestar: potser sí, potser no. Potser, segons diuen alguns, ens hauríem modernitzat en maquinària. ¿Ens o s'? Potser hauríem reduït la producció. Aneu a saber. Si la riquesa són els homes, aleshores hi hem perdut. No pas perquè els qui han vingut valen menys, sinó perquè la davallada de la natalitat a Catalunya ha estat molt forta.

En fi, la pregunta no té altre objecte que fer passar l'èsgona. El fet real és que la immigració s'ha produït, es produïx i, possiblement s'anirà produïnt. Això per un costat. I per l'altra, tenim un país poblat de persones, en llur majoria -encara- nascudes aquí i que han de resoldre un problema comunitari.

Cal, per tant, fixar la nostra posició col·lectiva enfront de la qüestió i extreure'n línies d'acció. En definitiva la qüestió és la mateixa que es plantejava Hamlet: Ser o no ser. I em sembla prou evident que a tots -subratllo el tots- ens interessa ser.

Allò que cal posar en clar és que la iniciativa correspon als nadius. Ja sé que, avui per avui, és una iniciativa escapsada. Però escapsada i tot hem de començar nosaltres. Quan el gos enpaita la llebra, la iniciativa és de la llebra. El gos la segueix o es despista. En part, depèn de la llebra.

Em sembla que, en primer lloc, caldria posar en clar que l'immigrant ve per treballar, per viure amb nosaltres. I res més. Una altra cosa és l'ambient que rodeja aquest fet tant primari, tan senzill i, alhora, tan dolorós per a l'immigrant que ha hagut d'abandonar el seu tros i córrer l'aventura. Tal com ens aconsella l'Església, hem de saber distingir entre el que és fonamental i el que és accessori. Aquí el que és fonamental és l'home. Aquest home està completament al marge de tot el que no sigui incorporar-se al seu nou viure. Potser l'ambient -el nostre és un reflex- no els ajuda gaire ni a ells ni a nosaltres. D'aquí neix la dificultat. I d'aquí també la necessitat d'actuar amb intel·ligència.

Crec indispensable assenyalar algunes normes de conducta. L'acolliment ha d'ésser cordial. No és gens difícil si en l'immigrant hi veiem, abans de tot, l'home que es veu obligat a abandonar tot el que li era familiar per anar a guanyar-se el pa d'ell i dels seus. Si la seva manera de viure xoca amb la nostra, cal comprendre -en sentit de Lacroix- la situació: normalment ve d'un poble on els mitjans econòmics no permeten l'accés a les fonts de cultura, que, sense mèrits propis en la majoria de casos, gaudim nosaltres. Més que un sentit d'orgull, això hauria de fer-nos créixer el sentit de responsabilitat.

Si, al principi i àdhuc després, fa menyspreu del país, abans de prendre actituds extemporànies, posem-nos en la seva situació, fem un esforç de comprensió i, sobretot examinen la nostra actitud envers ell, jutgem-nos també i, segurament, descobrirem quelcom que justifiqui la seva actitud. També és possible que no hi hagi res que la justifiqui. Aleshores no fem de casos aïllats, normes generals. Cosa molt freqüent.

Vull dir, en definitiva, que hem d'extremar la vigilància en les nostres actituds que no han d'inspirar-se en el servilisme, sinó en la pròpia dignitat i en el respecte a la dignitat dels altres.

En aquest aspecte, crec que una altra norma de conducta, aplicada al llenguatge, ha d'ésser el de dirigir-nos a ells sempre en català. I si no l'entenen traduir-los el que diem. No fa gaires dies, en complir aquesta norma, un obrer em digué que no m'entenia. Li vaig preguntar quants anys feia que estava a Barcelona i em contestà que 8 anys, però que mai ni a la fàbrica ni al barri, ningú no li havia parlat en català. I a la fàbrica on treballa hi ha catalans. En el barri no ho sé.

Es evident que la situació actual no ajuda gaire a fomentar l'interès per la qüestió en els homes que en diem responsables. La importància i transcendència del problema requeriria una atenció preferent per part de tots els qui, de lluny o de prop, tenen a la seva mà la possibilitat de fer quelcom de pràctic. Ja hem dit que l'Església pot fer molt més del que fa, no tant sols en l'aspecte de llenguatge -certament important-, sinó també en l'afirmació d'una peculiar manera de fer. El mateix podríem dir, per exemple, de les Ordres Religioses dedicades a les obres socials, benèfiques i, especialment, les dedicades a l'ensenyament. Quantes possibilitats no aprofitades! Em sembla que aquí falla també la intel·ligència, i, fins i tot, el sentit de previsió. Certament, el futur és més important que el present.

Una acció dirigida a aquestes escoles privades, no hi ha dubte que seria de molta eficàcia.

Per últim caldria fer esment dels homes que refeixen les comunitats urbanes i rurals. En el planejament de les ciutats, dels grups de cases, en la seva distribució, en l'organització de les festes populars, en el nomenament dels funcionaris, etc., tindrien un camp ampli d'acció positiva. Però...

La desintegració comunitària

Em sembla que el nus del problema de la integració es troba aquí. Hem d'integrar els immigrants. Tots hi estem d'acord. El desacord comença quan hom pregunta innocentment, on i a què hem d'integrar-los. La resposta que hem d'integrar-los a Catalunya, avui, diu poca cosa. Perquè Catalunya, com a poble, està en crisi. No discutirem el perquè està en crisi. Ens portaria molt lluny i es faria difícil. Constàtem el fet en el qual, em sembla, hi ha un cert acord.

Cal esmentar, de primer, que hom s'integra a quelcom viu i concret. S'integra a la vida mateixa. A la vida col·lectiva d'un grup determinat en un moment determinat. I que, per tant, aquesta vida en comú no és estable, és variable, dinàmica, ja que rep les influències de la història que van forjant dia a dia els homes que s'integren constantment a la comunitat, aportant-hi idees i conceptes personals -que s'incorporen al caràcter col·lectiu- en ús, precisament, de l'exercici de la seva llibertat personal.

Els homes, per tant, no s'integren a una idea, a un pensament o a un concepte intel·lectualista. S'integren, bàsicament, a una vida real, influenciada lògicament, per unes idees, uns pensaments i uns conceptes. Per això la integració és tant més natural com més acusats són els trets col·lectius d'un grup social, d'un poble. I és tant més difícil com menys encarnades, més difoses o menys visibles són aquelles característiques.

També pot succeir que per normal evolució o per pressió d'un es determinades circumstàncies es produeixi un divorci entre les formes i conceptes que, en un temps, havien fonamentat la vida del poble i la realitat present d'aquest poble: i que hom pretengui, aleshores, integrar els homes a un mite i no a una realitat. El resultat en aquest cas, no pot ésser favorable.

La integració es produeix, sempre, a quelcom concret, palpable, viu, real i dinàmic, a través, també, de persones i institucions vives i reals.

La família és el primer vehicle integrador en tot procés natural d'integració. L'infant s'educa en l'ambient familiar i assimila des dels inicis de la seva vida les formes del viure col·lectiu, prèviament assimilades per la família.

Aquest procés d'educació -inicialment monopolitzat per la família -s'eixampla a mesura que l'infant es transforma en home. L'escola és -hauria d'ésser- un nexa important entre la família i la comunitat en aquesta tasca educadora, integradora. Desgraciadament tots sabem que l'escola actual -salvat reduïdes excepcions- funciona en perpetu divorci amb la comunitat.

El veïnatge, el barri, el poble, la ciutat, el treball, la nació, amb les institucions pròpies de cada cercle i de cada pla, de cada edat i condició prossegueixen i completen -en aquest radar constant de donar i rebre- el normal procés d'integració. Cal remarcar el sentit social d'aquest procés que es produeix sempre a l'empara del grup i dels grups i no de les individualitats. Les entitats, les institucions, són els mitjans d'inserció. Allà on no hi ha institucions al voltant dels objectius del grup, no hi ha integració. De fet, allà on no hi ha institucions arrelades a la realitat viva dels homes encarnats, no hi ha poble i per tant, manca l'objecte de la integració.

Aquest és el procés que hem seguit tots els qui no hem emigrat o els qui el canvi de residència no els ha suposat trencament amb unes formes col·lectives: és a dir els qui han canviat de població però no de país singularitzat.

El gran problema resta dempeus. Per als qui hem nascut al Principat, la integració ja se'ns fa difícil. Se'ns fa difícil perquè -salvant el to tradicional de les famílies que mantenen i potser al marge de la realitat d'avui, un determinat sentit de viure - les altres institucions que haurien de flanquejar i impulsar la integració a una comunitat pròpia, no responen al seu objectiu primari. El pitjor del cas és que un no sap ben bé, si no és millor així, perquè, en definitiva, en el nostre actual estat de crisi de comunitat, potser la tasca integradora -dirigida- donaria pitjors resultats que l'immobilisme actual.

Els òrgans normals d'integració no funcionen. L'únic, que, en certa mesura, encara funciona, no és apte per als immigrants. La família d'aquests ha complert la seva funció, però en els seus llocs d'origen i donant als seus membres la formació cultural que els és pròpia. Hem de convenir que la situació, en el present, no és massa engrescadora. Per això, precisament, cal un treball d'aprofundiment, de preparació i, en tant que sigui possible, d'actuació decidida en els camps on sigui possible influenciar la vida col·lectiva dels immigrants: les actituds individuals - sumades fins a l'infinit si fos possible - pressionant damunt dels organismes on això sia possible: Església, Escola, Municipi, Institucions culturals, etc.

Un aclariment

Abans d'entrar en el capítol que segueix, cal fer un aclariment. Ja hem dit abans que hom no s'integra a una idea, sinó a unes formes de vida acceptades universalment per la comunitat. Per tant, integrar-se a una comunitat no vol dir acceptar les seves formes polítiques ni les seves estructures econòmiques. Integrar-se vol dir, també, no acceptar-les i lluitar, si cal, per canviar-les. No sé on veig llegir -i el qui ho va escriure hi tocava- que comunitat és tot el que uneix i tot el que divideix. Mentre, naturalment, s'acceptin unes unitats essencials, de les quals és component la unitat essencial de la raça humana fonamentadora de la comunitat universal. En les comunitats intermitges, augmenten el nombre de unitats fonamentadores del sentit comunitari.

Allò que importa és sentir-se solidari amb els altres components de la mateixa comunitat i fer canvi junts, reformant, lluitant, millorant tot el que no ens agrada, sense barrar el pas als qui també volen millorar, reformar, canviar, però amb altres idees, sempre que aquestes no atemptin els principis bàsics de tota comunitat.

Cal fer la comunitat catalana

Retornarem al primer paràgraf del capítol titulat "la desintegració comunitària". Repetim que aquí és on, potser, hi ha el complicat nus del problema. Allò que primer cal resoldre. Perquè com deien més amunt, la crisi de comunitat vigent dificulta, no tan sols la integració dels immigrants, sinó àdhuc, la dels propis autòctons.

Fins i tot la família està en crisi, en l'aspecte que ens ocupa, ja que en definitiva aquesta és un reflex de la societat dins la qual es mou. Si en aquesta societat no hi ha esperit comunitari, si la solidaritat social és minsa, si l'egoisme i la desigualtat la divideixen, si no està vertebrada per unes institucions que agrupen interessos comuns per assolir fites col·lectives, aleshores les famílies es tanquen en si mateixes, es reclouen en l'egoisme de clan, s'insolidaritzen com a grup i no s'integren a res perquè no hi ha res on integrar-se. En aquestes condicions el perill és el que ja hem denunciat: que la tradició supleixi la realitat i que la integració es converteixi en un mite.

Aquesta situació de crisi és latent en tots els altres vehicles integradors. En aquestes condicions, abans de parlar d'integració caldria parlar de país, de poble.

El nostre problema és que hem de fer dues coses alhora. Refer la comunitat i integrar-hi, no tant sols als immigrants sinó també els catalans.

D'això es dedueix, lògicament que no podem pensar a refer la comunitat sense integrar-hi, en la tasca de refer-la, els immigrants. Aquesta és, al meu judici, la problemàtica actual, de l'assimilació de la immigració a Catalunya. I aquesta és, també, la dificultat principal que cal vèncer. Això ens ha d'obligar a una tasca decidida d'anàlisi de la situació per anar a la recerca de solucions actives, a partir, em sembla, de dues premisses essencials:

Primera. Catalunya és un fet com a poble. Posseeix totes les característiques que el conformen. La història encarnada en el moment actual ens mostra l'existència dinàmica d'un grup que posseeix un tret col·lectius propis i diferenciats que faciliten als homes concrets que hi habiten, no tant sols la manera de fer-se, de vitalitzar la seva personalitat per arribar a ser plenament humans, sinó també, perquè ser català representa per als catalans la forma real i peculiar de ser homes. Aquest poble constitueix avui, en el seu estat de crisi, una comunitat de consciència.

Segona. Aquesta comunitat de consciència, sonorta, però viva (hi ha revifalles periòdiques que no s'expliquen d'altra manera), s'ha de pronunciar vers una consciència de comunitat, en la qual es trobin incorporats tots els catalans. I per catalans hem d'entendre tots els qui resideixen, treballen i estimen Catalunya. No pas, només els qui hi han nascut i menys encara els que hi han nascut de pares catalans, forma racista d'entendre la comunitat, anti-humana, anti-cristiana i, per tant, anti-comunitària, mancada, a més de sentit pràctic.

Ver-aquí perquè al començament dic que no tot ho resoldrà la política i que, àdhuc, ho pot resoldre malament. Allò que no pot fer-se -encara que no poguéssim fer- és una Catalunya insolidària dels altres pobles d'Espanya i pretendre -alhora- crear una consciència de comunitat entre tots els catalans, dels quals -ja avui- més d'un mil.lió procedeixen d'altres pobles hispànics i potser, un altre tant, hi tenen estrets vincles familiars.

Es segur que la construcció d'aquesta comunitat -si ha d'és ser una autèntica comunitat, és a dir, un grup social en el qual tots ens hi sentim vinculats perquè a tots ens facilita el seu desenvolupament de la nostra personalitat- no serà gens fàcil i, més segur encara, requerirà que tingui un context social de fort contingut solidari.

Caldrà lluitar aferrisadament contra qualsevol fórmula -oberta o encoberta- que, vingui d'on vingui, pretengui dividir el nostre poble en dues comunitats, que tard o d'hora s'enfrontarien.

Una altra cosa és l'admissió d'un estatut pluri-cultural perfectament conciliable en una comunitat ben vertebrada.

Constituiria un atemptat a la dignitat personal de tots els qui habiten en aquesta zona geogràfica, convertir Catalunya en una massa híbrida, sense cap vertebració comunitària, incapaç, per tant, d'ajudar els seus homes a realitzar-se i a participar dels béns espirituals i materials de la societat, a integrar-se, en definitiva, a un quefer comú, amb la plena responsabilitat d'homes lliures.

Que tot això podria succeir si hom pretengués:

- Imposar-nos unes estructures socio-econòmiques sobrepassades per la història.
- Imporsar-nos cultures estranyes i desvinculades de la tradició viva del país.

Aquests perills poden venir de l'interior i de l'exterior. De fet són vigents.

L'única possibilitat que tenim, és incorporar tots els catalans -uns i altres- a la tasca de refer la comunitat. Aquesta comunitat rebrà -és lògic i natural- les influències de la massa immigrada que hi inscriurà els seus propis trets: possiblement variaran sensiblement els trets comuns fins ara considerats com a tradicionals: però, és evident, que la cultura no és una cosa estàtica, plantada al mig de la societat com eix al voltant de la qual tot giravolta, sinó que, sense deixar de constituir un eix s'incorpora tot allò que és viu i és comunitàriament admes. Les aportacions col·lectives enriqueixen al grup àdhuc variant-lo.

Altrament, la tasca d'integració de l'immigrant requereix tot aquest treball de remodelació. Potser, en una comunitat ja vertebrada i en marxa, integrar vol dir, simplement, unir-se a un tot, però no és aquest el nostre cas. Nosaltres estem construint aquest tot. I no podem pensar construir-lo sense comptar amb els qui conviuen, ja avui, amb nosaltres. Cal considerar que la nostra cultura i els trets personals que avui caracteritzen els catalans, són l'herència de generacions i és el producte de múltiples aportacions, d'entre les quals podem comptar-hi els immigrants de tots els temps. Qui dubtaria de l'emprata deixada pels immigrants d'ahir, i la que deixaran els d'avui i els de demà.

Aquest raonament en pressuposa un altre. La integració no és, simplement, el final d'un procés d'adaptació. Té el seu propi dinamisme i contribueix a "fer" el poble, el re-crea constantment. Això vol dir que els catalans d'ahir també ens hem d'integrar a les noves formes, a les constants variants del viure col·lectiu, sense tancar-nos en pany i clau a formes i conceptes anacrònics i que entre tots -els uns i els altres- fem canviar d'una manera insensible però inexorable.

- - -

En resum: allò que cal, amb certa urgència, és un "canvi de mentalitat" en el que es refereix a la immigració. Cal enfocar els problemes que planteja des d'un angle molt realista i, a partir d'aquí, establir normes d'actuació que modifiquin les actituds vi-

gents i que vigoritzin per camins d'eficàcia totes les possibles accions, avui molt problemàtiques encara que possibles; sense aquest treball previ és també força probable que malgasten el temps si es presenten millors oportunitats.

PER UNA DOCTRINA D'INTEGRACIÓ - 1959

Titulem aquesta conferència "per una doctrina d'integració", i volen dir, naturalment, una integració de signe català. Ja queda clar, per tant, que som contraris al fet que, com a conseqüència de la immigració, quedi trencada la unitat de Catalunya, o que Catalunya desaparegui com a poble.

Questa formulació és l'única natural, acceptable i lògica. Quan fa poc (juliol 1958) hi hagué a Santiago la Setmana Social Espanyola, que tractava justament del problema de les migracions, es va haver de tocar el punt de quina era la política que s'havia de seguir amb els immigrants. Parlant amb termes tècnics ningú no va posar ni un sol moment en dubte que era la integració dels immigrants en la nova comunitat que els acollia. I quan de la teoria -concretament, en plantejar-se el cas de la immigració a Catalunya i al País Basc- es va passar a la pràctica i al cas particular, tothom -és a dir, també els no bascos i no catalans- va afirmar que també en aquests casos concrets no hi havia més solució bona -pels immigrants i pel país que els rep- que la integració. I és que només la integració respon a la realitat i a l'interès de tothom, inclús dels mateixos immigrants, que ho veuen haviat clarament així -i això que tots els fets polítics, culturals, etc., els dificulten la clara percepció dels problemes-. Per això, és comprensible que un immigrant escrigués un article com el de Candel, que transcrivim al final. Només perquè Catalunya ha perdut el domini del carrer, de les manifestacions externes i del poder en tots els ordres, només per això pot arribar-se a no veure prou clara una solució que, de fet, naturalment és l'única.

La integració és, en el cas de Catalunya i en tots els casos semblants, l'única solució natural, perquè és un fet natural que l'home necessita formar part d'un poble, d'una comunitat popular per a desenvolupar-se. No es tracta, evidentment, d'una comunitat que l'anul·li o que l'exploti, sinó d'una comunitat que l'alça-premi.

Permeteu-me un incís: he sentit a algú dir: "jo, nosaltres ens interessem per l'home sol. El treiem del grup al qual pertany. Volem l'home net, deslligat del seu poble". Parlar de l'home sol seria un gran absurd, si no fos que en boca d'alguns, procedents concretament de la classe treballadora, darrera d'aquesta frase s'hi amaga una altra cosa: l'oposició que per raons històriques del tot accidentals però innegables, s'ha establert en un cert tipus de mentalitat obrera entre consciència de classe i consciència de poble. És una oposició que va contra l'autèntic sentit de poble i contra l'autèntic sentit social, però que s'explica per la deformació i l'exclusivisme burgès que durant anys ha imperat en aquest terreny, com en tants altres. És, per tant, una falsa posició que cal superar, i que no invalida l'afirmació que l'home sol -deslligat del seu poble i deslligat del seu medi i de la seva classe social- no té sentit. És un absurd.

Una doctrina d'integració només pot existir com a conseqüència d'una prèvia doctrina general de poble. És a dir, sense abans demostrar que cal hi hagi pobles ben estructurats i que hi hagi consciència de poble, no és possible establir una doctrina d'in

tegració. Aquesta prèvia justificació de la indispensabilitat dels pobles és especialment necessària ara que, quan menys a l'Occident europeu, el sentit de Pàtria està en crisi. Certs excessos comesos en nom de la Pàtria i d'un mal entès nacionalisme, i la parcial deformació burgesa del sentit de Pàtria fan comprensible aquest fet, sense que deixi d'ésser equivocat i pernicios. Referint-se a aquest fet, el St. Pare ha dit recentment -23 de març del 1958-: "aquest amor minimitzat a la Pàtria, a aquesta més gran família que Déu ens ha donat, no és la menys important de les manifestacions de desorientació dels esperits".

Els homes necessiten vivenda, necessiten menjar, necessiten unes seguretats materials, però també poder-se sentir solidaris, poder cultivar uns valors de més durada i de més amplitud que la pròpia vida humana, poder-se mirar en el passat, poder pensar en el futur. I, sobretot, tenir una forma, definir-se, tenir una mentalitat i una coherència. Necessiten una raó d'ésser -una raó d'ésser d'ordre humà, apart de la sobrenatural-. Necessiten una projecció més ampla que la família estricta. Totes aquestes necessitats de l'home les satisfà la comunitat nacional quan és espiritualment forta i socialment ben estructurada.

En aquest sentit, què és un poble. Un poble és essencialment un medi compost per una sèrie de factors necessaris per a la formació d'una persona i que, normalment, no es donen fora d'una comunitat popular. La nostra definició, a fi de defugir tota possible discussió d'ordre polític, però sobretot degut al nostre convenciment que és aquest el sentit profund del poble, es situa en el terreny estrictament humà. Des d'aquest punt de vista, un poble és el medi sociològic de què l'individu prové i del qual viu, del qual en rep l'existència i del qual es nodreix. Un poble és un medi generador, si es té en compte que la generació humana no és un simple fet físic, sinó també espiritual, psicològic, social, etc.

Els homes són, en principi, una infinitat de possibilitats. Però necessitem definir-nos. Poden ésser moltes coses, però no ésser-ne cap, equival a la més absoluta esterilitat. Els homes, en principi indeterminats, necessiten ser alguna cosa, necessiten definir-nos, prendre unes formes concretes. Necessiten tenir una mentalitat, un programa, un criteri, que seran influïts per altres mentalitats, per altres programes, per altres criteris, o que poden canviar per un altre programa, una altra mentalitat, un altre criteri, però no podem tenir al mateix temps tots els programes, totes les mentalitats i tots els criteris o tenir-ne tan solament dos. En aquest cas l'home està dominat pel dubte i la imprecisió, i no es mou. És un ésser inútil.

La família és un dels elements essencials que ajuden l'home a definir-se. I després de la família, l'altre element decisiu és la comunitat nacional, el poble al qual es pertany. La gent d'un mateix poble, té en el fons, una mateixa mentalitat, una mateixa concepció del món, uns mateixos reflexos. Els homes d'un poble veuen les coses d'una mateixa manera, i és això el que els uneix. No els uneixen les idees, per exemple, i la prova és que homes d'un mateix poble poden tenir-les molt diferents: es pot ser conservador o revolucionari, es pot ser burgès o proletari, es pot ser clerical o anticlerical, i pertànyer plenament i amb tota consciència al mateix poble. Són les actituds espirituals, mentals i psicològiques les que determinen un poble. Es a dir, són les estructures bàsiques de

L'home, les que constitueixen la seva íntima estructura fonamental.

Un home necessita tenir, ben sòlida, aquesta estructura, aquesta mena d'esquelet interior. Sense això l'home no té consistència, és indeterminat, és espiritualment flonjo. Doncs bé, aquesta estructura, aquesta forma espiritual li ve donada per la comunitat de què ell és fruit i de què ell es nodreix.

Quan un hom està mancat d'aquesta comunitat o pertany a una comunitat malalta, li fa falta aquesta estructura, aquest definir-se, aquesta determinada manera d'ésser. Aquest home té dues possibilitats: la primera i més freqüent és de quedar desvertebrat per tota la vida; la segona, molt difícil, és crear-se ell tot sol aquesta manera d'ésser que li hauria estat donada naturalment. L'acció de la comunitat permet a l'home iniciar la seva acció i la seva formació a un nivell inicial que no és zero; constitueix un patrimoni, un capital espiritual amb què ja es pot comptar d'entrada i d'una manera natural, sense esforç. Gràcies a la comunitat del propi poble l'home rep unes formes i una estructura que el determinen -fan que sigui alguna cosa, no una mera i infinita possibilitat-, li donen solidesa i el fan capaç d'actuar. Gràcies a aquesta comunitat l'home disposa d'un medi nutricional, d'un medi capaç de nodrir-lo físicament, però sobretot mentalment i espiritualment.

Quan Hilaire Belloc parla de les virtuts intrínseques de St. Ignasi que el feien especialment apte per a fer el que va fer -la Contrarreforma i la Companya de Jesús- en destaca especialment una: diu que era basc. No hi fa res que fos un basc políticament castellanitzat; el que importa és que, humanament, espiritualment, psicològicament, mentalment, St. Ignasi era basc. Tenia una mentalitat de basc perquè el poble basc era viu i era sa i havia pogut donar als seus fills, i concretament a Ignasi de Loiola, una forma mental i espiritual, la forma basca. Hilaire Belloc -historiador anglès- creu que la mentalitat basca era especialment apta per aquella tasca, i que una altra mentalitat no ho hauria estat tant. I qui és segur que no hauria pogut fer el que St. Ignasi va fer (quan menys en l'aspecte humà, no parlem ara del sobrenatural), és un home indeterminat, treballat pel dubte, sense unes virtuts bàsiques que li vinguessin donades per les seves comunitats naturals, família i poble.

Quan hi ha un poble sa, ben constituït i amb una unitat bàsica (que vol dir, repetim, no rosegat pel dubte que immobilitza), quan hi ha un poble així, realitza sobre els seus membres una acció d'educació. En el seu sentit positiu, l'educació es proposa imprimir uns hàbits, fer arrelar unes conviccions, donar una manera d'ésser i de veure les coses, és a dir, donar una forma a l'home. Quan l'home submergit en l'ambient d'una comunitat capaç d'actuar sobre els seus membres, i de fer-ho amb tota naturalitat (com només són capaces de fer-ho les comunitats com la família i el propi poble, que normalment ningú no discuteix perquè ens vénen donades, ens vénen per herència i per naixement), quan l'home viu en aquestes condicions, arriba a ser un home definit, quadrat, quelcom de concret. Té una mentalitat, té unes conviccions fonades, té uns hàbits, té una forma, és algú. En canvi, l'home sobre qui no actuen eficaçment les seves comunitats naturals (per exemple, perquè estan espiritualment malaltes: una família desfeta, un poble destruït) no té forma. No és ningú. Hi ha una cosa per tant, que ha

de quedar clara: el conjunt de formes que la comunitat popular o nacional és capaç de donar-nos, constitueix un fet necessari pel nostre ple desenvolupament humà.

Per tant, quin valor i quins drets té la comunitat popular?

Té els valors i els drets que provenen dels elements formatius que la persona necessita i que la comunitat és capaç de donar. De fet, la comunitat no té en principi, com a comunitat, cap dret. Qui té drets són les persones. I la comunitat té uns drets que estan en funció del benefici que aporta a la persona. La persona té dret, té necessitat de tenir una forma, de sentir una solidaritat, de veure les coses d'una determinada manera i de no ésser sola a veure-les així. I aquest dret i aquesta necessitat confereixen uns drets a la comunitat popular que en molts aspectes és l'única capaç de satisfer aquesta necessitat de l'ànima humana. Els drets de la comunitat neixen de la seva indispensabilitat per al ple desenvolupament de l'home.

L'aplicació pràctica del que precedeix és que els catalans, com tothom, necessiten pertànyer a un poble sòlid i amb unitat interior. Un poble que ens defensi -col·lectivament i individualment- del dubte que esterilitza i divideix. Un poble capaç de donar-nos una forma.

Aquest poble ha estat Catalunya. Ha dut a terme la seva missió "educadora" i "formadora" de l'home català a través dels segles. Ha tingut moments bons i moments dolents, com tots els pobles. Però ha anat fent, i en conjunt ho ha fet bé. Catalunya és un país que, tot i ésser petit, ha deixat petjada en la Història, inclús en la més contemporània.

Actualment segueix duent a terme el seu servei d'educació i formació de l'home català. Ho fa amb dificultats, perquè les condicions en que viu li són molt desfavorables, però també perquè és un poble convalescent d'una malaltia greu d'ordre espiritual (ara no poden enfondir aquest punt). Però apart d'això, hi ha un altre punt que posa en perill aquesta funció d'educació i formació personal en el present, però sobretot en el futur; és la forma com es produeix a Catalunya la immigració.

Avui, arreu del món, hi ha grans moviments de població. Totes les zones industrials absorbeixen grans contingents de mà d'obra forastera; el transport, les interconexions comercials, etc. acaben de facilitar-ho. És un fet general que no té res d'especial, i que concretament per a Catalunya constitueix una constant històrica. El nostre país té, a més, una vocació, una capacitat d'element integrador. La immigració, per tant, no és en principi un fet greu per a Catalunya. Però la forma com avui es duu a terme i la situació en què es troba Catalunya, li confereixen un caràcter molt amenaçador.

El perill que comporta una immigració mal orientada és la destrucció del sentit de comunitat i el trencament de l'íntima unitat col·lectiva. És la destrucció d'aquell terreny on és possible una solidaritat, un retrobament entre tots els homes de la comunitat.

Es la destrucció de la mentalitat comú, d'allò que és capaç de relligar homes que altrament serien gent dispersa. La desnaturalització no és assimilació, és destrucció comunitària, mental i espiritual.

Cal explicar això. Quan un poble és assimilat -ben assimilat- no perd res d'essencial. Quan un poble és ben assimilat vol dir que continua havent-hi en ell una solidaritat íntima, una mentalitat comú. Vol dir que continua essent capaç de dur a terme la funció educadora dels seus homes. Hauran canviat moltes coses, la mentalitat comú no serà ben bé la mateixa, haurà abandonat la seva llengua i n'emprarà una altra, la "forma" que donarà als seus homes serà una altra. Però continuarà donant forma als seus homes. En canvi, quan un poble és mal assimilat, és purament i simplement destruït, i deixa de poder dur a terme la seva funció de formació de l'home. En aquest cas s'hauran conculcat uns drets que eren intocables, i que no eren pròpiament del poble, sinó dels homes que l'integraven i que, a partir d'aquest moment, quedaran orfes d'aquelles estructures fonamentals i interiors que només la comunitat popular és capaç de crear.

Generalment, les assimilacions ben fetes són fruit de la superioritat cultural i espiritual que en un determinat moment un poble té respecte un altre. Les assimilacions mal fetes, en canvi, solen ser fruit de la violència. Posarem uns exemples.

França ha fet assimilacions ben fetes i assimilacions mal fetes. Ha assimilat bé el país flamenc del Nord -tota la zona entorn de Lille, on fa 150 anys la llengua més parlada era el flamenc-; ha assimilat bé la zona entorn de Niça, originàriament italiana; ha assimilat bé moltes altres zones. Però ha assimilat malament molts sectors del Sud de França. De fet els ha destruït. Hi ha zones del Sud de França que, avui encara, no s'han refet del desplaçament que, com a poble, varen sofrir d'una manera decisiva arran de la guerra del albigesos (fa 700 anys) i que, després, d'una manera o altra, sovint inconscientment, l'organització de l'Estat francès ha anat mantenint. Encara avui a França és un fet clar que ningú no ignora, encara que molts en desconeguin la causa, que el Sud de França no té, de molt, com a país, la consistència que té el Nord.

Podem trobar exemples semblants a Espanya. Concretament hi ha un cas molt clar d'assimilació destructora, que és Andalusia. Durant segles, Andalusia fou en tots aspectes el país més florent de la Península. Avui, en canvi, és un país desfet. I ho és perquè la conquesta castellana va revestir a Andalusia caràcters de destrucció dels elements bàsics -de tot ordre- de vida col·lectiva del país. Va trencar les seves estructures socials, va foragitar una gran part dels elements dirigents (2), va destruir la mentalitat bàsica del país i va obrir la porta al procés de destrucció espiritual i mental de l'home andalús. El país va quedar "xocat", i avui encara ho està. Va quedar dislocat, desvertebrat, espiritualment inerte. Va quedar, a més, trencada la seva unitat interior, i encara avui està mancat d'unitat. Va quedar, per una banda, tota la massa autòctona, desorientada i en una situació d'inferioritat política i social, i, per l'altra, la nova classe dels senyors venguts de Castella i de tot el seu "entourage", amb mentalitat i propòsits de domini, amb criteris exòtics que van imposar en la política, en l'economia, en l'organització social, en la cultura, en l'Església. Avui encara, aquesta profunda divisió és viva. Avui en-

cara és fàcil de distingir entre el "señorito" andalús -en totes les seves manifestacions, tant en el de gran latifundista com en la d'home de situació social i econòmica molt més inferior- i l'home del poble. A Andalusia, com enlloc, és marcada la diferència entre poble i classes altes i entre camps i grans centres urbans, perquè no és una simple diferència social i econòmica, sinó mental i espiritual. Són dos pobles que coexisteixen. Un d'ells està mancada de mentalitat pròpia ben definida, està sota l'efecte constant de l'impacte d'una altra mentalitat que no acaba de fer seva però que li impedeix trobar la seva pròpia manera d'ésser.

Avui, i d'ençà del segle XIV, Andalusia és un país víctima d'una assimilació destructora. Qui més en pateix és l'home andalús que és una prova vivent de com els homes necessiten un poble segur d'ell mateix, un poble sòlid i ben definit en els seus valors fonamentals: l'home andalús no és un fet coherent, és un home anàrquic. És un home destruït.

Repetim: Els homes tenim un dret inalienable, un dret al qual no podem renunciar: formar part d'un poble capaç de donar-nos una coherència espiritual i mental. Aquest poble pot ésser l'un o l'altre, pot parlar aquesta llengua o parlar-ne una altra, etc... El que cal és que sigui un poble sòlid i que l'home es trobi englobat en ell sense violència, amb naturalitat.

L'home de Lille ha deixat d'ésser flamenc (quan nenys en el sentit més estricte i més extern de la paraula) i ha passat a ésser francès. Però ha estat un canvi ben fet en que no s'ha trencat res, ha estat un procés d'òsmosi, de penetració gradual (i fins a cert punt mútua). Ha estat una assimilació consentida i acceptada perquè el poble assimilador oferia quelcom que valia la pena. Avui l'home de Lille disposa d'un poble capaç de donar-li forma: és el seu mateix poble afrancesat, però substancialment el mateix, que continua tenint una unitat i una mentalitat.

A Catalunya hi hagué un moment en què aquesta castellanització no destructora es podia haver realitzat. S'hi va estar molt aprop. Fou a finals del segle XVIII. Catalunya ho acceptava. Els esperits, la situació política, cultural i mental, tot ho afavoria. Però Castella estava mancada d'empenta. Perquè així com per destruir n'hi ha prou amb ser més fort que l'altre (més fort militarment, políticament i econòmicament), en canvi per assimilar bé cal ser superior a l'altre. I Catalunya era superior a Castella en quant a empenta vital i a energia interior; li era superior en gairebé tot el que no fos pur poder polític o militar. Castella no va poder aprofitar l'oportunitat.

Avui la situació és una altra. Castella continua essent incapaç d'assimilar Catalunya, però té força suficient per a intentar destruir-la, que és el que està intentant. És destruir un país llevar-li els mitjans que necessita per a integrar una immigració massiva que, en aquestes condicions, portarà al trencament de la unitat i a la neutralització del país que la rep; és destruir un país eliminar, amb mitjans de pura força, els elements constitutius bàsics del seu viure col·lectiu; és destruir-lo, fer-li entrar per la cabota valors, criteris, tota una mentalitat radicalment distinta, que serà incapaç d'eliminar l'autòctona, perquè no té prou força ni prou prestigi i perquè resulta totalment estranya, però que, en canvi podrà constituir-se en un element de desordre i de desfiguració; és destruir un país, privar que es manifesti d'acord amb la seva espiritualitat natural.

Exigències socials d'una tasca d'integració catalana

La integració no és bàsicament un fenomen català, és també un fenomen social. Integrar vol dir introduir algú en un ambient, una estructura social, una mentalitat, unes possibilitats de tot ordre... de les quals abans n'estava esclòs. De tot ordre. I prèviament d'ordre econòmic i d'ordre social. Prèviament, perquè no es pot creure en la bona fe integradora dels que no saben acceptar el principi de la igualtat en l'ordre econòmic i social. Integració vol dir igualtat.

Es planteja aquí la necessitat de revisar el concepte de patriotisme. Hi ha hagut una manera d'entendre el patriotisme que en feia patrimoni un determinat grup social. Patrimoni, i de vegades, arma contra els altres grups socials de la mateixa comunitat. Hi ha hagut un concepte de patriotisme que ha ignorat, sistemàticament, que patriotisme vol dir solidaritat, comunitarisme, comunió. El patriotisme hauria de fer por als rics i als poderosos nancats d'esperit de servei i fraternitat. I sovint ha estat a l'inrevés, certs rics i certs poderosos antisocials s'han omplert la boca de patriotisme, però en realitat ells no parlaven de patriotisme, sinó d'una altra cosa.

Un patriotisme que no sigui solidaritat i autèntica comunitat, un patriotisme que no signifiqui un esforç autèntic, i fins el sacrifici de promoció, integració i igualtat en l'essencial; un patriotisme on no es puguin reconèixer els més pobres, els més incults i els més humils, un patriotisme així no val la pena.

Per tant ens hem de preguntar: en la Catalunya en què volem integrar les masses immigrades, hi tenen cabuda els econòmicament i socialment febles, molts d'ells immigrants? Catalunya, és un poble només per ús de gent benestant i de gent culta, gairebé per ús, com alguns voldrien, de lletraferits? Si el marc social i econòmic de Catalunya no admet les masses humils, la integració no serà possible i la fi de Catalunya com a poble es produirà indefectiblement, i no per pressió externa sinó perquè haurà deixat de tenir un sentit com a poble.

Adonem-nos que aquest posar Catalunya en condicions de poder integrar socialment els immigrants i els catalans no immigrants, però igualment febles econòmicament i socialment, no podrà fer-se tampoc sense política. Tinguem consciència de com, a cada moment, el problema de Catalunya com a poble, i el problema social s'entrecreuen i es condicionen. No hi ha solució dels nostres problemes com a poble si no hi ha una bona solució del problema social. Ja històricament, àdhuc des de fa segles, aquest mutu condicionament s'ha posat de manifest amb tota regularitat. Adonem-nos també, que en un pla no tan immediatament nacional català -el de la funció hispànica de Catalunya- la qüestió social és també un punt important per a nosaltres. Som, avui encara, una de les esperances de la classe treballadora espanyola. Podríem donar-ne multitud de testimonis personals. Si aquesta esperança demostrarà ésser sòlida o no, està per veure. Però, per a l'afirmació de Catalunya com a poble -al marge inclús d'aquesta qüestió més dramàtica i urgent de la integració dels immigrants no catalans- estar a l'altura d'aquesta esperança dels de dintre i dels de fora representa una possibilitat de gran valor espiritual i polític.

MOVIMENT NACIONAL I REALITAT SOCIAL - 1965

La gènesi i l'evolució dels moviments nacionals renaixents ha estat molt similar en tots els països d'Europa, és a dir, ha estat molt similar en tots els casos on la història ha pesat. El moviment nacional català de fins el 1939 s'adapta molt a l'esquema general. El que el diferencia més d'alguns exemples que ara posarem és que anava més endarreit i que el seu procés va quedar interromput.

Agafem un primer exemple.

El moviment nacional txec s'inicia a començaments del segle XIX en un moment d'extrema postració de la nacionalitat txeca. La noblesa estava totalment germanitzada i l'alta burgesia era alemanya. Els territoris marginals de Bohèmia -el que després se n'hà dit el País dels Sudetes- estaven completament dominats per una immigració alemanya ja antiga i ben establerta. La llengua era absolutament decadent i no es parlava ja quasi gens a les grans ciutats. I tanmateix fou a través de la llengua que es va iniciar el renaixement. La història d'aquest renaixement és idèntica a la de Catalunya: el redescobriment històric, les velles cançons, els poetes; després la depuració lingüística. D'aquí es va passar a la reivindicació política: els txecs demanaven la transformació de l'Imperi austriac en un Estat federal. I a partir d'un determinat moment, tot aquest moviment cultural i polític s'empelta amb una reivindicació, que és l'econòmica. La mitjana i la petita burgesia txeca es revolta contra la submissió econòmica que Viena i l'alta burgesia alemanya imposen. Aquesta mateixa i la mitjana burgesia és políticament parlant democràtica i cada cop més radical. Els seus elements més evolucionats arriben aviat al socialisme.

Tot això explica l'existència, cap allà l'any 1880, de dos partits nacionalistes, el dels "vells txecs", conservador, tradicionalista, i el dels "joves txecs", amb idees socials, polítiques i religioses més d'esquerra. En aquella època els primers tenien la preponderància, però a mesura que el moviment nacional avançava les tendències radicals s'anaven acceptant més i més en els tres aspectes social, religiós i polític. Cap a finals de segle els "joves txecs" s'imposen, però molt aviat sorgeixen dos nous partits, el radical i el socialista, tots dos fortament nacionals, que són els que més progressen durant els anys anteriors a la Gran Guerra i a la independència.

Agafem un altre cas molt diferent: Tunis. El partit iniciador del moviment nacional fou el Destur, de caire tradicional i religiós, políticament i socialment molt conservador. Però arriba un moment que tot això ja no respon a les necessitats del moviment nacional i del poble de Tunis, i Burguiba crea el Neo-Destur, laic, més radical en el terrenys nacional i clarament socialitzant.

Aquestes fases es retroben en el cas català. Aquí també en els inicis de la Renaixença els factors que més varen pesar foren els històrics, romàntics i tradicionals. Aviat varen sorgir els primers brots de radicalisme polític (cas, per exemple, d'en Valentí Almirall). El factor econòmic va jugar sempre, encara que d'una ma-

nera sonorta fins que a primers de segle la Lliga el va utilitzar a fons. La Lliga, partit conservador i moderat, va constituir el nostre primer gran partit. Va seguir després un partit més avançat, Acció Catalana, i finalment el procés va desembocar en l'Esquerra Republicana que per l'època era un partit realment esquerrà i que obria la porta cap a una franca evolució obrera.

Cal fixar-se amb una mica de detall en el que l'Esquerra representava. Incloua, per una banda, el nacionalisme més radical (macià), i per l'altra, el representant més característic de l'obrerisme català (Companys). La componien, a més, homes molt típicament representatius de la mitjana i petita burgesia i de la pagesia. Constituïa, per tant, un partit popular.

No es tracta ara de fer-ne l'apologia. Es varen cometre prou atzargades per a què calgui anar amb compte a l'hora de fer elogis. Però el que sí és cert, és que la idea bàsica de l'Esquerra encicava amb unes realitats socials catalanes molt importants i per tant responia, en principi, a unes necessitats d'extensos sectors populars.

La prossecució a fons d'aquesta política hauria conduït a tensions fortes dins de la mateixa Esquerra i probablement a una escissió. Això no hauria tingut cap gravetat si d'aquestes tensions n'haggués sortit el grup que definitivament hagués conduït fins al final l'evolució del moviment nacional català cap a les postures ideològiques i polítiques que permetessin la seva captura per part del món obrer català. I això hauria estat possible perquè aquestes postures ideològiques i polítiques començaven a existir. No constaven encara grans forces, però eren ja elements importants de nucli i clareïtzació de cara a unes noves posicions més avançades que es preveïen per un futur no llunyà. Grups com el C.A.D.C.I. (Centre Autonomista de Dependents de Comerç i de la Indústria), el Bloc Obrer i Camperol, el Partit Proletari Català, l'Aliança Sindical anaven tenint cada cop més influència. I la Unió Socialista de Catalunya, estretament aliada a l'Esquerra -de fet foren sempre candidatura única- estava cridada a ser un element decisiu al cap d'uns anys.

Cal advertir, a més dues coses. La primera, que en Macià considerava imprescindible l'entrada d'en Companys i de tot el que aquest representava en un partit nacional com el que pretenia fer en tornar de l'exili l'any 1930. I de fet fou aquesta exigència la que explica el rebuig que Acció Catalana va fer a les propostes de col.laboració d'en Macià.

La segona observació a fer és que l'Esquerra no representava encara la fi del procés evolutiu del nostre moviment nacional. Aquesta evolució requeria un nou pas cap a actituds més clarament obreristes i socialistes. Els grups abans esmentats l'anaven empenyent en aquest sentit.

L'Esquerra tenia durant els anys de la República i de la guerra un paper històric a jugar, molt important; convertir-se en una força política organitzada del moviment obrer català, que n'estava mancat i que la necessitava. Tenia la missió de reprendre el projecte que deu anys abans havien intentat dur a terme en Salvador Seguí i tot el seu sector dintre la CNT, és a dir, fer desembocar l'obrerisme català en un moviment sindical més organitzat i polític.

canent més definit i actiu (1). Pretenien acabar amb el pur anarquisme i anar a parar a un obrerisme constructiu i disciplinat, que hauria pres una orientació socialista. Però el projecte del Noi del Sucre va fracassar per l'oposició combinada del reaccionarisme a ultrança de l'alta burgesia catalana i de l'anarquisme utòpic i extravagant d'alguns sectors de la CNT.

Tota aquesta llarga explicació que comença a Txecoslovàquia i acaba en el Partit Proletari Català i en l'Aliança Sindical té un doble objectiu: demostrar per una banda que el moviment català va seguir els passos que lògicament havia de seguir i que arreu havien seguit altres moviments similars, i veure per l'altre que el seu procés evolutiu va quedar tallat en un determinat moment. Això obliga a fer-nos una pregunta: avui que el moviment català reprèn, en quin punt concret d'aquesta evolució es troba?

La resposta a aquesta pregunta requereix conèixer a fons la realitat d'avui de Catalunya i del món del qual Catalunya forma part, i requereix també tenir pensat què es vol que sigui Catalunya. És a dir, cal tenir un projecte de Catalunya i cal conèixer les possibilitats que la Catalunya actual ofereix.

La realitat social de la Catalunya d'avui ofereix con a característiques destacades l'existència d'un sector molt extens de mitjana i petita burgesia, d'una classe obrera no ja políticament sinó sociològicament dislocada, d'un món comarcal relativament amenaçat d'asfixia, però que segueix pesant, i d'una alta burgesia poc dinàmica, encara que darrerament sembla que mira de deixondirse. El fet immigratori juga un paper que amb el temps pot ser positiu si s'aconsegueix una adequada integració sociocultural, però que de moment actua la dislocació, sobretot a nivell obrer i també una mica en el de l'alta burgesia. Catalànicament existeix una bona resposta potencial en la petita i mitjana burgesia i en el món comarcal. L'alta burgesia inicia una mica de retorn a les posicions catalanes, però és dubtós, que políticament i socialment pugui anar massa enllà: la temptació oligàrquica és forta. Quan a la classe obrera segurament segueix essent cert el que l'any 1919 afirmava en Seguí (1), i la seva incorporació al viure i al sentiment col·lectius de signe català s'anirà produint a mesura que vagi produint-se la seva integració primer econòmica, després sociocultural i política. Però tot aquest procés d'integració requereix que la classe obrera torni a ser una autèntica realitat. Sense això són possibles la promoció econòmica i, individualment, la social, però per a la plena incorporació al món obrer és del tot necessària la seva promoció política que vol dir el seu accés al poder.

D'aquesta breu descripció es desprèn clarament que la realitat social catalana és complexa i que no es permet plantejaments simplistes. El franquisme ha fet un plantejament simplista i absolutament desvinculat de la realitat catalana. Però és que el franquisme és un règim ocupant, dotat de la força material que li cal per ofegar tota resistència. Les formulacions comunistes o paracomunistes són també un plantejament simplista (dictadura del proletariat i revolució a ultrança), amb l'inconvenient que no tenen força.

A Catalunya, avui hi ha tres sectors a tenir en compte, que són la petita i mitjana burgesia (que és el grup més cohesionat), la classe obrera i, participant una mica dels dos, les comarques. Ja hem comentat que es pot esperar de l'alta burgesia (més exacte, d'alguns sectors de l'alta burgesia): no esten en condicions de menysprear res, però cal que quedi clar que amb la major part d'aquest estament no podem anar junts gaire temps.

Hi ha un món comarcal amenaçat pel gegantisme barceloní, però amb el qual cal comptar; hi ha una classe obrera desfeta, però que cal imprescindiblement que es refaci i que políticament promouï; hi ha una petita i mitjana burgesia. Qualsevol intent d'actuació política que vulgui ser eficaç i que vulgui per tant ser alguna cosa més que un motiu d'autosatisfacció ha de tenir en compte aquests tres factors.

---

(1) En darrer terme el que en Seguí pretenia -amb ell en Layret- era crear un partit socialista català, "que no solament aplegués els obrers sinó la classe mitja". Aquest partit hauria de ser de signe netament català. Sobre la visió que Seguí tenia del nostre problema nacional il·lustra un discurs que va pronunciar l'any 1919 a l'Ateneu de Madrid. En copien el paràgraf més significatiu:

"A Catalunya, els elements reaccionaris del catalanisme, sovint aixequen la bandera de les reivindicacions catalanes, en un sentit nacionalista. I quan més sorol fan, és en els moments en que es produeix un fet social de ressonància, talment com si cerquessin la intervenció de les autoritats de l'Estat espanyol per a batre els treballadors catalans. Nosaltres, ho dic ací, a Madrid, i si convé també a Barcelona, som i serem contraris a aquests senyors que pretenen monopolitzar la política catalana, no per assolir la llibertat de Catalunya, sinó per a defensar millor els seus interessos de classe i sempre amatents a malmetre les reivindicacions del proletariat català. I jo us puc assegurar que, aquests reaccionaris que s'autoanomenen catalanistes, com el que més, tenen el rō d'arçament nacional de Catalunya, en el cas que Catalunya no els res tés sotmesa. I com que saben que Catalunya no és un poble resell, ni tan sols intenten deslligar la política catalana de l'espanyola. En canvi, nosaltres els treballadors, com sigui que amb una Catalunya independent no hi perdrien res, ans al contrari, hi guanyarien molt, la independència de la nostra terra no ens fa por. Estiguem segurs, amics madrilenys que m'escolteu, que si un dia es parlés seriosament d'independitzar Catalunya de l'estat espanyol, els primers i potsor els únics, que s'oposarien a la llibertat nacional de Catalunya, foren els capitalistes de la Lliga Regionalista i del Fomento del Trabajo Nacional. Tanmateix hi ha moltes proves que confirmen el meu raonament. Tant se val que proclamïn el seu catalanisme en discursos i articles periodístics... quan són a Barcelona. Si pensen que es troben en perill els interessos particulars de la seva classe benestant, enfollits i a corre-cuita fan cap a Madrid, per tal d'oferir els seus serveis a la Monarquia centralista, i més d'una vegada els haureu pogut veure vestint la casaca de ministre. És, per ventura, amb la col·laboració ministerial com es poden afermar les aspiracions de llibertat nacional de Catalunya, sotmesa a

una monarquia centralista i enemiga de l'emancipació dels pobles hispànics? Sortosament la Catalunya vexada i injuriada, privada de la seva llibertat nacional, coneix bé els seus detractors i sap de quin cantó estan els seus veritables amics i defensors. Una Catalunya alliberada de l'Estat espanyol us asseguro, amics madrilenys, que fóra una Catalunya amiga de tots els pobles de la Península Ibèrica i sospito que els qui ara pretenen presentar-se com els capdevaners del catalanisme, temen una entesa fraternal i duradora amb les altres nacionalitats peninsulars. Per tant, és falsa la catalanitat dels qui dirigeixen la Lliga Regionalista. I és que aquesta gent avantposa els seus interessos de classe, és a dir, els interessos del capitalisme, a tot altre interès o ideologia. Estic tan cert del que dic, que sense pecar d'exagerat, puc assegurar-vos que si algun dia Catalunya conquista la seva llibertat nacional, els primers, sinó els únics, repeteixo, que li posaran entrebanes, seran els homes de la Lliga Regionalista, perquè a Catalunya com arreu, el capitalisme està mancat d'ideologia".

LA COMUNITAT NACIONAL - 1963

Josep M. Bardés Huguet, prev.

Tot just acabada la guerra mundial passada, el Dr. Cardó escrivia que, si volíem una pau efectiva, calia obrir una via de solució jurídica i pràctica als molts problemes que es presentarien, entre els quals ocuparien un lloc ben destacat el problema social i el problema de les nacionalitat (1).

Els fets han demostrat l'encert d'aquesta visió. Si per un cantó la urgència dels problemes socials i econòmics, el sentit d'unitat continental i mundial, i els perills dels nacionalismes agressius, juntament amb les noves concepcions socials, polítiques i econòmiques dels nostres dies, representaven per a molts la superació de l'etapa nacionalista, per altre cantó és un fet innegable que el nacionalisme inspira moltes actituds de política interna i de política internacional, no sols en els pobles d'Àsia i d'Àfrica, sinó també en molts pobles de la vella Europa (2). Estan certament en crisi moltes doctrines nacionalistes anteriors a la guerra del 1939, però no està en crisi el fet mateix de les nacionalitats. En mig segle les circumstàncies històriques del món han canviat extraordinàriament; la nació avui no pot ésser la nació d'ahir, però la comunitat nacional continua encara essent una realitat, bé que marcada per les dimensions del món actual i encarnada en aquest. Hem de parlar, per tant, més d'una evolució que no pas d'una crisi del nacionalisme. Ens trobem davant un problema viu i un problema íntimament relacionat amb el bé comú dels pobles, la justícia, l'ordre social i la pau; per això mateix ens trobem també davant un problema del qual el sacerdot i l'Església no es poden desentendre; en l'ordre temporal pertoca a l'Església d'adoctrinar en els principis i d'instar els seus fidels a assumir les responsabilitats que els corresponen, però no és missió seva d'assenyalar els diferents camins concrets de portar a la pràctica els principis doctrinals; aquesta acció concreta és obra dels ciutadans i de la societat civil.

En aquest pla d'Església es col·locà el Dr. Cardó, i en aquest pla és en l'únic que, com a sacerdots, ens volem i ens podem posar en escriure aquestes ratlles. Exposem una visió de conjunt de la doctrina del Dr. Cardó sobre la comunitat nacional, per bé que no tractem tots els aspectes que ell estudia, i apuntem allò que creiem que és necessari a la nacionalitat dels nostres dies.

I. Nacionalitat i Estat

La nacionalitat és un conjunt d'homes, més ben dit, de famílies, que habiten un mateix territori, tenen consciència de formar una comunitat amb característiques pròpies i, com a conseqüència d'aquesta consciència, posseeixen la voluntat de portar vida comuna sota unes mateixes institucions polítiques (3).

-
- (1) Histoire spirituelle des Espagnes (HSE), París, 1946. pàg. 302.
 (2) La conscience chrétienne et les Nationalismes, Semaine des Intellectuels Catholiques, París, 1958. La montée des peuples

En cada nacionalitat cal distingir dos elements: el bàsic, com a fonament, i el que dóna vida; quasi podríem dir: el cos de la nacionalitat i l'ànima que vivifica aquest cos. El Dr. Cardó designa aquests dos elements amb els termes escolàstics d'element material, el primer, i d'element formal, el segon; anomena també aquest element essencial (4).

L'element bàsic és el fruit d'un llarg passat comú que ha donat unes característiques pròpies a un grup humà determinat. Aquestes característiques, que constitueixen l'element bàsic indispensable a tota nacionalitat, són: llengua culta com a instrument apte per a expressar les altes funcions de l'esperit; tradició jurídica pròpia de dret privat; i manera peculiar d'ésser en les manifestacions del pensament, de les relacions socials, de l'art, dels costums populars, de la manera general d'obrar; en una paraula: l'element bàsic d'una nacionalitat, el forma la cultura pròpia dels qui han tingut un passat comú, viscut ordinàriament en un mateix marc geogràfic. L'element essencial o formal és constituït per la consciència i la voluntat col·lectives de posseir, com a grup humà unit i diferenciat, unes característiques culturals pròpies i de viure, d'acord amb aquestes característiques. L'element bàsic, bé que imprescindible, és insuficient per a constituir una nacionalitat; aquesta existeix només en la mesura que la consciència i la voluntat col·lectives esmentades es projecten sobre l'element bàsic cultural.

La nacionalitat és, per tant, en si mateixa, un "fet exclusivament espiritual" i "un fet exclusivament d'ordre cultural", i no pas "una institució d'ordre polític o administratiu" (5). La nacionalitat pertany a l'ordre de la natura, però a l'ordre natural-històric, ja que és de la mateixa natura i de l'evolució històrica d'on rep les seves riqueses (6).

Entre els elements bàsics a tota cultura i, per tant, a tota nacionalitat, evidentment hi ha la llengua. Suposa això que cada nacionalitat ha de posseir la seva llengua pròpia? Abans que tot cal afirmar que la llengua pròpia és un dels elements primers i fonamentals entre els factors que contribueixen a formar i a conservar una nacionalitat; amb tot, aquesta pot existir encara que no posseeixi una manera pròpia de parlar; hi ha casos en què una mateixa llengua és parlada per nacionalitats diferents, com l'anglès, l'àrab, el castellà o el francès, i hi ha casos en què en una mateixa col·lectivitat es parla més d'una llengua, com a Suïssa,

---

dans la communauté humaine. Semaine Sociales de France, Angers, Lyon, 1959. J.M. Domenech. Les nationalismes et le dépassement des nations, "Esprit", mars 1955.

(3) HSE pàg. 285.

(4) Meditació catalana (MC), El concepte de nacionalitat.

(5) La Paraula Cristiana (PC), gener, 1936, pòrtic. (Cal fer constatar que el Dr. Cardó, en els pòrtics de la Paraula Cristiana corresponents als quatre primers mesos de l'any 1936, va exposar d'una manera més o menys sistemàtica el seu pensament sobre la qüestió dels drets i els deures de la nació i l'estat. Els títols d'aquests pòrtics, per ordre d'aparició, són: El principi de les nacionalitats, Els drets de les nacionalitats, Estadis de nacionalitat, Integritat i expansivitat nacional).

(6) HSE pàg. 290.

a Bèlgica, al Canadà i a Finlàndia. Cal tenir present també que, fins i tot en el cas de posseir una nacionalitat una parla pròpia, la cultura nacional no queda reduïda a la producció en la pròpia llengua: Ramon Llull va escriure molt en llatí i en àrab; Vives va escriure en llatí, i Balmes, en castellà, i, això no obstant, cada un d'ells és un representant ben típic de la cultura catalana. El que cal per a l'existència d'una nacionalitat és que aquesta hagi creat o que almenys empri una llengua sàvia apta per a les relacions culturals; si un poble parla una llengua que no ha arribat a la condició de llengua culta, que no ha creat una literatura superior, que no és apta per a expressar les produccions del pensament i de l'art, i que ha restat en l'estadi només de llengua i de literatura popular, aquest poble no pot fonamentar cap reivindicació nacional sobre el fet de la llengua pròpia. Si la nacionalitat és un fet de cultura, necessita, almenys en l'estadi d'una certa plenitud, posseir una llengua culta (7).

Exposats els elements que integren una comunitat nacional, considerem-ne la missió o finalitat. La nacionalitat té una missió educadora. El Dr. Cardó ho diu amb expressions gràfiques i precises: "La nació és un motllo d'esperits, és un territori que, a base d'una llengua pujada a dignitat literària, ha creat una cultura, no sols acadèmica, sinó també popular -costums, tradicions, modismes, proverbis, llegendes, història, etc.-, que és com la matriu espiritual de les ànimes que hi vénen en aquesta vida" (8).

Com la nacionalitat educa l'home? Res no existeix en abstracte, sinó que en l'ordre de la realitat tot és concret. La nacionalitat és l'instrument o el mitjà de què la natura es val per a donar en concret a cada home determinat molts dels valors culturals de llengua, de mentalitat, de costums, etc. que li calen per al perfeccionament de la seva vida humana. Sempre és per mitjà d'una comunitat cultural històrica que l'home rep aquests elements espirituals; donarem el nom que voldrem a aquest grup humà -poble, nació, regió, tribu, clan-, es tractarà d'una cultura primitiva, insuficient per a constituir una nacionalitat plena, o es tractarà d'una cultura més evolucionada o superior, expressió d'una nacionalitat creixent o ja formada; això no obstant, tot i la diversitat de graus i de formes segons els llocs i els temps, la realitat és sempre la mateixa: un fet d'ordre nacional-cultural necessari a l'home per al seu perfeccionament. Aquesta necessitat humana és el que dona valor i permanència substancial al fet nacional, malgrat tots els canvis que el procés històric pugui introduir en les manifestacions concretes de la vida nacional a cada país i a cada època.

Aquesta missió educadora, no pot realitzar-la l'estat; ho veurem en parlar d'aquest. Tampoc la missió educadora de la nacionalitat no pot ésser substituïda pel sentit universalista de la cultura actual i per la pressió d'altres grups humans i forces socials. És cert que la vida no es mou en compartiments tancats, estàtics i separats, sinó que és constant moviment endavant i contínua suma de relacions, d'interferències i d'intercomunicacions, i més en els temps actuals; això no obstant, cada organisme social tindrà sempre

---

(7) HSE pàgs. 287-289.

(8) PC, gener 1936, pòrtic.

(9) HSE pàgs. 290-291.

predominantment assignada una funció pròpia. El fet de conèixer diverses llengües i les relacions culturals de tota mena donen un sentit cosmopolita a l'home culte d'avui. Els problemes socials donen també mentalitat supranacional; un obrer francès en moltes coses es trobarà més prop d'un obrer xinès que no pas d'un patró francès, però en moltes altres coses, precisament perquè pertanyen a una mateixa comunitat nacional, l'obrer francès es trobarà molt més prop del patró del seu país que no pas de l'obrer xinès. El món avui s'ha fet petit. Hi ha interferències, influències, universalitzacions i modificacions culturals, polítiques, socials i econòmiques, però sempre restarà el fet de l'empremta amb què una comunitat nacional determinada, actuant com a motlle espiritual, haurà marcat un home concret; l'enriquiment i l'universalisme espirituals i culturals no són pas un sincretisme vague, sinó que són la síntesi feta sobre el fonament d'una manera pròpia i peculiar d'ésser; l'home en el qual aquestes influències es neutralitzessin, sense subsistir el fons concret i peculiar de la cultura d'origen o d'alguna altra cultura adquirida després per enigració espiritual o física, fóra un home amorf, indeterminat, quasi una màquina; en una paraula: fóra un home poc home.

La nacionalitat, però, malgrat ésser un fet necessari per a la perfecció de la persona humana, i de constituir un fet natural d'ordre històric i cultural, és insuficient per a atendre a totes les necessitats de la vida col·lectiva. El conjunt d'energies espirituals que conté la nacionalitat i amb les quals ha marcat els seus membres, empenyen les persones i la comunitat cap a un progrés i cap a una perfecció més o menys intensa, segons les possibilitats de cada grup nacional; aquest conjunt d'energies necessiten un principi dirigent i organitzador que encamini al bé comú totes les possibilitats dels individus i de la comunitat; aquesta missió és realitzada per l'estat, el qual, per a exercir amb eficàcia la seva funció directora i ordenadora, això és, de govern, posseeix el poder de l'autoritat. L'estat, com la comunitat nacional, és també un fet natural; però, així com la nacionalitat és un fet natural d'ordre històric i cultural, l'estat és un fet d'ordre jurídic i polític.

L'estat, per tant, no és una comunitat de béns espirituals i de cultura, sinó que és una organització jurídic-política d'autoritat i de servei; els béns culturals i, per tant, entre ells, la llengua, l'estat els rep de la comunitat o de les comunitats nacionals que l'integren. Per aquesta raó els homes no poden crear comunitats nacionals, que suposen un llarg procés històric, i, en canvi, poden crear o modificar una ordenació jurídica. La comunitat nacional necessita l'estat com a element ordenador, però l'estat no pot existir sense la comunitat o les comunitats nacionals com a suport i com a força que el constitueixen i el consoliden. "Tots els seus recursos naturals, l'estat els ha rebut de la nacionalitat; l'estat hi posa només l'autoritat, bé que les persones cridades a exercir-la han d'ésser o designades o lliurement acceptades per la comunitat, que, evidentment, és un element nacional. És per raó d'aquesta autoritat que l'estat té el dret d'exigir de la nacionalitat que ha de regir els recursos que li calen per a organitzar, impulsar i vigilar les forces nacionals amb vista al bé comú. En resum: la nacionalitat aporta a la nació lliure l'element energia o expansibilitat; l'estat hi representa l'element limitació ordenadora" (10).

---

(10) HSE pàg. 291.

La missió de l'estat, hem dit, és el bé comú, això és, la creació d'aquelles condicions externes necessàries al conjunt dels ciutadans, a fi que cada un d'ells pugui desenrotllar els seus valors humans (11); ara bé: l'home essent social per natura, necessita per al seu perfeccionament integrar-se en diferents societats o comunitats; per tant, el bé comú exigeix no sols el respecte i el servei de l'home com a persona particular, sinó també el respecte i el servei dels grups humans necessaris o convenients a l'home.

La missió de l'estat és una missió supletòria o subsidiària (12). L'estat, amb la seva acció de govern, ha de crear aquelles condicions legals necessàries i ha d'organitzar aquells serveis que calguin, a fi que les persones humanes i les societats i comunitats puguin desenrotllar plenament les seves energies en el compliment de la missió que els és pròpia; a més, l'estat ha de realitzar tot allò que, essent necessari al bé comú, està per damunt les possibilitats de les persones i de la societat; finalment, l'estat, si no és per una raó de bé comú, mai per doctrinarisme de sistema o per a utilitat pròpia o d'una part dels ciutadans, ni que fos majoritària, no pot cohibir la legítima acció i l'expansió, segons les pròpies característiques, de les persones, de les societats i de les comunitats, ni tampoc no pot reservar-se en exclusiva allò que la persona o la comunitat poden realitzar.

"Es indubtable -diu Pius XI- que, de resultes de l'evolució de les condicions socials, forces coses que abans es demanaven a associacions de menor abast ja no poden ésser acomplides sinó per col·lectivitats poderoses. No per això és menys indiscutible que no seria cosa rebedora ni de canviar ni de somoure aquest principi tan greu de filosofia social: d'igual manera que no es pot prendre als particulars, per transferir-les a la comunitat, les atribucions que ells són capaços d'exercir per la seva sola iniciativa i els seus mitjans propis, seria també cometre una injustícia, alhora que pertorbar d'una manera molt nociva l'ordre social, de retirar als grups d'ordre inferior, per confiar-les a una col·lectivitat més vasta i d'un rang més elevat, les funcions que són capaços d'acomplir per ells mateixos. L'objecte natural de tota intervenció en matèria social és ajudar els membres del cos social, no pas destruir-los ni absorbir-los. Cedeixi, doncs, l'autoritat pública suprema als grups de rang inferior la cura dels afers de menor importància en què el seu esforç es dispersaria excessivament; i aleshores podrà acomplir més lliurement, més poderosament i més eficaçment les funcions pertanyents a ella sola, per tal com ella sola pot exercir-les: dirigir, vigilar, estimular, contenir, segons ho comportin les circumstàncies o ho exigeixi la necessitat. Estiguin-ne, doncs, els governants ben persuadits: com més perfectament serà realitzat l'ordre jeràrquic dels diversos grups segons aquest principi de la funció supletòria de tota col·lectivitat, majors seran l'autoritat i el poder social, i més feliç i pròspera la condició de l'estat" (13).

---

(11) Pius XII, Missatge de Nadal de 1942.

(12) MC Una doctrina pontifícia; esbós de programa.

(13) Pius XI, Quadragesimo anno, Citat pel Dr. Cardó: MC Una doctrina pontifícia. El Dr. Cardó tradueix "aquest principi de la funció supletòria de tota col·lectivitat". Creiem més conforme

Si l'estat té una missió supletòria, evidentment que no és el principi i la font primària del dret, con si no existissin altres drets legítims ni altres deures a complir que els concedits o imposats per l'estat; aquest, en virtut de la seva missió, té el dret i el deure de governar i, per tant, de legislar, impulsar i dirigir, però sempre en ordre al bé comú i respectant i garantint els drets i els deures fonamentals de la persona i de la societat que són anteriors i superiors al mateix estat. "Damunt la terra, la primera i única font de dret és la persona humana, imitació i representació de les persones divines. Ella és el primer valor de la Creació; la seva destinació eterna és la intenció última de la Natura... Tot en el món s'ha fet per això. Totes les coses són vostres, diu la Bíblia. Doncs l'estat també. L'estat és de la persona humana. No li ha de concedir cap dret: els hi ha de reconèixer i respectar... Si l'estat té drets, és en tant que organització visible de la nació, al qual, al seu torn, és una represa pàl·lida, en l'ordre col·lectiu, de la persona humana" (14).

No cregui ningú que el Dr. Cardó erigeixi els interessos, els subjetivismes o els anarquismes de cada persona humana en norma de la vida social; això fóra un individualisme tan injust i tan antisocial com la mateixa suprenàcia de l'estat damunt els drets fonamentals de l'home. L'estat ha de respectar i de servir la persona humana, però en benefici d'aquesta pot i deu limitar l'exercici de la llibertat personal o col·lectiva, si ho exigeix una veritable raó de bé comú.

"No sacrifiquem ni la societat a la persona, ni la persona a la societat, perquè acabariem matant-les totes dues. La societat és necessària perquè el seu fi és l'expandiment i l'èxit de la persona. Sense la persona, la societat és un ídol cruel que mata tota valor humana. Sense la societat, la persona moriria en la imnicció" (15).

La doctrina que ensenya el Dr. Cardó sobre la nacionalitat i l'estat dóna tots els elements necessaris per a fer la següent distinció: la nacionalitat pertany a l'ordre dels fets socials anomenats "comunitats", i l'estat pertany a l'ordre dels fets socials anomenats "societats". Els sociòlegs moderns distingeixen dues classes d'agrupaments humans: la comunitat, agrupament humà que no és constituït en ordenació jurídica i que, per tant, con a tal no és regit per una autoritat ni per unes lleis, però que rep la seva força i la seva cohesió de la possessió en comú d'uns valors que lliguen i uneixen els seus membres, i molts cops també, bé que no sempre, d'uns caps naturals que dirigeixen i orienten pel prestigi de la seva vàlua; i la societat, agrupament humà ordenat jurídicament amb una autoritat i unes lleis, que són els que donen cohesió i unitat a l'entitat. En la societat sempre actuen forces de pressió, i en la comunitat actuen forces d'afecte o d'adhesió més vitals i espontànies. Podrà haver-hi societats que posseeixin un fort esperit comunitari, i moltes comunitats podran arribar a constituir-se en societat, però la distinció subsisteix i és molt realista, car hi ha fets col·lectius que no es poden classificar entre les societats propiament tals i que, això no obstant, constitueixen un veritable grup humà amb energia, cohesió i unitat innegables: són comunitats.

---

(14) PC maig 1936, pòrtic.

(15) PC juny 1936, pòrtic.

La nacionalitat constitueix actualment una de les comunitats supremes en l'ordre natural; l'estat és la societat perfecta i suprema en l'ordre temporal, perquè és l'única societat natural que posseeix tots els mitjans necessaris en ordre al fi que li és propi, això és la consecució del bé comú temporal. Cal tenir present, amb tot, que la complexitat de la vida moderna ha fet que el mateix estat, fins el més poderós, avui fos impotent per a atendre per si sol a totes les seves necessitats militars, econòmiques i culturals; per aquesta raó el món camina més o menys ràpidament i amb més o menys eficàcia cap a la constitució de la societat o de la comunitat supraestatal o supranacional.

La nacionalitat, pel seu caràcter espiritual i comunitari, és una família unida per afinitats d'esperit, és un esperit que informa més o menys perfectament la matèria i que pot manifestar més o menys perfectament les seves característiques; per això podem parlar d'estadis de nacionalitat (16), i per això la nacionalitat, molts cops no és ben delimitada territorialment. "L'estat, tècnic de l'organització dels serveis i titular de l'autoritat, tot i posseir, per raó d'aquesta, un element espiritual, és, en el seu conjunt, més material que la nacionalitat" (17). L'estat, per aquesta mateixa raó, és ben delimitat territorialment (18).

Aquí escauen molt bé les paraules de Maritain: "L'anàlisi que acabem de fer ens adverteix com ha resultat de greu per a la història moderna la confusió entre nació i estat, el mite de l'estat nacional i l'anomenat principi de les nacionalitats, interpretat en el sentit que cada grup nacional havia de constituir-se en estat separat. Aquesta confusió ha deformat i ha perjudicat tant la nació com l'estat. Aquesta pertorbació va començar en els ambients democràtics durant el segle XIX, i ha arribat a un extrem de veritable bogeria en la reacció antidemocràtica del segle XX" (19).

II. Drets i deures de la nacionalitat i de l'estat

En un ordre jurídic fonamentat en la raó i en la moral, els drets i els deures de la nacionalitat i de l'estat únicament es poden establir arrencant de la realitat de la natura i de la missió pròpies de cada un d'ells. Tota altra posició aniria a parar, pel camí que fos, al positivisme jurídic, que ni la raó ni la fe no poden admetre, com recorden Pius XII i Joan XXIII (20).

El Dr. Cardó redueix a tres capítols els drets de les nacionalitats: drets primaris i absoluts, drets secundaris i condicionats, i drets de defensa.

---

(16) PC març 1936, pòrtic.

(17) HSE pàg. 291.

(18) PC març 1936, pòrtic.

(19) El hombre i el estado, Buenos Aires, pàg. 19, traducció de Man and the State, Chicago, 1949.

(20) Missatges de Nadal de 1942 i 1959.

Els drets primaris i absoluts són els que flueixen de la mateixa natura i de la mateixa missió de la nació; la seva legitimitat i la seva necessitat s'imposen com una obra de la natura mateixa de les coses; sense aquests drets fonamentals la nacionalitat no podria exercir la seva missió espiritual i educadora, no estaria al servei de l'home; en una paraula: no tindria raó d'existir.

El dret essencial de tota nacionalitat és el de poder educar els seus membres d'acord amb les característiques culturals pròpies, això és, en el seu esperit i en la seva llengua, sense menyspreu, evidentment, dels drets dels ciutadans de les altres nacionalitats del mateix estat. Aquest dret essencial comporta l'ús de la pròpia llengua en totes les manifestacions públiques i privades, orals i escrites de la vida nacional: religió, administració de justícia, ensenyament en tots els graus i en totes les especialitzacions, administració pública, política, economia, vida social, premsa, ràdio, publicacions, literatura, art, cinema, folklore, etc.; volem remarcar especialment la necessitat que a la universitat els estudis superiors es facin en la llengua i en l'esperit del país i el respecte degut al dret privat propi, que és una de les manifestacions més reveladores de la manera d'ésser de la comunitat nacional. Aquesta, com a conseqüència d'això que acabem de dir, té el dret que l'estat creï aquelles condicions legals i de servei que permetin a les comunitats nacionals que l'integren l'exercici dels drets essencials que hem indicat (21). Cal remarcar que, aquests drets, els posseeix igualment la nacionalitat de l'estat uninacional, ja que, com hem dit, l'acció cultural i educadora no és pas missió de l'estat, sinó de la nació; aquell només hi pot intervenir en actitud subsidiària o com un de més entre els elements de la societat, però mai en exclusiva.

Aquests són els únics drets que el Dr. Cardó considera com a primaris i absoluts respecte a la nacionalitat. Després d'exposar-los diu: "Entenem que aquí s'acaben els drets de la nació, com a tal. Amb l'aspecte administratiu, àdhuc en les matèries d'ensenyança, de justícia i de dret, la condició simple de nacionalitat no hi té cap connexió... Si això passa en els serveis culturals i jurídics -els que constitueixen el que s'ha anomenat fet diferencial-, molt més passarà en els altres (22). A la nació, com a nació, li cal, i li és suficient, poder realment exercir els seus drets primaris i absoluts; ara bé: que l'organització i l'administració de l'exercici d'aquests drets es facin amb mitjans econòmics i burocràtics de la mateixa nació o de l'estat és un problema que de si mateix no té connexió amb el fet nacional, i que ha de regir-se per criteris d'eficàcia; el mateix, i més encara, s'ha de dir dels serveis no culturals i jurídics, com els telèfons, les comunicacions, etc. La nació, per a veure atesos els seus drets primaris i absoluts, en té prou amb autonomia cultural i autonomia jurídica en les coses de dret privat, i no necessita, absolutament considerat, un bri d'autonomia administrativa per a desenrotllar les característiques de la pròpia vida nacional; això no obstant, de fet i en moltíssims casos, com sigui que els mitjans administratius tenen tant de pes en la vida moderna, la nació necessitarà també, en una forma o altra, l'autonomia administrativa, com a condició indispensable

---

(21) PC juny 1932, pòrtic; La nit transparent, 2a ed., Barcelona, 1957, pàgs. 126-129; PC febrer 1936, pòrtic.

(22) PC febrer 1936, pòrtic. El subratllat és del Dr. Cardó.

de fer efectiva la seva autonomia cultural i jurídica. El dret de l'autonomia cultural i jurídica és un dret primari i essencial que neix de la mateixa natura i de la mateixa missió de la nacionalitat; el dret a l'autonomia administrativa dels serveis és un dret secundari i condicionat a títol de salvaguarda i d'eficàcia del dret primari i absolut.

Cal no confondre l'autonomia nacional, única de la qual aquí parlem, amb l'autonomia dels municipis o de les demarcacions político-administratives en què es divideixen els estats. L'autonomia nacional és essencialment, com acaben de veure, una autonomia cultural i jurídica que la majoria de les vegades necessitarà, com a garantia d'eficàcia, el suport d'una autonomia administrativa i fins i tot política; en canvi, l'autonomia municipal o de les demarcacions territorials d'un estat és una autonomia política i administrativa que pot donar-se en l'estat uninacional i que en l'estat plurinacional pot existir en un règim d'unificació lingüística i cultural.

Finalment, si una nacionalitat integrada en un estat plurinacional no veu degudament respectats els seus drets, està plenament facultada pel dret natural per a acudir a tots els mitjans lícits i d'èxit sòlidament probable en defensa dels propis drets injustament atropellats (23)

La comunitat nacional té el deure de contribuir sincerament i eficaç al bé comú i a la unitat de l'estat sentint-se solidària en aquesta tasca de conjunt de les altres comunitats nacionals del mateix estat (24).

L'estat, dins el deure general de promoure el bé comú i d'actuar en missió de subsidiaritat, té específicament, en ordre a les nacionalitats que l'integren, el deure de no identificar-se amb cap d'elles, de respectar-se totes segons les pròpies característiques i de fomentar el desenvolupament i el progrés de cada una, d'acord amb la seva manera d'ésser. L'estat, evidentment, té el dret d'exigir, per part de les nacionalitats, l'aportació de cada una d'elles al bé comú i a la unitat estatals, i l'ajut de les més prosperes a les més necessitades, sens perjudici, però, dels drets de cap d'elles. L'estat plurinacional pot també, per tal de facilitar la relació mútua entre les nacions estatalment ajuntades, exigir de tots els ciutadans el coneixement d'una de les llengües parlades en el seu territori, i és lògic d'escollir la parla més estesa; això no obstant, mai no ha d'ésser en detriment dels drets dels altres grups nacionals (25).

Aquesta doctrina concorda perfectament amb el pensament pontifici: "En el camp d'un nou ordre fonamentat sobre principis morals, no hi ha lloc per a oprimir obertament o dissimulada les característiques culturals i lingüístiques de les minories nacionals, ni per a impedir-ne o reduir-ne la pròpia capacitat econòmica, ni per a limitar-ne o suprimir-ne la natural fecunditat. Com amb més

---

(23) PC febrer 1936, pòrtic.

(24) MC Claredat d'actuació: hispanisme o secessionisme.

(25) PC febrer 1936, pòrtic.

consciència l'autoritat competent de l'estat respectarà els drets de les minories, amb tanta més garantia i eficàcia podrà exigir dels membres d'aquestes minories el compliment sincer dels seus deures polítics, comuns als altres ciutadans" (26)

Hom vist els drets de la nacionalitat i de l'estat en les seves mútues relacions; consideren ara les formes de fet amb què aquestes relacions han estat resoltes.

Troben una primera forma inadmissible del fet: l'assimilació de la nació o de les nacions per part de l'estat. En aquest cas es cau en els dos greus errors de considerar l'estat com a principi únic i suprem de tot dret i de tot deure i de confondre natusserament l'estat i la nació. El Dr. Cardó es maravella que hi hagi cristians que, amb més o menys bona fe, en nom del cristianisme, puguin desitjar o aplicar aquesta manera d'establir les relacions entre l'estat i la nació (27). L'argument que l'estat nacional sigui més sòlid que l'estat plurinacional no val: primerament, això no sempre és veritat, i segonament, encara que ho fos, ningú, ni l'estat, no té dret, per raó d'augmentar la seva força, d'atropellar els drets dels altres. Allò que és essencial per a l'estat és la consecució del bé comú, i aquest, el mateix el pot assolir l'estat uninacional com l'estat plurinacional.

Tot el problema radica en el fet que per a molts l'estat plurinacional és inconcebible. "No conceben que un estat -fet purament polític, administratiu i militar- pugui ser prou generós per a administrar als seus diversos països més d'una cultura, en més d'una llengua, Agafant intacte, però en sentit invers, el principi de les nacionalitats, condemnat pel raonament i per l'experiència; creuen que estat i nació han de coincidir territorialment, i que, doncs, si sota un mateix estat es troben diverses característiques nacionals, l'estat té el dret i fins el deure de reduir-les totes al tipus d'una sola, aquella on radica la capitalitat, o que contingentment s'ha escaigut ser l'encarregada de muntar més immediatament els serveis estatals" (28). Els qui pensen així confonen estat i nació, creuen que tota afirmació del fet de més d'una nació dins els límits de l'estat equival a una afirmació de separatisme; error greu i funest que confon allò que la natura distingeix, molts cops per unir-ho millor; ni distingir no és separar ni unir no és confondre o absorbir(29).

L'anomenat principi de les nacionalitats tampoc no és admissible tant per raons de principi com per dificultats quasi insuperables d'ordre pràctic. Com hem dit, la nacionalitat i l'estat només tenen aquells drets que els calen per a conservar la seva natura i per a exercir la seva missió, i és evident que una comunitat nacional pot desenrotllar la seva cultura i educar els seus membres encara que no arribi a constituir-se en estat. En l'ordre pràctic l'aplicació del principi de les nacionalitats fóra alterar, tot originant

---

(26) Pius XII, Missatge de Nadal de 1941.

(27) HSE pàg. 296.

(28) La Moral de la derrota i altres assaigs, Barcelona, 1959, pàg. 26; PC març 1936.

(29) Id.

molts conflictes, el mapa no sols de la vella Europa, sino també una gran part de la resta del món; suposaria la creació d'un gran nombre d'estats mancats dels recursos i de la solidesa que calen a l'estat modern, i plantejaria una pila de problemes de límits territorials per raó de les zones lingüístiques i culturals intermèdies o sense solució de continuïtat. A més ¿quin estadi de nacionalitat fóra suficient per a constituir-se en estat? (30). El Dr. Cardó escrivia, el 1936, que el principi de les nacionalitats a més de no tenir suficient fonament de justícia i d'ésser pertorbador, "està en franca bancarrota" (31). Després del 1945 aquesta bancarrota és més plena encara.

El Dr. Cardó assenyala una tercera fórmula d'intent de solució del que tot el que sigui treballar per la unió de tots els pobles en una fraternitat universal és un gran ideal humà i cristià; però una cosa és la unió de les nacions amb les aportacions de totes i amb l'enriquiment mutu, bé que conservant cada una de les seves característiques, i una altra cosa és pretendre crear un superestat universal que esborri la manera d'ésser de cada poble en un sincretisme amorf; això últim és utopia i empobriment antinatural (32).

Finalment, cal considerar una quarta solució aportada al problema, que, essent la més propera a la solució justa, presenta, encara, greus inconvenients: és el principi anomenat de respecte a les minories nacionals. Aquestes són grups humans integrats en un estat, però que posseeixen la cultura i la llengua d'una nacionalitat integrada quasi completament i com a nucli principal en un altre estat; és el cas, per exemple, de la minoria austríaca que hi ha a Itàlia. Concedir una autonomia cultural, judicial i administrativa a aquestes minories és evidentment un acte de justícia; el que no és tan just és que aquesta concessió es faci com un privilegi concedit per gràcia d'un estat que, si mes no de fet, es considera encarnació de la nacionalitat majoritària i no de totes les nacionalitats; l'estat pròpiament no comunica cap dret a les minories nacionals, sinó que únicament reconeix i garanteix els drets que aquestes posseeixen per la seva mateixa natura. Aquestes minories sovint es veuen emparades per l'estat estranger que parla la seva mateixa llengua i posseeix la seva mateixa cultura. Cal tenir present que una cosa (no) són les minories nacionals, i una altra cosa, les nacionalitats minoritàries, això és, les comunitats nacionals les característiques lingüístiques i culturals de les quals no són les oficials de cap estat o almenys de cap nucli nacional majoritari en el qual es recolzi principalment l'estat (33).

El Dr. Cardó, després de parlar d'aquestes solucions inadmissibles o inadéquades, parla de la que ell anomena "la bona solució", la qual es fonamenta en la natura mateixa de la nacionalitat i de l'estat i en la realitat concreta de cada poble (34). És una solució que bé podríem qualificar de naturalista i de realista pre-

-
- (30) HSE pàg. 297.
(31) PC gener 1936, pòrtic.
(32) HSE pàgs. 298-299.
(33) HSE pàg. 300.
(34) HSE pàg. 302.

ment aquests mots en el seu millor sentit. És una solució també pluralista en la qual s'harmonitzen, no sols teòricament, sinó també concretament, en la realitat determinada de cada poble, els drets i els deures de l'estat i de les nacionalitats, de les comunitats nacionals entre elles i de tots els ciutadans. En aquesta solució es preten dues coses; si no, no fóra bona: que siguin respectats i observats els drets i els deures de la nació i de l'estat, que més amunt hem exposat, i que mai l'afirmació del dret d'uns no signifiqui la negació del dret dels altres.

La realitat dels fets, d'acord amb els principis, determinarà en cada cas concret el grau d'autonomia que cada comunitat nacional ha de posseir dins la unitat de l'estat. L'autonomia cultural haurà d'ésser el més completa possible per a cada nacionalitat, ja que la nació s'especifica per la cultura pròpia; el grau d'autonomia administrativa i política mai no es farà dependre de la voluntat de l'estat o dels grups nacionals més forts, sinó que s'ha d'establir d'acord amb els interessos autèntics del bé comú i amb les necessitats i les possibilitats de cada nacionalitat.

Tot el que hem dit dels deures i dels drets de les nacionalitats i dels estats "seria molt clar si el món es compongués de nacions pures i ben delimitades" (35); però no és pas així, ni de bon tros. "On la nacionalitat és ben acusada, el deure de l'estat no ofereix cap dubte; on la nacionalitat està esfumada i no arriba a produir el complex psicològic col·lectiu de consciència i voluntat, el deure de l'estat de prestar els serveis d'ordre espiritual en consonància amb l'esperit nacional és difícilment formulable i, per això mateix, pràcticament inexistent. Un deure vague no és cap deure" (36). Això no obstant, mentre no en resti perjudicat el bé comú i es presentin possibilitats d'eficàcia educadora i cultural, l'estat no pot de cap manera impedir, ans al contrari ha d'afavorir, tot intent seriós de desenvolupament cultural, segons les característiques pròpies, dels grups humans que l'integren.

"Aquestes doctrines no són avui acceptades per cap estat, enorgullits com estan tots ells de sentir-se elevar a la categoria cultural de nacions. Però no dubten que seran les de l'esdevenidor" (37).

Molts potser trobaran utòpiques aquestes últimes paraules i creuran irrealitzables aquestes doctrines; encara que poru saben que els ideals mai no es realitzen del tot i que sempre hi haurà egoismes, ambicions i injustícies individuals i de grup; això no obstant, creiem que si es continua aprofundint el sentit comunitari, cada cop més fort en la humanitat actual, per un cantó disminuiran les exageracions estatistes i nacionalistes que tant de mal han fet i fan, i per altra part, seran valoritzats més intensament els grups nacionals, com a expressió necessària d'autèntica vida social i comunitària. D'una manera semblant com han estat valoritzats tots els sectors socials en un temps relativament curt d'evolució històrica, creiem que hom farà el progrés social de valoritzar els grups nacionals, que al capdavall són una realitat més de

---

(35) PC març 1936, pòrtic.

(36) PC març 1936, pòrtic.

(37) Id.

la vida col·lectiva. L'aprofundiment del sentit de l'home suposarà també una valortització de les comunitats nacionals. Fets imprevisibles poden retardar aquests progressos comunitaris, però creiem que el camí ja ha començat a ésser fet.

III. Ésser és l'únic que importa

Així titula el Dr. Cardó un paràgraf d'un dels seus últims treballs. "Per a un poble, ésser una nacionalitat no és tenir un grau superior a la simple existència, és ésser més. Que un país sigui, que sigui de debò, i es riurà de totes les denominacions externes, o les aplicarà ell mateix, car llavors serà, viurà, sentirà, entindrà, serà lliure, tindrà personalitat entre els pobles, serà una nacionalitat indiscutida. Essent intensament, ho serà més que afirmant-ho estusiastament amb les forces físiques i morals capolades" (38). La qüestió és, per tant, ésser o no ésser. Han fet més per la vida d'una nació, i potser sense pensar-ho, aquells homes que han fet gran cultura, la llengua, l'economia, les ciutats d'un país; que han creat un fort sentit de justícia, de comunitat, de col·laboració i de responsabilitat; que han treballat per aprofundir la vida religiosa, per millorar els costums, per mantenir la moral en els negocis privats i públics, per combatre els vicis col·lectius tradicionals; que s'han esforçat per posar la propietat, els béns materials i els béns espirituals al servei de les necessitats humanes; que han fundat institucions socials que donaven vigoria a la vida col·lectiva i a la responsabilitat cívica de tots els ciutadans, etc., etc., que no pas aquells altres homes que predominantment han esmerçat les seves energies en discussions teòriques sobre el nacionalisme o en batalles polítiques sovint molt partidistes (39). No obstant la gran veritat que això és i la gran necessitat que hi ha de proclamar-ho, creiem que el Dr. Cardó, i ens ho expliquem plenament per les circumstàncies de la seva vida, potser ha remarcat poc la necessitat de tot allò que cal posseir per a donar forma a l'ésser d'un poble. No és suficient de posseir el contingut; cal, perquè aquest no es perdi ni s'esbravi, anar creant simultàniament el continent; fins i tot diríem que de vegades contingut i continent es confonen i vénen a ésser una mateixa realitat, ben difícils, aleshores, de separar o de distingir. En la vida d'un poble no es poden admetre els formalismes sense contingut, però de cap manera no es poden considerar purs formalismes les doctrines i les teories sanes i realistes, les lluites polítiques al servei de la comunitat i les institucions que regeixen i canalitzen la vida col·lectiva.

En un estudi sobre la comunitat nacional, per reduït que sigui, no hi pot faltar la consideració d'alguns dels aspectes i dels elements que avui donen "ésser" a la nacionalitat. Fàcilment els qui tracten de les comunitats nacionals es col·loquen quasi únicament en el camp de la història, de la llengua i de la cultura i, encara, en una concepció limitada i intel·lectualista d'aquesta, i potser no consideren prou la problemàtica present i integral de la nacionalitat. La comunitat nacional és herència del passat, però és també projecció i assumpció de tota la problemàtica sociològica

---

(38) MC Ésser és l'únic que importa.

(39) Id., La Moral de la derrota i altres assaigs, pàg. 35.

del present, prenent el mot "sociològic" en el sentit més ample de qualsevol fet social, comunitari o col·lectiu del món d'avui.

Una nacionalitat, per a ésser, necessita abans que tot jerarquies naturals, veritables directores nats del poble que constitueixen l'ossamenta ferma de la comunitat (40), i institucions públiques i privades, que vivifiquen la vida comunitària i són l'escola d'on durten els caps naturals i en la qual és educat el sentit social del poble. Avui un poble, per a ésser, necessita aquestes jerarquies naturals en tots els camps de l'activitat humana i en tots els sectors socials; si els qui condueixen el poble són uns pocs o és una sola classe social, la vida comunitària ha mort, o cosa pitjor, no ha nascut encara. No hem de fer aquí un estudi de les institucions que ha de tenir una nacionalitat, però sí que volem indicar-ne algunes: L'Església, sobrenatural, universal, transcendent a tots els pobles i a totes les cultures i situacions històriques, i, per tant, sense missió en les coses temporals com a tals, però que per la seva missió santificadora i educadora i pel contacte necessari amb la realitat concreta de cada poble té un gran pes en el conjunt de la vida comunitària; les institucions culturals, llengua, universitat, escola, ensenyament tècnic, vida acadèmica, manifestacions artístiques, premsa, ràdio, etc.; institucions polítiques, socials, sindicals, econòmiques; règim de propietat; figures destacades d'intel·lectuals, artistes, economistes, industrials, pagesos, dirigents sindicals, etc.; la magistratura i les institucions de dret privat; els organismes de govern i administratius necessaris a la comunitat nacional perquè aquesta pugui realitzar la seva missió; l'exèrcit, que en un estat plurinacional ha de sentir-se identificat amb totes les nacionalitats que integren l'estat, les quals, pel seu cantó, han de sentir l'exèrcit com a cosa pròpia; etc., etc.

L'essència mateixa de la vida nacional exigeix la pràctica profunda i autèntica de la justícia social (41). En aquest estudi breu i de visió ràpida no hi ha lloc per a tractar, ni sumàriament, la qüestió, fonamental avui, de comunitat nacional i de problema social; només volem indicar que mútuament s'exigeixen, i que la nació, avui, no pot "ésser" sense la realització de la justícia social. Si la comunitat nacional no assumeix com a propis i no marca, amb la seva manera d'ésser, tots els problemes de tots els seus membres, deixa d'ésser comunitat i deixa d'ésser "un" poble, per a convertir-se en nacionalitat classista; aleshores és natural que aquells qui no han vist resolt el seu problema en la vida nacional se'n desentenguin. Això ens explica sens dubte la manca de sentit nacional de molts obrers i de molts joves d'avui, i és una de les causes del fracàs de certs nacionalismes del segle XIX, i del principi del segle XX, ja que eren, en gran part, nacionalismes claustrats, polítics i intel·lectuals, més que no pas nacionalismes comunitaris i complets. Si la nacionalitat suposa la consciència i la voluntat d'ésser una comunitat i d'anar plegats res no serà tan contrari a l'essència mateixa de la nació com la injustícia i l'organització classista de la societat, que separen tan profundament els membres del cos social. Treballar per resoldre el problema nacional,

---

(40) La Moral de la derrota i altres assaigs, pàg. 71.

(41) Id., pàgs. 12-26; MC Esbós de programa.

sense, alhora, preocupar-se eficaçment per la justícia social i per una autèntica vida comunitària, fóra una evasió injusta i una excusa per a mantenir un estat de coses que interessa de conservar.

Escau aquí de recordar unes paraules del Papa Pius XII: "Desventurat aquell qui oblida que una veritable societat nacional exigeix la justícia social, això és, una veritable i convenient participació de tots en els béns del país. Altrament, vosaltres ho enteneu prou bé, la nació acabaria per ésser una ficció sentimental, una vaga excusa que serviria de subterfugi a certs estaments, per a desentendre's dels sacrificis indispensables per a la institució de l'equilibri i de la tranquil·litat públics" (42).

Si la nacionalitat vol ésser, cal també que no es tanqui en si mateixa, que s'encarni en la realitat viva i completa del món d'avui i que s'obri al sentit d'unitat i de comunitat continentals i mundials tan propi dels nostres dies; sense aquesta encarnació i sense aquesta obertura, el nacionalisme seria anacrònic en un món ple d'institucions internacionals i en el qual hom parla d'estats units d'Europa i d'unió de pobles africans.

La nacionalitat suposa evidentment tot el tresor de riquesa espiritual i material acumulada en segles d'història, però és tan d'avui també, que cal fer-la cada dia. Al moment en què la nacionalitat deixa de fer-se, comença en alguna manera a deixar d'ésser. El Dr. Cardó diu clarament: "La nacionalitat és una entitat fluïda: no un fet bàsic, que només calgui proclamar, sinó una perfecció difícil que cal conquerir" (43). Cal, doncs, un esforç conscient de cada dia i de tot un poble, en tots els aspectes de la vida col·lectiva, per superar qualsevol forma de sectarisme, per posar per damunt els interessos particulars o de classe els interessos nacionals, i per lluitar contra les visions estretes i contra els defectes col·lectius tradicionals (44); cal un esforç constant de tots a fi que la nació sigui realment la comunitat plena i completa en si mateixa i oberta al món d'avui, que hem intentat de descriure.

Per al cristià, a més, construir la seva comunitat nacional i respectar les nacionalitats dels altres és col·laborar a l'obra de Déu, que ens parla en la natura i en la història. "El respecte a l'obra de Déu, l'acceptació prèvia, pel governant, de la realitat nacional tal com l'ha plasmat la Providència amb l'acció dels segles, imposa el reconeixement de totes les personalitats naturals que el territori de l'estat ofereix" (45).

"L'autonomia és la voluntat de Déu quan és reclamada per una personalitat autèntica dintre l'àrea d'expansió delimitada al màxim per la natura divinament a ella atorgada. L'autonomia de les persones individuals i col·lectives arribades a saó i capaçes de complir la pròpia llei és una conseqüència ineludible de la filosofia cristiana... No servir les obres de Déu és no servir Déu" (46).

---

(42) Pius XII, als treballadors italians, 13-VI-1943.

(43) MC El concepte de nacionalitat.

(44) MC Esbós de programa.

(45) La Moral de la derrota i altres assaigs, pàg. 70.

(46) PC setembre 1931, pòrtic.

Es cert que el problema nacional és un problema que suposa solucions concretes de caràcter tècnic, però també és cert que, com tot afer humà, en últim terme és un problema de caràcter espiritual que només es pot resoldre encertadament en un esforç de l'esperit per veure la realitat contingent tal com és, per col·locar-se en el pla dels principis, per purificar-se en la mesura possible de prejudicis individuals i col·lectius, i per descobrir i respectar, en un gran sentit de justícia i de caritat, els drets dels altres. Només en un alt nivell espiritual tenen solució les antinòmies socials, que aleshores es resolten en unitat vida i orgànica que respecta, ajunta i fa complementaris els homes i els grups socials, sense que hagin de perdre per això les característiques que els són pròpies. Quan els homes resten en un nivell espiritual baix, les esmentades antinòmies es tornen insolubles i condueixen, no pas a la unitat, sinó a la unificació estèril pel predomini de l'element/sobre el més feble. En el primer cas triomfa el dret; en el segon, s'imposa la força.

El Dr. Cardó afirma l'obligació dels catòlics, pel major deure que tenen de guardar la justícia, d'estudiar objectivament i a la llum del dret i del bé comú, el problema de les nacionalitats; parla d'una "gravíssima obligació de consciència d'estudiar seriosament el problema, fent abans l'esforç, ni que sigui heroic, d'esbatre del seu cap tots els prejudicis, totes les idees rutinàries, totes les passions heretades, tota peresa mental i cordial, per tal d'arribar a la visió objectiva. Cal fer l'esforç de superar-se hom mateix i posar-se violentament en posició de virginitat d'esperit". Cap a l'acabament del mateix article diu: "Dolorosa paradoxa! els orbats de llums de fe mostren aquestes comprensions cristianes i es preparen la glòria, el prestigi i el profit de llur aplicació. Molts catòlics, per contra, s'aferran a la incomprensió més hermètica"(47).

En afirmar que la nacionalitat és un fet de la Providència divina, de cap manera volem significar que admetem els messianismes nacionalistes de tipus religiós, ni de cap altra mena, sinó que únicament pretenem deixar ben clar que com a cristians creiem en la natura com a obra de Déu, i en l'acció de la Providència divina en la història. En parlar de principis, tampoc volem erigir en doctrina immutable les teories d'una època històrica concreta o d'un sistema filosòfic determinat, ni que fossin les èpoques o els sistemes més en predicament entre els autors cristians, sinó que ens referim només a aquells pocs, suprens i grans principis que són alhora permanents i dinàmics, això és, que sempre i arreu tenen validesa, però que tenen noves exigències davant de cada nova situació concreta.

L'Església mantenint-se allunyada de tota acció temporal, té aquí, això no obstant, una gran missió a complir, per raó de l'obra educadora dels homes que té encomanada pel seu diví Fundador. Tot el que sigui enlairar l'esperit a les regions dels principis, de la justícia, del dret i del mutu respecte, i tot el que sigui fer descobrir l'obra de Déu en la natura, en la història i en la realitat d'avui, cau de ple dins la missió de l'Església.

---

(47) PC juliol 1930, pòrtic; La Nit transparent, pàgs. 121 i 123.

Conclusió

El Dr. Cardó exposa la doctrina de la nacionalitat i de l'estat amb motiu d'un cas determinat: el fet català; això no obstant, amb plena consciència de la seva condició de sacerdot, es col·loca sempre en el pla dels principis sense devallar mai a les solucions temporals concretes.

Si ens guiem per un ordre lògic i moral, i no per apriorismes de la mena que siguin, només arrencant de l'home i dels fets podem establir el que és la comunitat nacional. Som naturalistes i realistes perquè en la natura, en la vida i en la història, hi veiem l'obra de Déu. El que cal és prendre l'home en tota la seva amplitud, això és, com a persona individual i com a ésser comunitari, i cal també considerar la història, no com un passat deslligat d'avui, sinó com un passat que alhora condiciona el present i és superat pel present. La font primera i essencial, a la terra, de tot dret i de tot deure, i també de tota la vida social, és l'home. La comunitat i el bé comú són una exigència de la persona humana. L'home, en servir a la comunitat, contribueix a fer que tots els membres d'aquesta puguin ésser homes més perfets. La vida social es regeix per uns principis que es fonamenten en l'home, que estan per damunt la mateixa voluntat humana, que han d'ésser respectats sempre i a tot arreu i que han d'ésser actualitzats en la multiplicat variant de totes les situacions històriques. L'excel·lència de l'home ve de Déu, del qual és imatge per creació, i fill per adopció sobrenatural. La nacionalitat i l'estat en últim terme són per al perfeccionament de l'home.

La nacionalitat és una comunitat de cultura que es diferencia de les altres nacionalitats i que té consciència i voluntat d'ésser el que és. La comunitat nacional és necessària a l'home per a la seva educació i la seva perfecció espiritual. Aquest valor humà d'educació és la raó d'ésser de la nacionalitat, i és també la font dels seus drets i dels seus deures. Aquesta concepció del Dr. Cardó és exacta però és insuficient; encara que els insinua, no presenta amb prou plenitud els aspectes comunitaris i polítics de la nacionalitat i en dóna una idea massa intel·lectualista de la cultura. La nació, si ha de tenir sentit en el món d'avui, ha d'ésser, abans que tot, comunitat que faci interdependents, solidaris i el més iguals possibles tots els seus membres, en una justa distribució i participació de tots en els béns materials, en els béns espirituals i en les responsabilitats col·lectives, la qual cosa, evidentment, exigeix un fort canvi, de les estructures del món actual, que de fet és un món capitalista o marxista. Només aquesta base comunitària pot fer que les característiques culturals d'un poble, que és el que el distingeix dels altres pobles, puguin arribar a tots els seus membres i puguin informar totes les manifestacions de la seva vida. Sense història la nació no tindria característiques pròpies, però si la nació no arriba a ésser comunitat autèntica, no serà un poble, sinó que serà el patrimoni d'una classe o d'un grup. A més cal tenir present que la cultura, i més avui, no es pot concebre com una funció d'una minoria intel·lectual o com un folklore tradicional, encara que sigui en el sentit millor i més enlairat, sinó que cal entendre-la com a manera d'ésser integral, humana i social, de tot un poble. Com ignorar el valor cultural del treball en un món industrialitzat? La nació, més que per aquesta o aquella característica cultural, és constituïda per una comunitat conscient que en el seu conjunt té característiques pròpies prou

fortes, per a marcar espiritualment tots els seus membres. En un món tècnic i socialitzat, la nació, sense perdre per res la seva missió espiritual de forjadora d'homes, necessita, per a subsistir i per a realitzar aquesta mateixa missió, exercir funcions polítiques. Si això és necessari en un estat uninacional ho és molt més en l'estat plurinacional. Dins de la unitat estatal cal que la sobirania sigui compartida entre l'estat i la nació o entre l'estat i les nacions.

La comunitat nacional necessita de l'estat com a principi dirigent i organitzador: l'estat necessita de la comunitat nacional com a suport i com a riquesa cultural i espiritual. La doctrina del Dr. Cardó sobre la funció de l'estat conserva tota la seva validesa, però cal aplicar-la a les circumstàncies d'avui. La funció estatal està certament regulada pel principi de subsidiaritat, com clarament hem vist que ho afirma Pius XI, però la justícia i eficàcia, d'acord amb aquest principi, reclamen avui una intervenció de l'estat més intensa de la vida col·lectiva, mai per absorbir el cos social o les persones, sinó per donar-los vigoria. L'estat, tot i la seva major intervenció en la vida social, ha de respectar les característiques pròpies de la nacionalitat i ha de reconèixer i de facilitar el dret d'aquesta a aquella autonomia que li és necessària per a exercir la seva missió espiritual. La comunitat nacional, pel seu costó, ha de contribuir al bé comú i a la comunitat humana supranacional i supraestatal.

NOTES SOBRE EL NACIONALISME - 1967

J. Ortells

Es parla amb insistència de fer un llibre que posi al dia la "doctrina" del nacionalisme. Però el problema no és d'un llibre ni de dos, sinó de projectar-ne una sèrie, i sempre -en la meua opinió- intentant evitar uns punts de vista únics. Ja no pot haver-hi una sola "doctrina" sobre aquests temes: això és evident. L'única cosa a què podem aspirar és a promoure tantes doctrines com calguin, totes elles situades en la lògica perspectiva del punt de vista respectiu (liberal, marxista, etc.), de tal manera que el problema nacional quedi "posat al dia" des de qualsevol opció ideològica existent al país.

Apart d'això se n'acudeixen una sèrie de comentaris, alguns dels quals miraré de resumir, ara.

- La qüestió del desprestigi del "nacionalisme" ha de ser examinada amb molta cautela. En primer lloc, no podem dissimular -valgui la paraula- que el nostre problema és un problema "nacional". La menor vacil·lació terminològica, en aquest punt, seria fatal. Si "nació", "nacionalitat", "nacionalisme" són mots que "fan por" a la majoria dels catalans i "irriten" als no catalans, no hi haurà més remei que plantar cara a l'obstacle. D'una banda, perquè, insisteixo, es tracta d'això, de "nació", "nacionalitat", "nacionalisme". De l'altra, perquè: a) aquesta és la tradició política ja secular, o gairebé secular (Almirall, Martí, i Julià, Prat de la Riba, Corominés, Bofill i Matés, Cambó, Campalans, Cardó, etc.); b) el vocabulari normal, de fora de casa, també és aquest, tant entre els tractadistes del marxisme com en els documents pontificis, passant pels textos de Dret polític; i c) hem de tenir en compte que, contra el que el confusionisme generalitzat pugui fer córrer, el "nacionalisme" és avui, a tot arreu del món, més virulent i més explícit que mai.

- Dit això, potser és sí que convé de reflexionar una mica sobre l'oportunitat casuística, com tota oportunitat, o com tot oportunisme- de l'ús de determinades fórmules. De fet, l'única que sol presentar-se com a francament suspecta és la de "nacionalisme", i el subsegüent adjectiu, "nacionalista". Basta fullejar (reitero la referència) un paper marxista o una encíclica romana per veure de seguida que "nacional", "minoria nacional", "nacionalitats", "nació", són termes d'aplicació corrent i positiva. Si per "discreció", els substituïem per eufemismes o circumloquis com "comunitat", "comunitari", "col·lectivitat", "poble", etc., no sols escamotejaríem la realitat del problema, sinó que ens marginaríem nosaltres mateixos respecte a l'eficàcia d'uns corrents d'opinió que ens són favorables. Dir "la nostra comunitat" o "el nostre poble", en comptes d'alguna altra cosa que tingui l'arrel senàntica de "nació", és justificat, o almenys explicable, quan s'hi interfareix la censura o quan hi ha alguna circumstància incidental que ho aconselli; però aquestes concessions, hem de reduir-les tant com puguem.

- La "irritació" dels no catalans és inevitable. S'origina en el fet de ser, "ells", nacionalistes. En realitat, són més nacionalistes que el més algomàver dels nostres. Però ells tenen el seu

nacionalisme digerit, assimilat -a través de l'escola, dels diaris, dels prejudicis hereditaris, de la televisió, etc.-, i es pensen que no són nacionalistes. Crec que una de les feines més eficients que podríem fer, ara i en el futur, és provocar-los i obligar-los a reconèixer-se nacionalistes. En afirmar-nos-hi nosaltres, ells es veuen forçats a ensenyar les cartes. I nacionalisme contra nacionalisme, l'enfrontament no ha de preocupar-nos. El verdader perill radica en la seva astúcia de fer-se passar per no nacionalistes (universalistes, cosmopolites, internacionalistes, tant se val), la qual hipòtesi els permet de denunciar-nos com a defensors obstinats d'un particularisme egoista, insolidari i trivial. I això a part, encara hi ha una altra cosa: la inutilitat de voler obviar aquella irritació. L'excusa tàctica de dir-se "regionalista" (o "catalana") en lloc de "nacionalista", no va servir de res a la Lliga: va suscitar la mateixa repulsa indignada, i damunt, l'acusaren d'hipocresia.

- El "nacionalisme" té mala premsa, d'acord. És "burgès"; ha estat un factor moral d'excitació agressiva, decisiu, en les últimes guerres; era ingredient consubstancial dels "feixismes"; intercepta la bona marxa dels intents d'estructuració "supranacional"... Tot això és cert. Però els nacionalismes han estat molt més que això, històricament parlant, i són molt més que això, en l'actualitat. En aquest tema, com en tants d'altres, la confusió de noms porta a conclusions absurdes. Avui són nacionalistes Hanoi, Quebec, Madrid, El Caire, L'Havana, París, Pequín... ¿Qui no és nacionalista, al capdavant? Si el que no podem fer és descartar el plantejament. El nacionalisme és un fenomen condicionat, en cada cas, per uns determinants nacionals ben concretes, i és des d'elles que pren el seu sentit. El judici "moral" -no polític- que hi vulguem projectar, ha de ser un judici concret. Hem d'acostumar la nostra gent a mirar-ho així. Un bon llibre (o més d'un) sobre el nacionalisme -a nivell general (en l'espai i en el temps)- seria extraordinàriament efectiu. Cal desmuntar els equívocs. I cal desmuntar-los des de tots els angles ideològics.

- Això del "judici concret" ens és aplicable. Interessa subratllar a cada moment que el "nacionalisme català" -o, si es vol, el "moviment d'emancipació nacional", les "reivindicacions nacionals", etc.- té per enemic l'altre "nacionalisme". Naturalment, i històricament, nosaltres som nacionalistes perquè ells començaren a ser-ho abans que nosaltres. En el vocabulari habitual, el nacionalisme d'ells rep el nom específic d'"imperialisme". El nostre nacionalisme, d'entrada, és defensiu. Cal advertir, al mateix temps, que, en el fons -i per designar-ho amb lèxic marxista: en funció de la lluita de classes-, el nacionalisme català neix, en tant que moviment polític articulador, de l'ofensiva de la burgesia del Principat contra les estructures anacròniques de l'Estat que estaven, i encara estan, en mans de l'oligarquia semifeudal del latifundisme castellanoandalús. El nacionalisme d'ells, avui, com ahir, i dugui el color que dugui, respon a aquesta fonamentació social. La magnificació de la qual, per cert, és el Règin. A l'oligarquia latifundista s'hi ha unit el capitalisme monopolista, i tot plegat va pel mateix camí. Curiosament, la perplexa i desconcertada burgesia local n'és la primera víctima. Però, la víctima definitiva són tots els catalans, en tant que "nació", "nacionalitat", o "minoria nacional". Aquestes qüestions es presten a anàlisi molt suggestives -i caldria promoure-les-; en tot cas, evidencien l'autèntic substrat

imperialista del pseudoantinationalisme. En el nostre cas, un anti nacionalista-català no pot deixar de fer el joc automàticament a les forces més reaccionàries i arcaïques que tenim a sobre.

- He pogut observar que les majors reticències dels catalans actuals -joves i d'esquerra, és clar- davant el "catalanisme" procedeixen del quid-pro-quo al·ludit. No ho veuen clar. Per a aquests xicots hi ha, en primer lloc, i en el millor dels casos (que és excepcional), l'escrúpol d'haver de triar una preferència: és més urgent el problema social que no pas el nacional. La falta d'un clima polític diguem-ne "normal" facilita la prosperitat d'aquestes disjuntives, les quals són abstractes, idealistes, mal enfocades. En segon lloc, hi ha el fet que el "catalanisme" d'abans de la guerra -l'actual no és sinó una derivació difuminada- ha de semblar, necessàriament, una actitud burgesa o petit-burgesa. Ho era, en efecte, en un alt percentatge. I ha de continuar sent-ho. Però en aquell horitzó polític, que més o menys perdura, hi mancava el matís "nova esquerra" que la post-guerra ha propiciat. Els petits grups intel·lectuals promarxistes hi han fet una gran taca, i en faran molt més, el dia que trobaran el maître à penser adequat. Aquest grups es veuen inicialment cohibits per la pressió d'un partit no català, vull dir, no nacional, que, en la pràctica, volent o sense voler, juga la basa de l'altre nacionalisme. Aquest embolic afecta al sector "progressista", que avui, en el món inefable de la clandestinitat, és un sector important. Demà, Déu sap què passarà. Ara com ara, tanmateix, es tracta d'una qüestió decisiva. Seria pueril d'intentar un "aggiornamento" global sense concedir un marge amplíssim a aquestes indecisions.

- De vegades sento a parlar de "dificultats a posar-nos d'acord sobre el concepte de nació". Crec que és una dificultat bastant dèbil. Durant molts anys, en les nevres operacions de catequesi, i suposant sempre que els neus oients podien ser de la procedència ideològica més antagònica, he presentat la discussió del concepte de "nació" sobre dues definicions deliberadament "oposades": la del senyor Prat i la del senyor Stalin. En última instància, resulta que són singularment aproximades. No podien no ser-ho, per raons d'època i d'intel·ligència política, salvant l'abisme que separava els respectius autors. Tant el senyor Prat com Stalin eren ben poc originals en aquest punt. Es limitaven a seguir idees clares i verificables. Quant a la puntualització inevitable de cara al país, el model pràctic tant com l'estalinista (o leninista, al capdavall) no ofereixen massa obstacles en l'aplicació.

- Els conceptes estil "nació" no són "matemàtics". Ni en l'espai ni en el temps, els pobles -"les nacions"- no solen tenir uns límits definits. Els Estats, sí. Els Estats volen convertir en "nació" tot allò que dominen (França: el Rosselló i l'Algèria, fa uns quants anys-per exemple-). Però el nostre cas és, precisament, el d'una reivindicació nacional contra un (o dos) Estats. Dins dels Estats en què estem inclosos, les nostres fronteres nacionals no coincideixen amb les administratives, ni tan sols amb les històriques. Tot això fa molt confús el plantejament bàsic. El Principat té (en tant que simple "Principat") unes zones irredentes; i hi ha el País Valencià, i les Balears, i el Rosselló. No són tan romàntic com per al·ludir l'Alguer. Però el Principat, el País Valencià, les Illes i el Rosselló (Andorra no cal erigir-la en problema, de moment) constitueixen un "marc" nacional únic. En el terreny doctrinal, de principi, no provincià, no mediocrament regionalista, aquest

és un presupòsit que no poden eludir. Ni al Nord de l'Ebre, ni al Sud (ni entorn de l'Ebrer: la independentista Tortosa...); ni en la Península ni en l'Arxipièlag, ni en el Continent. La parcel·lació regional del moviment nacional -en teoria, sempre- és suïcida. És, o seria, condemnar-se al regionalisme, a la reclamació comarcal, a l'antricisme pidolaire. Aquest és aspecte sobre el qual cal insistir de manera sistemàtica. Si no, perd sentit "nacional" tota acció que, ací o aquí, intentem.

- Una qüestió distinta és el plantejament del treball immediat. Sóc enemic dels doctrinarismes (això és, de les assercions abstractes), i per tant, no m'inclino a partir de les esperances, sinó de les realitats tangibles. Els Països Catalans són alhora una premissa i una meta, però entre la premissa i la meta hi ha un llarg tret per córrer. La premissa ha de ser -de pensament, de paraula i d'obra- afirmada sempre. Sempre. O pleguem. La meta, també. O pleguem, igualment. En l'endenig, la problemàtica regional, hem d'assumir-la, uns i altres, cadascú la seva, pels propis conductes i segons els propis condicionaments. En això, com en tot, cal que siguem realistes. La regionalització del nostre moviment reivindicador és necessària, provisionalment. Hem de procurar que sigui una regionalització mínima, supeditada a objectius immediats. Hauria d'haver-hi una permanent transfusió de recursos i d'iniciatives. Des del punt de vista del Principat (regionalista), aquesta pretensió semblarà una rèmora, perquè el País Valencià, les Illes, i no diguem el Rosselló, es troben a un nivell tristíssimament subdesenvolupat quant a les aspiracions nacionals. Però o la reivindicació és sincerament nacional, o ens haurem d'acontentar tothom amb qualsevol almoïna descentralitzadora, regionalista i merament vegetal. També això caldria explicar-ho matissadament en algun llibre.

- Des de l'angle internacional, és imprescindible aixecar la veu com a "nació", "nacionalitat", o "minoria nacional" o com se'n vulgui dir. Ara que escric això, tinc en la memòria alguns detalls recents. Pierre Vilar en l'entrevista amb Porcel a l'última "Serra d'Or" ens recorda com son d'ignorats més enllà dels Pirineus, o almenys en el meridià de París. Al Vaticà, segons sembla, creuen que tant se val Astorga com Barcelona, i que és intercanviable un bisbe castellandfon a Barcelona i un bisbe no menys castellandfon (per molt català que sigui) a Astorga. És un altra mena d'ignorància. Estem ofegats per totes aquestes ofuscacions. Cal esvair-les. En la mesura que estigui al nostre abast, com a mínim. Si pensen en llibres, cal pensar en llibres en francès, en anglès, en alemany, en rus. I en castellà: sobretot en castellà. Sense fer-nos massa il·lusions, en castellà.

- No convé fer "una síntesi per als militants i "una altra per a la gent del carrer", i menys encara (apunto jo) per als forasters. Les duplicitats són enganyoses, i tot acaba per saber-se. Serà preferible, en tot cas, proclamar, tant alt com puguem, el que volem. Coram populo, com diu algun salm de la Vulgata. Davant dels nostres i dels altres, dels enemics i dels neutrals. Si no fem això perdrem el temps. Des de fa molts anys, poques vegades s'ha parlat de la "internacionalització" del problema català (de vegades, el senyor Cambó i el senyor Macià hi pensaven!). Ja sabem que aquest tipus de maniobres no són "solucions", però no hi ha dubte que són efectives. La gent de l'Exili ha fet alguna cosa en aquest sentit, però ja no pot fer-ne més. Per aquest cantó també hi ha molt a fer ...
